Ieşim afară. Vocile oraşului, traficul, oamenii care intră şi ies din magazine ne dau sentimentul unui alt destin. «Triunghiul morţii» s-a oprit undeva, în imediata vecinătate, şi nimeni nu ştie cît va rămîne acolo". Căci, deocamdată, nimeni nu ştie cum se distruge dioxina. Arsă în cuptoare? Închisă în containere metalice şi îngropată în pămînt? Distrusă cu solvenţi? Degradată cu raze ultraviolete? Experienţa lipseşte, ştiinţa a fost luată prin surprindere şi e încă neputincioasă.

10 iulie 1980

Momentul Seveso este una din catastrofele ecologice cele mai grave petrecute pînă azi. Autorităţi şi oameni de ştiinţă se află în faţa unor întrebări al căror răspuns n-a fost încă dat. Căci consecinţele reale ale catastrofei de la Seveso — susţin experţii — nu vor fi cunoscute mai devreme de 10—20 de ani.

În cei patru ani cît au trecut, multe lucruri au fost făcute. Au rămas însă la Seveso o serie de fapte deconcertante. Cerculeţelor roşii, galbene şi verzi de pe harta zonei respective, apărute în zilele catastrofei, li s-au adăugat, în aceşti patru ani, altele noi, „cerculeţe ale fricii", cum le denumea un ziarist italian, şi care semnifică malformaţiile copiilor. Căci malformaţiile au crescut la copiii născuţi în perioada 1977—1978, de 13 ori, după date oficiale, şi de 36 de ori, din unele surse neoficiale.

Pe o suprafaţă de 200 de hectare, cei 4700 de locuitori nu au voie să consume fructele şi legumele din propriile lor grădini. Mai departe, pe o mie de hectare, se întinde o zonă suspectă, pe care trăiesc 31 800 de persoane. Dezbaterea privind sănătatea locuitorilor, posibilitatea de noi culturi, necesitatea distrugerii vechilor locuinţe, metodele de decontaminare a terenurilor învecinate continuă. „Unul din rezultatele pozitive în legătură cu afacerea Seveso — scria, la 10 iulie 1980, «Corriere della Sera» — este cel în legătură cu acordul economic cu Roche-Givaudan. Grupul elveţian s-a obligat să verse regiunii Lombardia o sumă de peste 103 miliarde lire italiene, pentru cheltuielile de pînă acum, precum şi pentru cele viitoare". „Să deschidem un proces internaţional — erau de părere, în ziua în care era semnată convenţia, avocaţii italieni — ne-ar costa mult, prea mult, în vreme şi bani". Cu toate acestea, acţiunea judiciară demarează...

28 septembrie 1982

Doi ani mai tîrziu, instrucţia judiciară era pe sfîrşite. Procesul fusese fixat pentru 18 aprilie 1983, judecătorii urmînd să decidă dacă accidentul era previzibil sau nu.

În 1982, autorităţile locale au demonstrat opiniei publice, cu fapte, că au reuşit să elimine parţial dioxina din zonă. Cloracneea a dispărut, nou-născuţii nu mai prezintă anomalii. Numărul de cancere sau de malformaţii nu este mai ridicat de media obişnuită.

Şi, brusc, în această atmosferă de calm şi destindere, dioxina reapare: la 28 septembrie 1982. Nu la Seveso, nu în Italia, ci la Paris, în cadrul comitetului ştiinţific al părţilor contractante ale Convenţiei de la Londra. Este vorba de 47 de ţări, ce s-au angajat să împiedice poluarea mărilor cu deşeuri, şi care se reunesc, frecvent, să analizeze situaţia. Italia, care nu este semnatară a Convenţiei, şi-a trimis, totuşi, o delegaţie la Paris, care a evocat posibilitatea deversării în mare a deşeurilor rămase de la reactorul din Seveso. Delegaţia italiană cere să i se fixeze un loc convenabil. Danezii şi portughezii se opun cu fermitate. De asemenea şi delegaţii asociaţiei ecologice „Greenpeace", care, din 1981, participă la Convenţie ca observator.

La 14 octombrie, preşedintele Consiliului regional al Lombardiei dezminte ştirile de presă potrivit cărora Italia ar intenţiona să arunce în mare deşeurile de la Icmesa. Acestea — declară el — se află ermetic închise în 41 de bidoane, ce au fost îngropate undeva în afara Italiei. Nu spune însă unde. Şi astfel, începe vînătoarea, prin toată Europa occidentală, a celor 41 de bidoane, între care 27 conţinînd 200 de grame de dioxină, iar restul — îmbrăcăminte şi ustensile contaminate.

Cam la jumătatea lui octombrie, ministerul francez al mediului ambiant cere, printr-o circulară, vămilor şi ministerului minelor să verifice dacă bidoanele nu se află cumva în Franţa. Trimite, simultan, o scrisoare firmei multinaţionale elveţiene în care cere să se clarifice misterul. La 21 octombrie, Hoffmann—La Roche răspunde printr-un lung telex, în care explică detaliat că deşeurile nu se află nici în Elveţia, nici în mare, nici în Italia, ci într-o zonă lipsită de seismicitate, într-un loc special amenajat pentru depozitarea a cel puţin 150 tone de produse atinse de dioxină. Un strat de argilă gros de 3—5 metri acoperă bidoanele. Parisul răsuflă uşurat, căci, în Franţa, nu există oficial nici un asemenea depozit. Dar Katia Kanas, delegată a „Greenpeace", sesizează ministerul francez al afacerilor externe în legătură cu istoria reală a celor 41 de bidoane. Povestea face senzaţie. Deşeurile — relatează Katia Kanas — au părăsit Italia la graniţa de la Ventimiglia şi au intrat în Franţa la 10 septembrie, într-un camion, escortat, pînă la frontieră, de o maşină oficială, în care se afla senatorul Luigi

Cîteva săptămîni după accident, se încearcă „fixarea" dioxinei de zidurile unei şcoli şi de frunzele copacilor, pentru ca vîntul să n-o împrăştie mai departe

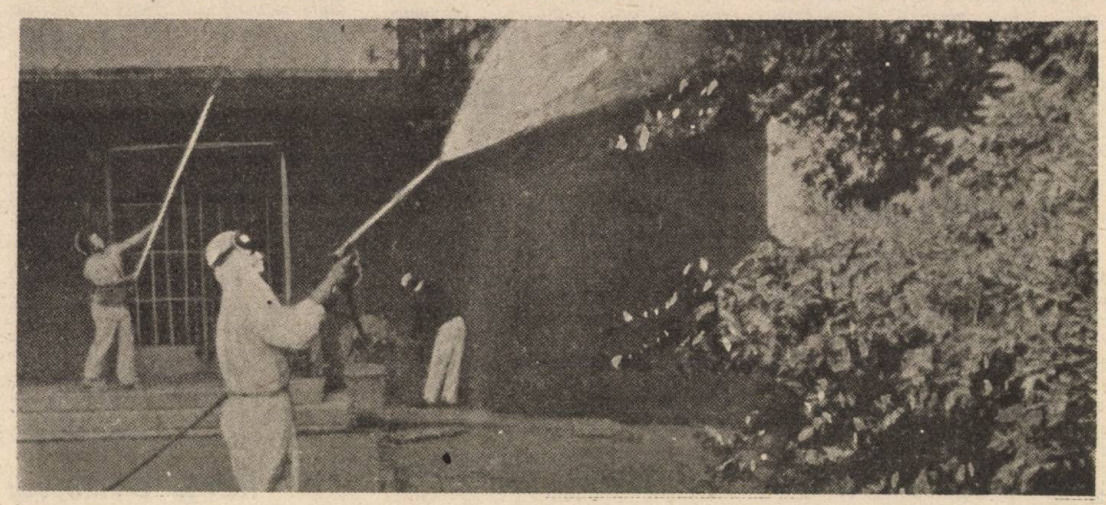

Noe, fost deputat în parlamentul vest-european, democrat-creştin, vicepreşedinte al Enea (Oficiul naţional pentru energia atomică) şi responsabil cu „problema Seveso".

Odată intrate în Franţa, unde au dispărut bidoanele cu dioxină? Se află ele în Franţa, în Italia sau R.F.G.? Nimeni nu ştie. Sau nimeni nu spune. Nici chiar Marc Pellisson, şoferul care a transportat, între 10 şi 13 septembrie, deşeurile din Italia în Franţa, şi care declară că nu ştia ce încărcătură se afla în camionul său. Ajuns în seara de 13 septembrie la St. Martin-du Fresne, Marc Pellisson şi-a garat camionul în curtea întreprinderii familiale, unde vehiculul a rămas nesupravegheat timp de două zile. Apoi s-a îndreptat, pe autostradă, spre St. Quentin, la 600 kilometri spre nordul Franţei, unde firma „Naftank" i-a cerut să descarce marfa. De atunci, cele 41 de bidoane au dispărut fără urmă. Poliţia franceză începe să caute bidoanele albastre, plecate în septembrie de la Saint-Quentin şi sosite... nicăieri. La începutul lui decembrie, la numărul 106 din rue la Fère, St. Quentin, poliţia descoperă un ciudat depozit, proprietate a societăţii „Naftank", subînchiriat unui oarecare Bernard Paringaux. În depozitul său, se află o mulţime de bidoane. Dar nici unul cu dioxină. Depozitul lui Paringaux nu este însă legal, iar activităţile sale frizează ilicitul. La 17 decembrie, un prim proces-verbal este redactat împotriva lui Bernard Paringaux. La 29 martie 1983, timp de şase ore, acesta este interogat de justiţie. Zadarnic. Paringaux declară că nu ştie nimic. Între timp, vama franceză creează o rubrică „dioxină", ce nu exista înainte. În Franţa, produsul este interzis. În R.F.G., la Bonn, ministrul de interne Friedrich Zimmermann deschide o anchetă. Se zvoneşte apoi că deşeurile s-ar afla în Belgia, Danemarca sau Marea Britanie. Opinia publică din aceste ţări îşi manifestă revolta. „Este anormal şi scandalos — declară noul ministru francez al mediului ambiant, Huguette Bouchardeau — faptul că o întreprindere nu dă toate informaţiile pe care le posedă, atunci cînd este vorba de securitatea populaţiei".

18 aprilie 1983

Este data cînd se deschide, la Monza, în Italia, procesul penal împotriva a cinci inculpaţi pentru „dezastru prin imprudenţă, răniri şi infracţiuni la legislaţia muncii". Cei cinci inculpaţi fac, toţi, parte din conducerea întreprinderii Icmesa sau din grupul elveţian Givaudan. În afara celor 162 de lucrători ai uzinei, alte 40 de persoane, între care 30 de copii, se constituie parte civilă. Trei din comunele care au avut de suferit

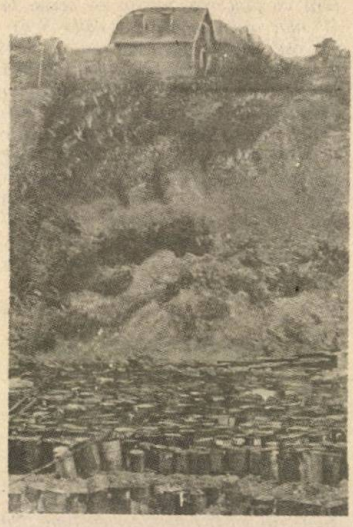

Unul din depozitele clandestine ale lui Bernard Paringaux

fuseseră deja despăgubite de „Givaudan". Procesul este amînat, în chiar ziua deschiderii, pentru 11 mai. La 11 mai este din nou amînat, din cauza unei greve a membrilor baroului din Monza. Audierile au început, în sfîrşit, la 17 mai.

Catastrofa ecologică de la Seveso putea fi evitată. Procesul de la Monza s-a încheiat la 24 septembrie, cu o sentinţă exemplară. Cei cinci reprezentanţi ai conducerii uzinei ICMESA au fost condamnaţi la închisoare între 2 şi 5 ani, pentru vina de a fi omis, voluntar, cele mai elementare măsuri de securitate. Sentinţa, dată după 30 de ore de dificile deliberări, are valoare de exemplu — a subliniat preşedintele regiunii Lombardia, Giuseppe Guzzetti: „Nimeni nu va mai risca, după episodul Seveso, să facă «o afacere», economisind securitatea instalaţiilor industriale".

19 mai 1983

Căutate, timp de şapte luni, în cele patru colţuri ale Europei, cele 41 de bidoane albastre sînt găsite, la 19 mai 1983, în... Franţa, unde dispăruseră, ca volatilizate, în septembrie. Le ascunsese Bernard Paringaux, într-un hangar dintr-un mic sat din apropiere de St. Quentin. Pivot central al întregii afaceri, Paringaux se afla, de la 30 martie, sub stare de arest la închisoarea din St. Quentin, într-un mutism total. De ce, brusc, Paringaux s-a decis să vorbească? Două ar fi — potrivit comentatorilor — motivele dezvăluirii sale: ori a cedat, pur şi simplu, în faţa promisiunii de a fi eliberat, ori a avut dezlegare de la firmele Hoffmann—La Roche şi Mannesmann (care i-a încredinţat lui Paringaux transportul dioxinei). „În această istorie — comenta, în acele zile, France Presse — fiecare a fost, într-un fel sau altul, înşelat de celălalt. Hoffmann—La Roche, proprietarul elveţian al deşeurilor, s-a dat pe mîna firmei Mannesmann, ce s-a ocupat de transport, şi consideră acum că a fost înşelat. La rîndul său, Mannesmann a crezut în asigurările transportatorului francez Bernard Paringaux privind depozitarea oficială şi controlată a deşeurilor toxice. Or, un destinatar final nu exista. Dar numai Bernard Paringaux şi funcţionarul său la Saint-Quentin, Jean-Michel Guignon, ştiau acest lucru".

În chiar ziua descoperirii lor, deşeurile de dioxină au fost puse sub pază militară. Zilele următoare, guvernele a cinci ţări membre ale Pieţei comune — Danemarca, Franţa, Marea Britanie, R.F.G. şi Elveţia — au fost abordate de Hoffmann—La Roche pentru a accepta distrugerea — prin incinerare — a dioxinei de la Seveso. La 4 iunie, în zori, cele 41 de containere albastre părăseau Franţa, cu destinaţia Elveţia, unde au fost stocate, la 10 metri sub pămînt, urmînd a fi „în cîteva săptămîni" incinerate, la o temperatură de 1200 grade, într-unul din modernele cuptoare ale societăţii Ciba-Geigy, primul grup chimic elveţian, singura firmă ce posedă cuptoare ce ating asemenea performanţe de temperatură.

Seveso, parc natural?

Dioxina va fi complet eliminată din Seveso la sfîrşitul lui 1984, urmînd ca, pe locul catastrofei, să se creeze un parc natural de 50 de hectare, în chiar inima contaminatei „Zone A" — a declarat presei inginerul Alberto Piepoli, care conduce operaţiunile de decontaminare. Azi, trei din cele şapte sectoare ale „zonei A" au fost redate populaţiei şi 70 la sută din cele 735 de persoane evacuate s-au întors acasă.

În „zona B", mai puţin contaminată, întinsă pe o suprafaţă de 169 hectare, oamenii trăiesc normal, deşi nu au încă permisiunea să-şi cultive grădinile de legume.

În sfîrşit, vastul perimetru de securitate (1468 hectare), numit „Zona R" şi creat în jurul celor două zone contaminate, este lipsit de interdicţii, cu excepţia unei parcele de zece hectare, situată în imediata vecinătate a uzinei Icmesa.

Italia însă nu va scăpa uşor de dioxină. Va trebui să găsească o soluţie pentru cele 150 tone de elemente ale reactorului uzinei, contaminat de dioxină în acea zi nefastă de iulie 1976.

Rodica Dumitrescu

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

„Depinde de fiecare dintre noi să salvăm această planetă"

O răscolitoare pledoarie împotriva „morţii atomice"

50800

O fetiță de 10 ani se joacă pe o plajă încîntătoare. Se bucură de priveliștea în mijlocul căreia se află, de razele soarelui, de apele golfului, de munții ce se profilează în zare, de parfumul florilor, de oamenii ce o înconjoară. Visul ei este să devină medic și să-i vindece pe copiii bolnavi. Nu i-a trecut prin minte vreodată că lumea în care trăiește ar putea pieri, că viitorul la care ea visează ar putea dispărea de la orizont. Obosită de atîta alergat, fetița se așază pe plajă și deschide cartea pe care a luat-o cu ea: romanul „On the Beach" (Pe plajă) de Neville Shute. O carte în care se povestește despre cum este distrusă lumea de un război atomic. Locul acțiunii este chiar locul în care se află ea în acel moment: Melbourne, Australia.

Episodul acesta, petrecut în anii '50, este povestit în ambianța solemnă a Muzeului Științelor din Boston, într-o incintă care amintește, prin fiecare detaliu, de marile invenții ale geniului uman. La întrunire, în tradiționala sa conferință anuală, Asociația Umaniștilor Americani. Dar să urmărim, în continuare, destinul fetiței din Australia, relatat de la tribună de Gina Allen, unul din liderii asociației.

Fetița din anii '50, care citea și se gîndea ce va face cînd va fi mare, și-a realizat visele copilăriei. A devenit medic pediatru, s-a căsătorit cu un medic, specialist, și el, în boli de copii. Ei înșiși au trei copii: doi băieți și o fată. În anii '60, viața ei era ocupată de creșterea propriilor copii, încă mici, și de munca la spitalul de copii din Adelaide. Printre micuții săi pacienți, la un moment dat, erau mulți care băuseră apă radioactivă, contaminată de experiențele cu arme nucleare din sudul Pacificului. „Am văzut copii murind de leucemie și cancer – spune ea. Mi-am dat seama că aceste boli se vor răspîndi dacă radioactivitatea mediului va crește. Am căpătat convingerea că acțiunea pentru eliminarea armelor nucleare face, de fapt, parte din practica pediatrică și din medicina profilactică". De atunci, ea n-a încetat să avertizeze opinia publică australiană asupra pericolului armelor nucleare. În 1975, so-

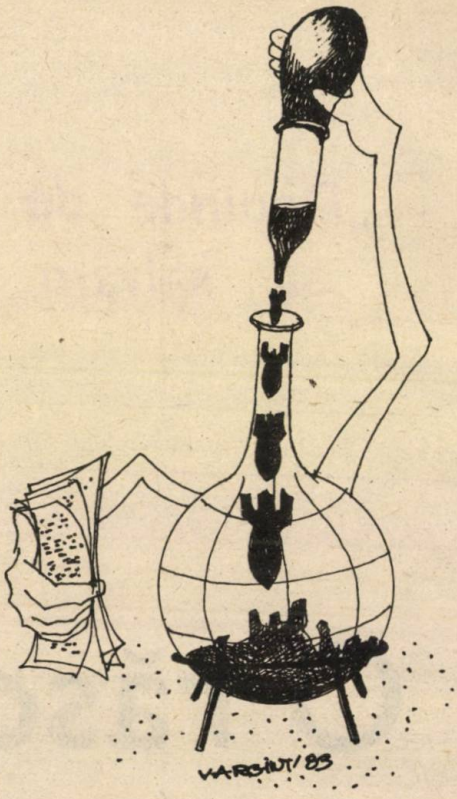

sește pentru specializare la Children's Hospital Medical Center, din Boston, și la Harvard Medical School. În 1978, fondează organizația Medicii pentru responsabilitatea socială, al cărei președinte devine. Doi ani mai tîrziu, pune bazele Partidului pentru Supraviețuire al Femeilor, transformat ulterior în Acțiunea pentru dezarmare nucleară. Ea crede că este de datoria fiecăruia dintre noi să-și asume personal răspunderea pentru păstrarea vieții pe această planetă fragilă, pentru salvgardarea procesului vieții. Noi – spune ea – trebuie să fim păstrătorii singurei vieți din Univers; este o răspundere covîrșitoare.

Și, adresîndu-se mamei, medicului pediatru și militantului neobosit pentru pace, celei care la vîrsta copilăriei a avut brusc, pe o plajă australiană însorită, revelația spectrului morții atomice, reprezentanta Asociației Umaniștilor Americani spune: „Helen Caldicott, îți mulțumim pentru dăruirea ta și pentru credința în forța opiniei publice. Îți acordăm titlul de Umanist al Anului pe 1982 cu mare admirație și cu încă mai mare recunoștință".

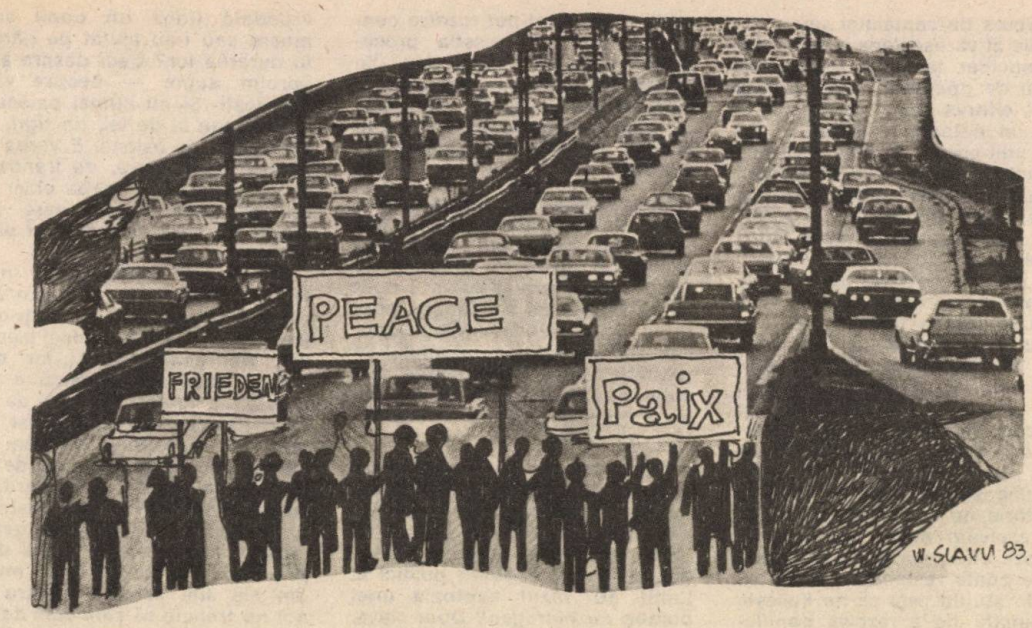

Vorbește apoi dr. Helen Caldicott. Ca mamă, ca medic, ca militantă pentru dezarmare nucleară, ca om. Și poate că, tocmai de aceea, spusele sale se constituie într-una din cele mai răscolitoare pledoarii împotriva morții atomice, pentru pace și înțelegere între popoare. Iată ce a avut de mărturisit dr. Helen Caldicott, în fața conferinței anuale pe anul 1982 a Asociației Umaniștilor Americani, ținută în fastuoasa aulă a Muzeului Științelor din Boston:

Din momentul în care mi-am dat seama că Pămîntul este amenințat de războiul nuclear, am simțit că noi putem și trebuie să avem o influență. Mulți dintre dumneavoastră înțeleg probabil semnificația lumii în care trăim. Dar, de fapt, în fiecare zi, trăim într-un timp parcă împrumutat. Nu știu cît de mult ne vom mai afla încă aici. Desigur, sîntem bucuroși că ne aflăm aici, în acest loc magnific, cu toate invențiile omenirii în jurul nostru. Dar cît de mult vor mai fi ele aici, nu sînt sigură. Iată terminalul unui computer I.B.M. Compania I.B.M. este serios angrenată în cursa înarmărilor; ea produce computere pentru sistemele de ghidare a armelor nucleare. Multe din aceste terminaluri au fost făcute de firme care sînt implicate în soluționarea problemelor noastre globale. Sateliții care se văd aici, aparatura pe care ei au dus-o pe Lună și multe din cele ce se fac în cursa spațială sînt legate de armele nucleare și de vectorii lor. Unii spun că a duce omul pe Lună a reprezentat un scop în sine. Și așa este. Dar aceasta arată, totodată, și cît de grandios poate fi omul. De ce folosim, însă, tehnologia noastră pentru moarte? Căci, facem aceasta. Și am făcut-o mereu. Unii spun că noi, medicii, am învățat tot felul de lucruri tratînd oamenii de arsuri în timpul războiului din Vietnam. Dar aceasta nu este o cale bună pentru a învăța ceva — omorînd oameni.

Trebuie să modificăm întreaga psihologie a speciei umane. Nu este vorba numai de soluționarea problemei armelor nucleare; trebuie să facem omenirea să înțeleagă că ea nu se mai poate angaja în războaie. Războiul este anacronic. Nu mai pot avea loc acum nici războaie convenționale. Iar, dacă începe, de pildă, un război în Golf sau în Europa,

în decurs de săptămîni sau chiar de zile el va escalada într-un război nuclear tactic în respectivul teatru de operațiuni; de-a lungul altor cîtorva ore, va escalada spre un holocaust global. Și totuși, unii spun: „Ei bine, după ce am soluționa problema eliminării armelor nucleare, vom produce arme convenționale și mai puternice, iar, după aceea, vom putea purta războaie convenționale". Noi nu mai putem duce, însă, nici un fel de războaie. Sau vom distruge lumea noastră.

Dar acest lucru nu a pătruns încă în conștiința tuturor. Singura cale pe care o avem acum este să ne folosim laringele, cu mușchii săi subțiri care acționează coardele vocale. Și sîntem bine înzestrați pentru aceasta. Mă gîndesc, de pildă, că, dacă în căsătorie nu o ducem prea bine, nu rezolvăm nimic recurgînd la explozii cu dinamită. O căsătorie nu se poate restabili în acest fel. Cît de stupid este că ne lipsește imaginația de a rezolva conflictele altfel decît mergînd să ne distrugem unii pe alții. Și, trebuie să o spun, cei care merg să distrugă nu sînt bărbații și femeile care au conflicte între ei; cei care merg să distrugă sînt copiii noștri în vîrstă de 17—18 ani, sînt niște copilași. Ei sînt trimiși ca niște instrumente de către aceia care nu-și pot rezolva conflictele lor. Iar aceștia procedează prosteşte; nu-și iau din timpul lor pentru a veni unul în întîmpinarea celuilalt, pentru a se înțelege între ei, pentru a proceda la renunțări și concesii reciproce.

Nenorocirea este că, printre liderii statelor lumii, există unii care sînt prizonierii unui mod vechi de gîndire. Einstein, o minte sclipitoare (deși aș fi dorit să nu fie atît de sclipitoare, pentru a nu fi scindat atomul), spunea că scindarea atomului a schimbat totul, cu excepția modului nostru de a gîndi. Iar noi ne îndreptăm spre o catastrofă fără precedent.

Există printre liderii politici din lume unii care își imaginează încă războiul, ca și cum ei ar sta pe meterezele unei cetăți, iar lupta s-ar purta cu arcuri și săgeți. Cîți dintre liderii politici ai lumii au văzut explozia unei bombe cu hidrogen? Doar cîțiva. Cîți dintre ei au simțit pe fețele lor dogoarea acestei explozii sau au văzut o navă de război scufundîndu-se în apă ca o aschie, și dispărînd? Poate că nici unul. Cîți dintre ei au văzut vreodată născîndu-se un copil? Un copil care se naște este întotdeauna o minune. Cîți dintre ei s-au aflat vreodată lîngă un copil care moare sau i-au ajutat pe părinți în durerea lor? Căci despre asta vorbim acum — despre vieți omenești. Și nu numai omenești — e vorba și de lei, de tigri, de elefanți și de balene. E vorba de plante încîntătoare, de trandafiri și de gardenii. E vorba chiar de microorganisme, de care depinde întreaga structură și piramidă a vieții.

Și ce s-a întîmplat cu noi? N-am fost în stare să ținem sub control tehnologia. Iar mulți dintre noi nici nu o înțeleg măcar. Eu, de exemplu, nu-mi dau seama cum este lansată o rachetă; am învățat tot felul de lucruri în această privință, dar, de fapt, tot nu înțeleg. Oameni de știință stau în turnurile lor de fildeș de la M.I.T., și Harvard, și Johns Hopkins, și Los Alamos, proiectînd aceste arme ale genocidului, fără a spune cuiva despre ceea ce fac, fiindcă multe din ele sînt secrete. Pentru că noi nu trebuie să știm cum ne îndreptăm spre distrugere; totul este secret. Este ca atunci cînd, în medicină, sîntem foarte aroganți și spunem: „Nu-ți fă griji, vom aranja totul. Dar n-o să-ți spunem ce ai. N-o să-ți spunem că ai cancer, așa că poți să te obișnuiești cu faptul că mergi spre moarte și, prin urmare, mori

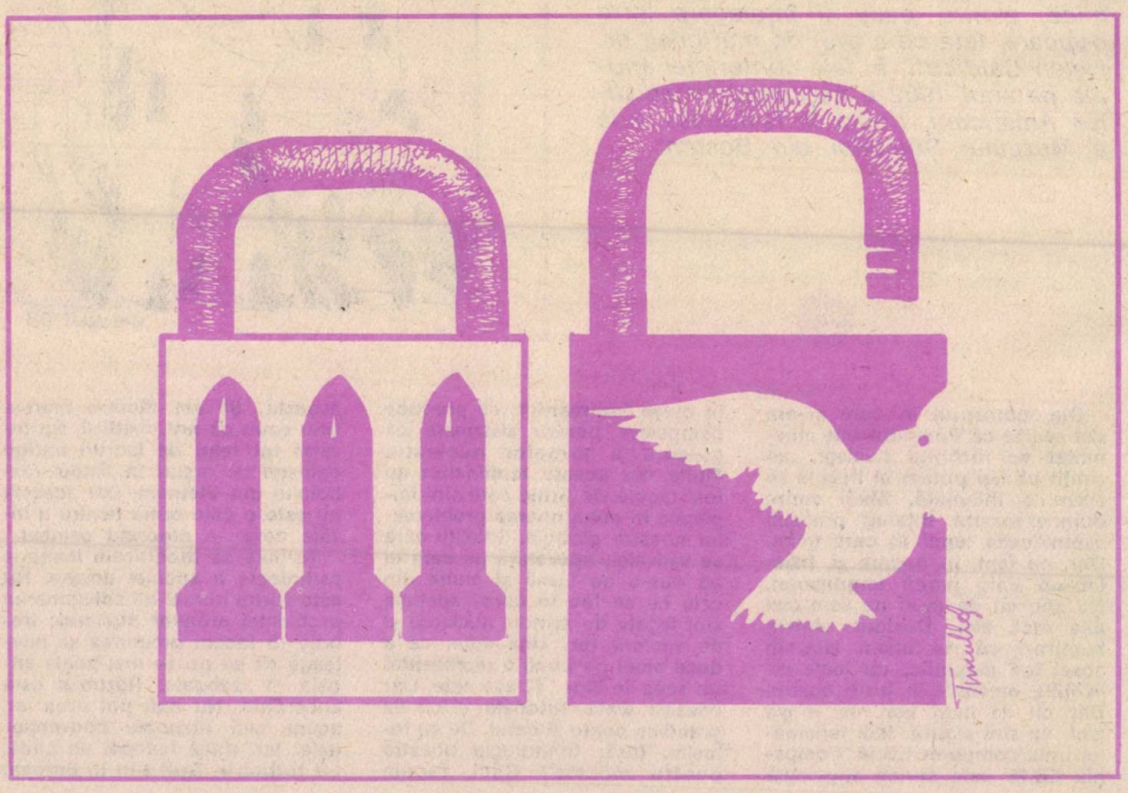

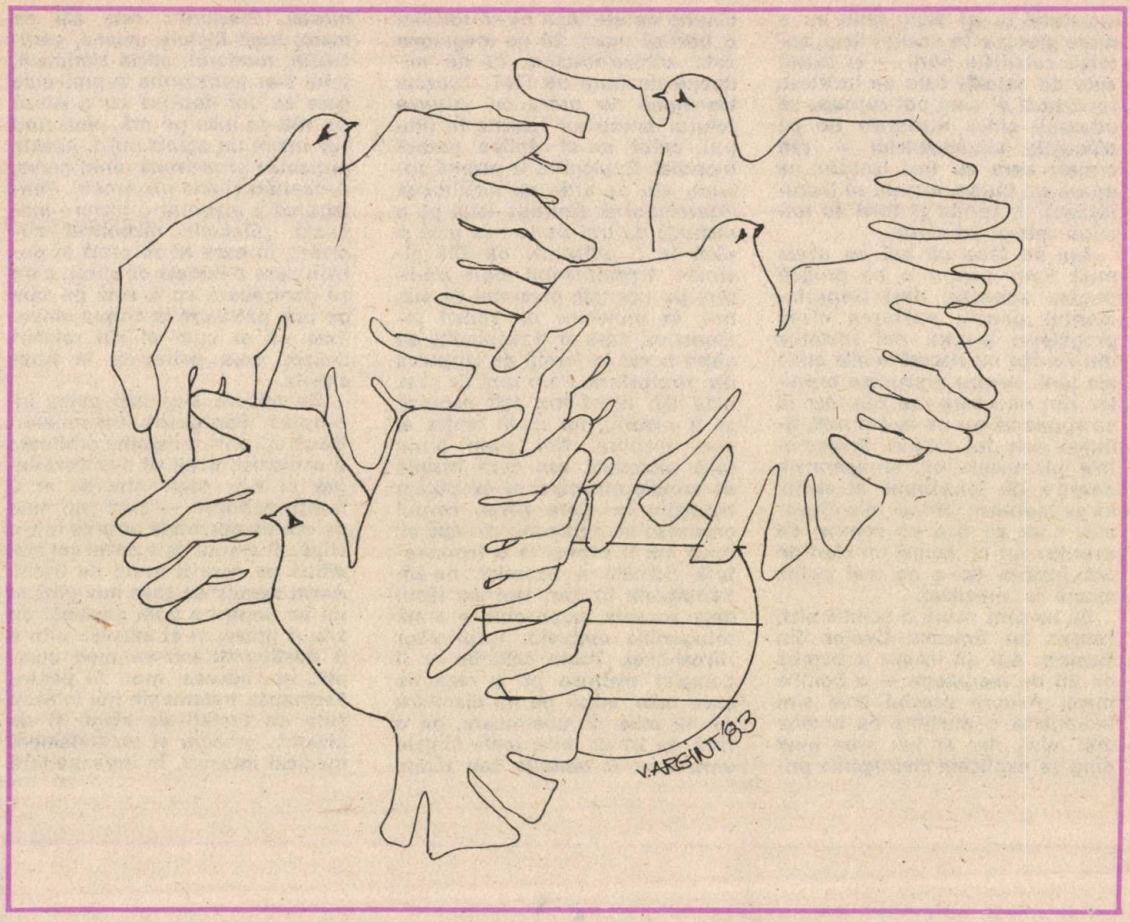

în pace". Cutremurătoare aroganță!

Și noi plătim pentru asta. Plătim pentru asta în dolari. Pentagonul are, zilnic, cîte 1 600 de „lobby"-iști pe colina Capitoliului. Dar unde sînt „lobby"-iștii care să reprezinte copiii lumii? Ei nu sînt nicăieri.

Și noi sîntem pregătiți pentru a continua să ne ducem viața potrivit aceleiași amorțeli în gîndire, fără a ne da seama de faptul că ne îndreptăm spre distrugere în fiecare clipă. Știți că, dacă aveți niște șoareci într-o cușcă și îi amenințați creînd o situație care le primejduiește viața, ei o să înceapă să alerge și să facă ceva care n-are nici o legătură cu ceea ce îi amenință de fapt. Este ceea ce se cheamă „activitate de deplasare". Dar, oare nu același lucru facem și noi în fiecare zi?

Și acum să vorbim despre ceea ce ne amenință. În anii '60, Robert Mc Namara era secretar la apărare. Ar trebui să se vorbească, de fapt, despre Departamentul de război; ar fi mult mai potrivit. În această țară, politica oficială constă în faptul de a fi pregătită pentru a putea distruge circa 100 de milioane de ființe umane. În această țară, cu istoria sa minunată și cu Constituția sa minunată! Mai demult, forțele aeriene erau cele care dețineau toate bombele, iar armata și marina doreau și ele ceva asemănător. Căci, aceasta e calea pe care se merge în armată: sînt ca niște copii. Așa că au hotărît să dezvolte o triadă de arme nucleare: în aer — aparatele B 52, la sol — rachetele balistice intercontinentale, sub apă — submarinele. Apoi au hotărît să instaleze arme nucleare pe arme convenționale; au pus arme nucleare pe torpile. Le-au pus, apoi, în rachete sol-sol și sol-aer. Totul a devenit nuclearizat. Astăzi, în loc de a avea 200 de bombe nucleare — ceea ce este absolut suficient pentru a da un loc de muncă oricui ar dori să facă acest gen de muncă — există 30 000 de arme nucleare. 30 000!

Și tot nu este destul. Administrația Reagan dorește încă 17 000 de rachete intercontinentale în următorii 10 ani. 17 000! Puteți măcar să vă imaginați cît de multe sînt? Cît de mult timp vă ia să numărați pînă la 1 000?

Să descriem acum un război nuclear, pentru ca să înțelegeți despre ce este vorba. Fiecare oraș cu o populație mai mare de 10 000 de locuitori din țara noastră, din Uniunea Sovietică și din Europa, este țintit cu cel puțin o bombă. Și oricare este mai mare decît bomba lansată asupra Hiroshimei. Un război nuclear între Uniunea Sovietică și Statele Unite ar dura, în total, circa o jumătate de oră sau o oră, pentru că, odată ce una din părți apasă pe buton, armele sînt lansate în spațiu, reintră în atmosfera Pămîntului cu o viteză care este de 20 de ori mai mare decît viteza

sunetului şi îşi ating ţinta cu o mare precizie. În acelaşi timp, sateliţii celeilalte părţi — şi există sute de sateliţi care se învîrtesc tot timpul şi care pot aproape să citească chiar numerele de pe plăcuţele automobilelor — văd armele care au fost lansate; se apasă pe buton, armele se încrucişează în spaţiu şi totul se termină într-o oră-două.

Aşa se face că noi nu avem mult timp pentru a ne pregăti pentru aceasta, deşi Departamentul pentru apărarea civilă pregăteşte pentru noi mutarea din zonele cu riscuri în alte zone ale ţării. Pentru evacuarea oraşelor sînt necesare opt zile, dar ni se spune să nu ne facem griji, fiindcă este tot timpul. Preşedintele plănuieşte ca, la aparatele noastre de televiziune şi radio, să se monteze cîte un mic dispozitiv care să dea un semnal de avertisment cu numai un sfert de oră înainte de a ne mai putea spune la revedere.

Să lansăm acum o bombă aici, asupra lui Science Center din Boston. Am să lansez o bombă de 20 de megatone — o bombă mare. Asupra acestui oraş sînt îndreptate o mulţime de bombe mai mici, dar ar lua prea mult timp să explicăm distrugerile pricinuite de ele. Aşa că să folosim o bombă mare. 20 de megatone este echivalentul a 20 de milioane de tone de TNT. Aceasta înseamnă de patru ori puterea tuturor bombelor lansate în timpul celui de-al doilea război mondial. Explodînd la nivelul solului, ele ar arde cu strălucirea Soarelui şi ar distruge totul pe o distanţă de trei sferturi de milă şi pînă la o adîncime de 800 picioare, transformînd toate clădirile, pe noi toţi, pămîntul de sub noi, în molecule de căderi radioactive, care ar fi răspîndite de către norul în formă de ciupercă din stratosferă. Pe o rază de şase mile din acest loc, toţi oamenii ar fi omoriţi, iar mulţi dintre ei s-ar evapora. Noi n-am putut face niciodată aşa ceva înainte de armele nucleare: să evaporăm oamenii. În mare parte, corpul omenesc se compune din apă şi, dacă am fi expuşi la o temperatură ridicată a Soarelui, ne-am transforma în gaz. Noi am făcut deja aceasta, după cum o arată fotografiile umbrelor locuitorilor Hiroshimei. Toate clădirile ar fi complet distruse pe o rază de şase mile, adică pe un diametru de 12 mile. În continuare, pe o rază de 20 de mile, toate fiinţele umane ar fi omorîte sau rănite mortal. Presiunea este atît de mare, încît fiinţele umane, cărămizile, mortarul, sticla sfărîmată, totul s-ar transforma în proiectile care se vor deplasa cu o viteză de 100 de mile pe oră, pînă cînd vor întîlni un obiect solid. Aceste proiectile ar provoca răniri grave, decapitări şi alte nenorociri. Pentagonul a elaborat o lucrare intitulată „Efectele războiului nuclear", în care ni se arată în detaliu cum o bucată de sticlă, care se deplasează cu o sută de mile pe oră, pătrunde în corpul uman. Este ca şi cum ai citi relatări despre cele petrecute la Auschwitz.

Ce altceva s-ar mai putea întîmpla? Spargerea timpanelor. Dacă aţi privi la lumina orbitoare a exploziei, ochii vii s-ar dezintegra şi s-ar topi. Arsurile ar fi foarte serioase — zeci sau sute de mii de persoane ar arde într-o clipă. O arsură este cazul cel mai dificil pe care îl avem de tratat. Avem nevoie de şase luni pînă la un an pentru a trata pacienţii cu arsuri grave, şi ei sfîrşesc prin a fi desfiguraţi într-un mod cumplit, iar, adesea, mor. Şi pentru asemenea tratamente noi folosim sute de unităţi de sînge şi de plasmă, precum şi un tratament medical intensiv. În întreaga ţară

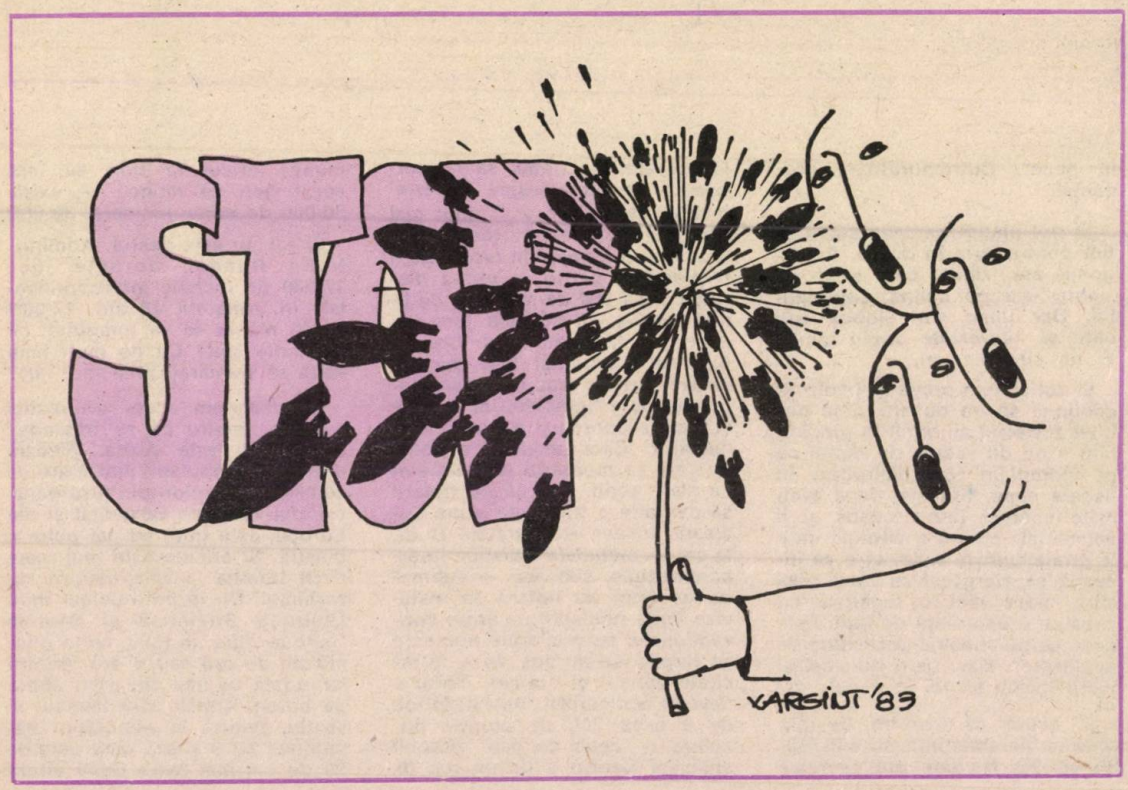

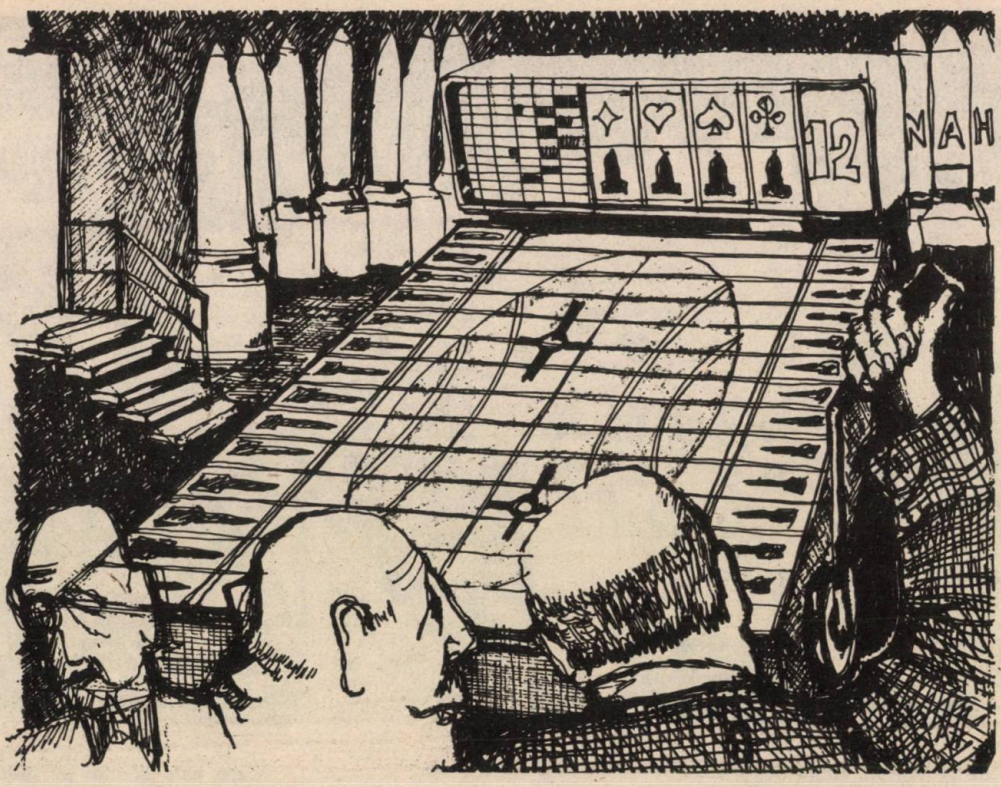

există numai o mie de paturi pentru cazurile de arsuri şi noi vorbim despre zeci de mii de victime ale arsurilor într-un singur oraş. Toată această lume ar muri prinsă sub dărîmături sau agonizînd în clădiri, fără a-şi putea vedea rudele, pentru că multe din ele vor fi murit, fără a putea fi consultat un doctor, fără a putea primi nici un fel de medicament pentru alinarea durerilor, pentru că medicii şi spitalele vor fi în zonele afectate şi totul ar fi distrus. Probabil ştiţi că preşedintele Carter avea o rezervă de opiu pentru cazul unui război nuclear. Eu nu ştiu unde este această rezervă. Dar dacă o avem, ar trebui s-o folosim pentru euthanasie, dacă vor mai fi rămas seringi şi dacă cineva dintre noi va mai fi încă în viaţă.

Pe o rază de 27 de mile, dacă v-aţi afla acolo, hainele vi s-ar aprinde instantaneu şi aţi deveni o torţă în flăcări. Dacă aţi privi lumina strălucitoare de la o distanţă de pînă la 40 de mile, veţi orbi într-o clipă. S-ar declanşa o furtună de foc pe o rază de 1 500 pînă la 3 000 de mile pătrate, astfel încît, dacă v-aţi afla într-un adăpost, focul ar consuma oxigenul şi aţi muri prin asfixiere, iar suflul şi căldura ar transforma adăposturile în crematoriu.

De aceea, a vorbi despre apărare civilă şi adăposturi nu este etic din punct de vedere medical. Noi gîndim că, la 30 de zile după un război nuclear, 90 la sută dintre americani, ruşi şi europeni ar fi morţi. Care ar fi efectele pe termen lung asupra lumii? Desigur, acei puţini supravieţuitori care ar rătăci printre ruine ar trudi să rămînă în adăposturile lor timp de două luni, întrucît căderea radioactivă ar fi atît de puternică, încît ar provoca stări de vomă, căderea părului şi, în cele din urmă, moartea. Şi chiar dacă ei ar scăpa, lumea va fi diferită; orice lucru din cele pe care le ştim nu ar mai exista. Toată muzica — Bach, Beethoven, Haendel; nu ar mai fi artă, nu ar mai fi literatură, nu ar mai fi clădiri. Ar fi milioane şi milioane de cadavre. Şi în timp ce aceste cadavre se vor descompune, bacteriile ar prolifera. Insectele sînt foarte rezistente la radiaţii; gîndacii sînt de 400 000 de ori mai rezistenţi la radiaţii decît fiinţele umane. Ei s-ar înmulţi cu trilioanele, pentru că păsările vor fi murit din cauza căderilor radioactive. Astfel că ar fi epidemii, cum a fost ciuma neagră din secolul al XIII-lea, sau maladii pe care noi le putem acum trata, cum ar fi febra tifoidă, poliomielita, hepatitele şi multe altele. Credem că atît de mult ozon, din cel care ne protejează acum de radiaţiile soarelui, ar fi distrus în păturile înalte ale atmosferei, încît fiecare fiinţă de pe planetă ar fi orbită de razele ultraviolete. Aceasta ar însemna moartea Pămîntului. Şi razele ultraviolete pot distruge chiar şi microorganismele, de care depinde întreaga piramidă a vieţii.

Există în lume rezerve de hrană pentru numai 30 de zile. Ţările lumii a treia depind de ele, dar nu ar mai fi vapoare pentru a transporta această hrană, nu ar mai fi combustibil, nu ar mai fi oameni. Ar fi o agonie de masă în rîndul acestor popoare lipsite de mijloace, care s-ar însoţi cu epidemii, cu pierderea vederii şi cu arsuri provocate de razele soarelui. Mai e oare nevoie să continui? Credem că temperatura Pămîntului ar cobori cu 1—2 grade Fahrenheit, ceea ce ar putea duce la o altă eră glaciară. Nu ştim. Singura cale pentru a şti ce s-ar putea întîmpla constă în a face aceasta.

Şi mi-e teamă că tocmai în această direcţie ne îndreptăm. Nu este posibil să facem o experienţă numai pentru a vedea cum ar putea fi, iar după aceea, să ne întoarcem înapoi.

Iată de ce vorbim acum despre moartea planetei. Cum se face că acest lucru nu s-a întîmplat încă, nu știu. Computerele Pentagonului comit greșeli: un număr de 151 de greșeli într-un interval de 15 luni. Cea mai gravă dintre ele a fost atunci cînd cineva a pus în computer o cartelă cu un „joc de război", și aceasta a provocat o greșeală: computerul a arătat că rachete străine se îndreaptă spre noi. Trei escadrile de aviație, avînd la bord arme nucleare au fost puse în mișcare pentru a da riposte. Peste șapte minute, președintele urma să fie anunțat în legătură cu această situație, dar el n-a putut fi găsit. Să presupunem că era în baie sau în altă parte? În noiembrie 1979, mai erau 14 minute pînă la distrugere. S-a publicat atunci un articol lung în Marea Britanie; în „New York Times" a fost doar o știre mică, lîngă anunțurile de decese. În fiecare an, circa 5 000 de oameni care minuiesc armele nucleare sînt înlăturați din serviciile armatei din cauza consumului de alcool, de stupefiante sau pentru că sînt instabili psihic.

Iată de ce ne aflăm într-o situație foarte serioasă. Noua generație de arme este „mai bună", din cauză că acestea pot fi folosite pentru prima lovitură, care distruge silozurile de rachete ale celeilalte părți. Pentru „a ucide"

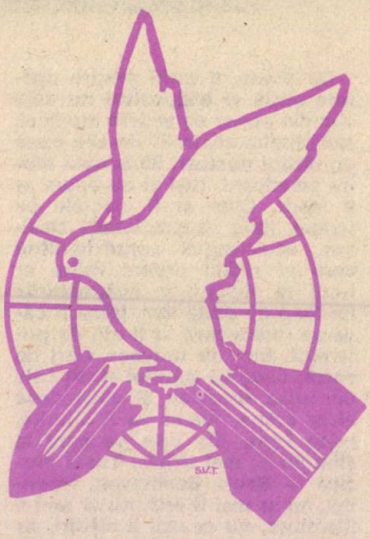

o rachetă trebuie să lansezi două bombe cu hidrogen la sol la interval de șapte secunde una de alta. Ar fi atît de multe căderi radioactive provocate, încît oamenii care proiectează aceste noi bombe — numite MX, Trident, Cruise și Pershing 2 — spun că acestea ar crea sindromul „Pe plajă", cu efecte mortale, pentru că ar omorî orice ființă umană de pe planetă, în decurs de cîteva săptămîni.

Care este efectul pe plan medical al acestor noi arme? Costul lor se ridică la 2,2 trilioane de dolari pentru următorii cinci ani; cheltuielile Americii pentru bugetul de apărare au fost, în ultimii 37 de ani, de două trilioane de dolari. Iar două treimi din copiii lumii sînt malnutriți și agonizează chiar în acest moment! Copii care nu vor avea niciodată stomacul plin din ziua în care s-au născut și pînă în ziua în care vor muri. 80 la sută din bolnavii lumii sînt bolnavi din cauza apei infectate. Și această apă ar putea fi purificată cu costul pe două săptămîni al cursei înarmărilor. Și aș mai putea da și alte exemple. 92 la sută din populația lumii, care nu locuiește în Uniunea Sovietică sau în Statele Unite, nu are cunoștință de nici un fel de date în legătură cu numărul de bombe de care dispune fiecare parte. Este într-adevăr vorba de „a lua jucăriile și a le ține departe de copii".

Trebuie să-i vedem pe acești copii cum cresc și se maturizează, cum — pînă la urmă — devin persoane adulte. Într-adevăr, depinde de fiecare dintre noi să salvăm această planetă. Noi, eu, trebuie să ținem lumea pe umerii noștri ca Atlas și să spunem: „Sînt pe deplin răspunzător pentru această planetă, pentru copiii mei și pentru copiii lumii".

În căutarea comorilor ascunse din Arhipelagul Nipon

Ceea ce încîntă şi chiar emoţionează cînd ne ocupăm de legende este că ele pot fi reinterpretate şi adaptate imaginaţiei fiecăruia.

Se spune că vestitul Marco Polo ar fi auzit la curtea hanilor chinezi că, undeva, în estul continentului asiatic, se află insulele Wa (japoneze) în care ar exista alchimişti ce pot transforma metalele obţinute în aur şi argint. Astăzi, nimeni, în Japonia, nu va spune că ceea ce ar fi auzit Marco Polo în China ar fi putut fi adevărat, chiar şi în legendă. Dar există locuitori ai cătunelor izolate din Alpii japonezi care pot spune că, dacă întîlneşti un crin negru (floare foarte rară în această zonă), să sapi sub el, pentru că, aproape sigur, vei da de o comoară de aur ascunsă acolo de cine ştie cine şi cine ştie cînd.

De altfel, arhipelagul nipon este bogat în asemenea legende cu comori ascunse de piraţi, „ronini" (samurai fără stăpîn) vestiţi, învingători şi învinşi în numeroasele războaie civile din epoca feudală a Japoniei. În egală măsură, el este bogat şi în visători şi căutători neobosiţi ai unor asemenea comori.

TCCO+1

Roma - opt coline?

Autor al mult discutatului Beaubourg parizian, arhitectul italian Renzo Piano lucrează la unul din cele mai ambiţioase proiecte ale sale: acela de a dota Roma cu o a opta colină, pe care ar urma să fie construit un cartier administrativ. Arhitectul şi-a denumit proiectul — „Parc urban construit", pentru a-l diferenţia de tradiţionalul sistem de parcuri şi grădini urbane, pe care le consideră drept „sate transplantate în oraşe". Proiectul tînărului arhitect genovez este total diferit de vechea concepţie a baronului Haussmann , potrivit căruia parcul trebuie separat de oraş şi, mai ales, de locurile de muncă. Renzo Piano visează să creeze mici coline artificiale, în cadrul unui ansamblu general, uşoarele ondulări ale terenului concentrîndu-se pe o colină unică, pe care vor fi construiţi 390 000 metri pătraţi de garaje. Proiectul s-ar putea rezuma astfel: ansamblul, situat într-o suburbie a Romei, va măsura 105 hectare. O treime din clădiri vor fi construite sub pămînt, pentru a se evita distrugerea zonei verzi. Garajele şi şoselele vor fi, şi ele, construite sub pămînt, în interiorul colinei, şi de-a lungul lor vor fi locuinţe şi birouri acoperite de vegetaţie. Ideea sa este de a construi „zgîrie-nori culcaţi", adică edificii foarte largi şi foarte joase, putînd adăposti în subsol birouri de înaltă tehnologie legate de centre electronice, care nu numai că n-au nevoie de lumina zilei, ci necesită o climatizare constantă. În exterior şi deasupra construcţiilor vor fi instalate sisteme recreative, ca grădini, restaurante, piscine, terenuri de tenis etc. Proiectul lui Renzo Piano nu e numai pe hîrtie. Au început primele lucrări de releveu, ce vor da Romei o faţă nouă şi care vor reprezenta, precum Parisul sfîrşitului de secol XIX, un model de urbanism pentru oraşele viitorului.

Cei mai îndîrjiţi căutători de comori din Japonia, poate chiar din lume, au fost Toyotomi Mizuno, tatăl, şi Yoshiharu Mizuno, fiul. Ei şi-au petrecut viaţa, de-a lungul a 50 de ani, în căutarea „comorii şogunilor Tokugawa". Convinşi că deţin secretul acesteia, despre care se spune c-ar fi fost ascunsă sub muntele Akagi, din prefectura Gumma, ei au pornit s-o descopere folosindu-se de o sferă de cupru, moştenită de la un unchi al lor, care a lucrat în trezoreria şogunilor Tokugawa în anii premergători Revoluţiei Meiji din 1868, ce a dus la căderea şogunatului şi familiei Tokugawa.

Documentele vremii arată că, atunci cînd împăratul Meiji a venit din Kyoto la Edo (actualul Tokio) să preia palatul şogunilor, a găsit camerele subterane, în care se ţinea tezaurul ţării, goale. De atunci şi pînă astăzi, se crede că sumele mari, în monezi de aur şi argint, precum şi cantităţile uriaşe de obiecte de preţ adunate de şoguni, de-a lungul a peste 250 de ani, cît au guvernat ţara ca dictatori, au fost scoase în secret şi ascunse în locuri conspirative de înseşi oficialităţile trezoreriei, profitînd de panica creată de revoluţie în palatul şogunilor din Edo şi sperînd să le folosească mai tîrziu în interesul lor.

Ca în mai toate poveştile despre comori cu aur există multe indicaţii precise privind istoria şi locul probabil unde acestea ar zace, dar şi numeroase lacune care învăluie în mister temerara încercare a căutătorilor. Sfera de cupru aflată în posesia familiei Mizuno avea înscrise pe ea ideograme japoneze şi semne care s-au păstrat doar parţial. Unele au fost distruse de vreme şi nu se mai pot distinge, iar cele care au rămas intacte au fost interpretate de posesorii sferei ca indicînd o direcţie, în muntele Akagi, unde a fost ascunsă o comoară de 250 000 de monezi de aur, valorînd astăzi peste 1,5 miliarde dolari. O asemenea sumă uriaşă explică de ce cei doi Mizuno, tatăl şi fiul, au săpat, timp de 50 de ani, galerii în muntele Akagi, fără să dea însă de comoară. Singura evidenţă descoperită de ei a fost o galerie părăsită, sprijinită pe stîlpi de lemn, săpată de mult. Cum au dat de ea, cei doi şi-au zis că nimeni în perioada Edo (1603—1868) nu s-a încumetat să sape o asemenea galerie în munte fără nici un scop.

Un fost detectiv caută „comoara Tokugawa"

Dar „comoara Tokugawa" a înfierbîntat şi alte minţi. Poate că cea mai elaborată teorie despre această comoară aparţine lui Masaburo Saegusa, care şi-a cheltuit toată averea pentru a finanţa cercetările de localizare a ei. Înainte de a se aventura în căutarea de comori, Saegusa era poliţist. Plictisit de uniforma pe care o purta, a demisionat şi s-a apucat de cercetări în vederea căutării comorii, folosindu-se de pregătirea lui de detectiv şi studiind folclorul bogat creat în jurul acesteia. Şi el este convins că aurul ascuns ar valora astăzi peste 1,5 miliarde dolari. Spre deosebire de cei doi Mizuno, fostul detectiv Saegusa afirmă că averea familiei Tokugawa nu a dispărut în condiţiile confuze create în preajma Revoluţiei Meiji, că ea n-ar fi fost ascunsă de funcţionarii din departamentul trezoreriei, ci că dispariţia ei ar fi fost plănuită din timp de înşişi membrii familiei şogunului Tokugawa pentru a evita ca ea să cadă în mîinile celor ce urmăreau distrugerea şogunatului.

Saegusa merge mai departe şi afirmă că ar fi existat chiar o încercare de „a vinde Franţei insula Hokkaido" pentru a finanţa luptele viitoare în vederea readucerii familiei Tokugawa la Edo şi a reinstaura şogunatul. Într-adevăr, în lunile imediat următoare venirii împăratului Meiji la Edo, un răzvrătit, pe nume Enomoto Takeaki, a fugit cu flota maritimă militară în Hokkaido, unde a creat o republică cu o viaţă foarte scurtă, dar recunoscută, după cum afirmă unele surse, de consulii francez şi britanic. În acele momente de confuzie politică şi în perioada premergătoare, susţine Saegusa, şogunul Tokugawa a colectat mari sume de bani de la daimyo (lorzi feudali), loiali, şi a folosit oameni fără rude şi poziţie socială pentru a săpa un tunel în muntele Akagi şi a ascunde comoara. După aceasta, i-a ucis pe toţi cei ce au lucrat la tunel, fără excepţie, pentru a se păstra secretul asupra locului unde au fost ascunse monedele de aur. După cercetările făcute de el, Saegusa crede că circa 1 500 de oameni au săpat tunele şi încăperi la adîncimea de 60—70 metri şi au tencuit pereţii cu mortar alb. Nefericiţii lucrători au locuit în case improvizate şi, în puţinele lor ore libere, au jucat pe monezi de aur, folosite, de regulă, în perioada Edo pentru pariuri şi jocuri de no-

roc. Ceea ce a găsit fostul detectiv sînt doar aceste monezi, ascunse probabil de lucrătorii care au cîştigat, de teamă să nu le fie furate de ceilalţi lucrători. Cum toţi au fost ucişi, după construirea tunelelor, nu s-a mai ştiut nimic despre monezile cîştigate de unii dintre ei şi îngropate.

Cuprins de visul de a descoperi, cu orice preţ, comoara, Saegusa a săpat în munte dînd peste tunele vechi, ca şi cei doi Mizuno. Abia după ce le-a descoperit, au început cele mai mari dificultăţi, pentru că şi-a dat seama că există mai multe tunele şi încăperi false, săpate pentru a dezorienta pe eventualii hoţi, care ar fi putut pătrunde în ele, să ajungă la comoară. A continuat să sape şi a descoperit un labirint similar cu cel din piramidele egiptene care ascund camerele mortuare ale faraonilor.

Saegusa a mers înainte cu căutările, neluînd în seamă ridiculizările la care era supus de cei din jur, a cercetat adîncurile muntelui dînd peste cărbune, urme de mortar folosit de oameni, pietre şlefuite şi chiar peste o piatră pe care era gravată o ideogramă însemnînd „muntele de aur". A găsit şi o sabie făcută de un vestit făurar din perioada Edo. Aceste evidenţe l-au încurajat şi, în 1949, a cumpărat un detector electro-magnetic, construit în Germania federală, ale cărui indicaţii arătau că există aur în zona în care săpa. După opt ani, a ajuns într-o încăpere tencuită în alb, pe care a considerat-o falsă.

Naufragiul vasului „Funahaya Maru"

Obosit şi descurajat, s-a gîndit, pentru moment, să renunţe, dar, pînă la urmă, a continuat săpăturile şi a dat peste o piatră sculptată sub forma unei corăbii pe care era o inscripţie însemnînd comoară. Săpînd în jurul acestei corăbii de piatră, a dat peste alt tunel fals, unde s-a oprit, deoarece în presă apăruseră ştiri despre o altă variantă a dispariţiei „comorii Tokugawa". Se afirma că 350 de tone de monezi, bare de aur şi obiecte de preţ au fost transportate într-o corabie la Kurihama, lîngă Yokosuka, prefectura Kanagawa, şi că, în drum spre această localitate, vasul s-a scufundat la adîncimea de 30 de metri.

Instigat de ipoteza acestui naufragiu, un căutător de comori, Tomitaro Amano, a cheltuit circa 20 de milioane de yeni pentru a descoperi epava. Pînă la urmă, a găsit rămăşiţele unei nave, dar n-a descoperit în ea decît nişte bare de cupru, table de oţel şi 40 de sicle de vin, încă destul de gustos.

La scurt timp după aceasta, pe la începutul anului 1965, ziarul "Nihon Keizai Shimbun", scriind despre vestita „comoară Tokugawa", arăta că, în ajunul Revoluţiei Meiji, clanul Sendai, credincios familiei Tokugawa, a cumpărat o navă de oţel din Europa pentru a fi folosită de şogun, dacă acesta va fi nevoit să abdice, pentru a fugi în Anglia. Cînd forţele împăratului Meiji se apropiaseră de Edo, această navă de 800 tone, denumită Funahaya Maru (navă rapidă), a plecat din portul Yokohama, la 15 aprilie 1868, pe o furtună foarte puternică. Ea a dispărut în valuri şi, potrivit zvonurilor, s-a scufundat la un kilometru şi jumătate de localitatea Kurihama. Acelaşi ziar scria că nava transporta o comoară alcătuită din aurul şi obiectele de preţ ale familiei Tokugawa şi clanurilor Sendai şi Matsudaira, credincioase şogunului, o sumă mare de dolari pe care Oriental Bank din Yokohama îi transfera la filiala ei din Şanhai, la cererea consulului britanic. În navă se mai aflau bare de cupru pentru o firmă olandeză.

Mulţi au încercat să găsească epava, dar n-au reuşit. Abia în august 1965, o asociaţie a scoaterii de comori ascunse în ocean a reuşit să găsească nava Funahaya Maru şi să aducă la suprafaţă cîteva tone de bare de cupru. Scafandrii care au luat parte la operaţie susţin că o bună parte din navă se află îngropată în mîlul din fundul mării şi precizează că mai există încă lingouri de cupru şi chiar alte obiecte, greu, însă, de scos la suprafaţă.

În căutarea comorii ascunse de piraţi

Un alt pasionat al căutării comorilor, Katsumi Tamauchi, a înfiinţat, în 1970, o companie pentru aducerea la suprafaţă a epavelor cu obiecte de preţ şi cu mărfuri neperisabile aflate pe fundul mărilor şi oceanelor din Asia de

TCCO+1

„Marché aux puces"

Celebrul „Marché aux puces" („talciocul") din Paris, cel mai mare tîrg de vechituri din lume (320 000 metri pătraţi), instalat, de o sută de ani, la porţile de nord ale capitalei franceze, a trecut, în mare parte, în mîinile marii finanţe: „Henin", companie financiară, filială a grupului naţionalizat „Suez", a cumpărat recent, cu 40 milioane franci, două din cele opt pieţe de antichităţi de la Saint-Ouen. Această primă incursiune a marii finanţe în „puces" exprimă incredibila creştere ce a cunoscut, de-a lungul unui secol, „talciocul" parizian. Înfiinţat în 1900, „Marché aux puces" are azi cîteva milioane de vizitatori pe an şi o cifră de afaceri de 50 milioane de franci. Potrivit experţilor, acest volum de afaceri trebuie multiplicat cel puţin cu patru, căci nu ţine seamă decît de declaraţiile fiscale. Or, adesea, negustorii „uită" să declare numărul vînzărilor. Se consideră, de asemenea, că 80 la sută din volumul de afaceri în antichităţi se realizează între negustori: un negustor găseşte, de pildă, într-un pod, o mobilă căreia îi ignoră valoarea reală; o vinde unui anticar de la „Marché aux puces", acesta o cedează altuia, şi aşa mai departe. În cîteva ore, un scrin îşi multiplică valoarea de zece ori, trecînd dintr-un pod plin de praf, într-o luxoasă vitrină. Această atracţie a „talciocului" a stat la originea ascensiunii fulgerătoare a lui Alain Serpette, expert în arme vechi, care a vîndut grupului „Henin" piaţa ce-i poartă numele. În 1977, Serpette a cumpărat, cu cîteva zeci de mii de franci, un garaj situat în „talcioc", pe care l-a împărţit în mici magazine de anticariat. Şase ani mai tîrziu, „piaţa Serpette" număra 120 de „boutique"-uri. Achiziţionarea, de către marea finanţă, a pieţelor „Serpette" şi „Paul Bert" nu va pune în pericol activitatea micilor anticari? Se pare că nu. Căci — explică un ziarist francez — „anticarii, foarte individualişti în afaceri, ştiu să facă front comun cînd se profilează o ameninţare" la adresa lor.

Sud-Est, Indonezia și Japonia. Ei caută și acum „comoara piraților din Marea Interioară Seto (Seto Naikai)". Povestea acesteia începe în primul sfert al secolului 17, cînd al treilea șogun din familia Tokugawa, pe nume Iemitsu, a reușit să distrugă flota piraților ce acționau în această mare din interiorul arhipelagului. A supraviețuit doar ceata lui Moemon din Naruto, un pirat fioros, o namilă solidă ce purta permanent cu el o bară de metal cu care ucidea pe toți cei ce-l mîniau sau nu-i dădeau ascultare. Amenințat de armatele șogunului, acesta a hotărît să ascundă tezaurul pe care-l furase devastînd corăbii. A recurs la metoda clasică: a ascuns tezaurul și, apoi, a organizat un chef în timpul căruia trei dintre piratii de încredere au turnat otravă în sake, vinul de orez servit sub-șefilor care știau locul unde fusese ascunsă comoara. Dar otrava nu a acționat rapid, cum se prevăzuse, și sub-șefii l-au atacat pe Moemon. S-a iscat, astfel, o luptă generală și, potrivit planului inițial și măsurilor luate în secret din timp, vasul s-a scufundat. Au supraviețuit doar doi pirați care au reușit să se salveze într-o barcă mică, cu care trebuiau, de fapt, să se salveze Moemon și cei trei pirați credincioși. Aceștia știau că Moemon ascunsese comoara în insula Shodoshima și au plecat spre ea. Nu știau, însă, locul exact în care fusese ea îngropată. Cei care știau pieriseră odată cu vasul. Unul dintre cei doi pirați supraviețuitori, rănit grav, a murit, rămînînd doar Denji, care s-a stabilit în insulă, s-a căsătorit și a lucrat ca pescar, căutînd întruna comoara, fără să dea de ea.

În 1871, Wasuke Kimura, din orașul Wakayama, a găsit, între obiectele de preț moștenite de familie, două caiete de note în care se vorbea de comoara lui Moemon și se reproducea jurnalul lui Denji, cu încercările lui de a o descoperi. Se crede că soția lui Denji, rămînînd văduvă, a vîndut cele două caiete, din nevoie de bani. Kimura s-a aliat cu un negustor din Osaka, pe nume Ikude, și au început, în 1874, să caute comoara. După cercetări amănunțite în insula Shodoshima au găsit, lîngă o peșteră, un schelet de om cu monezi de aur împrăștiate în jurul lui. După aceasta au abandonat căutările, dar au venit alții care continuă să caute și astăzi...

Singurul aspect dezamăgitor al legendelor și, mai ales, al încercărilor numeroase de a descoperi comorile ascunse în arhipelagul japonez este că nu s-a reușit să se scoată, din ascunzătorile bine ticluite, o comoară adevărată. Și nici chiar în situația în care localizarea ascunzătorilor a fost destul de exactă ca în cazul tezaurului lui Shogetsu Yui (1651—1680). Acesta, din loialitate pentru soarta roninilor (samurailor fără stăpîn), reușise să colecteze aur în valoare de circa 50 milioane de yeni pentru a finanța o răscoală împotriva șogunatului Tokugawa. Trădat, prins și condamnat la moarte, colaboratorii lui au ascuns banii în apropierea templului Yushima Teijin din Tokio, în speranța că îi vor putea folosi într-o încercare viitoare. Nu i-au mai folosit, dar nici comoara nu a fost găsită. Încercările de a da peste ea au fost zădărnicite de prea numeroasele transformări edilitare petrecute în jurul templului amintit, de-a lungul anilor, în care Tokio, capitala Japoniei s-a dezvoltat și modernizat.

Florea Țuiu

TCCO+1

Instrument misterios

„E un obiect simplu, pe care majoritatea italienilor îl posedă în casele lor" instrumentul folosit de un șofer italian pentru prevederea cutremurelor de pămînt. Despre ce obiect este vorba Antonio Carrus (46 de ani) nu vrea să spună: „Voi dezvălui descoperirea mea autorităților, numai cînd acestea mă vor lua în seamă". Agenția ANSA susține că șoferul din Busalla (Liguria) a prognozat, cu instrumentul său, cutremurul produs, la începutul lui octombrie la Pozzuoli, în sudul Italiei: în ajunul cutremurului, a telefonat filialei ANSA din Napoli, precizînd că seismul va fi de gradul 6 pe scara Mercalli, fapt ce s-a adeverit. Antonio Carrus continuă să păstreze, însă, misterul, deși a dat unele detalii asupra aparatului său: poate fi ținut în buzunar, costă maximum 50 000 de lire (circa 50 dolari) și un bec se aprinde în clipa în care captează undele seismice. Șoferul italian precizează că, după aprinderea becului, trec exact patru zile și cinci ore pînă la declanșarea cutremurului. „Am descoperit din întîmplare acest sistem, în 1976. Dar nimeni nu m-a luat pînă acum în serios" — explică, plin de amărăciune, Antonio Carrus.

(Urmare din pag. 90)

de Bloc Național, ca și aceea de Front Național Patriotic, nu a răpit și nu răpește independența sa organizatorică, ideologică și politică, el păstrîndu-și deplina libertate în rezolvarea problemelor de bază ale României de azi și de mîine. În cioc-nirea inevitabilă cu forțele hitleriste, Partidul Comunist din România cheamă muncitorimea, țărănimea, intelectualii și pe toți cetățenii României la luptă fără cruțare, cu toate armele, împotriva dușmanului de moarte al poporului român, pentru asigurarea viitorului său". Clarviziunii P.C.R. i se datorește și faptul că, din acel moment, fără convulsii, acțiunea armatei, care s-a acoperit de glorie în războiul antihitlerist, n-a mai putut fi contrapusă aspirațiilor de libertate și progres ale poporului căruia îi aparținea.

De altfel, în chiar primul raport sumar trimis din Instanbul, de Chastelain, care plecase cu un avion românesc de pe aeroportul din Boteni, la ora 7,30 a.m., în 24 august, consemna că, la București, „simțămîntul popular este puternic în favoarea acțiunii imediate împotriva Germaniei". El arată de asemenea că, după ce fusese adus la Palatul regal, s-a decis să vină la Istanbul, deoarece, la ora 24.00, n-a putut stabili legătura radio-telegrafică și că dorește să se întoarcă la București în următoarele zile. El a anunțat că, deoarece Maniu nu a venit la Palat, nu l-a putut întîlni și că regele cere trimiterea de brigăzi aeropurtate lîngă București. La 27 august, de Chastelain, conform instrucțiunilor primite, s-a întîlnit la Istanbul cu ofițeri sovietici pentru a-i informa despre situația la București. În aceeași zi, lordul Moyne îl anunță pe Eden că, fără aprobarea lui personală, de Chastelain nu va pleca înapoi la București. Răspunsul a venit la 1 septembrie 1944: „S-a spus la S.O.E. că nu poate fi nici vorbă ca de Chastelain să se întoarcă în România, acum sau la o dată viitoare". Astfel a căzut cortina peste **Operația Autonomous.**

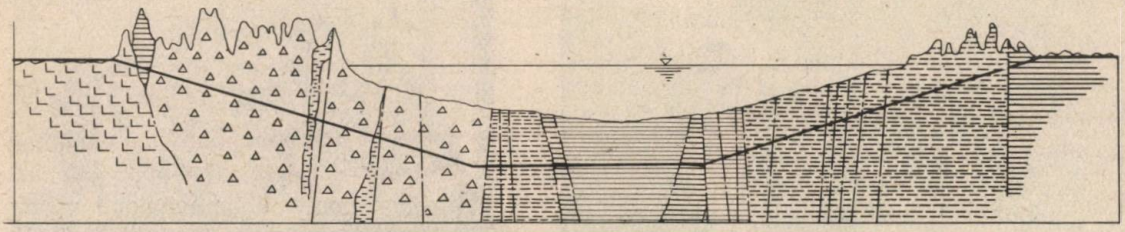

SEIKAN - cel mai mare tunel submarin din lume

Exact în momentul în care primul ministru nipon, Yasuhiro Nakasone, apăsa în ziua de 27 ianuarie 1983, pe un buton instalat chiar în biroul său din Tokyo, la aproape 1 000 de kilometri în nordul arhipelagului și la adîncimea de 100 metri sub fundul apelor agitate ale mării avea să se producă o explozie care dărîma ultimul perete ce mai bloca trecerea prin „tunelul pilot" submarin, construit între cele două mari insule — Honshu și Hokkaido. 27 ianuarie 1983 a fost așadar ziua în care constructorii din echipele reunite, venind din direcții opuse, după ce au curățat pămîntul și piatra dislocate de explozie, au cărat prin tunel butoiul de „sake" (vin de orez) într-un festival tradițional și, apoi, au ciocnit pocalele pentru a sărbători evenimentul. În primul rînd pentru izbînda de a fi străpuns ultimul segment din „tunelul pilot", adevărată „cale terestră submarină", și, în al doilea rînd, pentru că aceasta le aducea „asigurarea fermă și mult așteptată" că nu mai există practic nici un obstacol tehnic major în calea realizării cu succes a „tunelului principal", săpat, din ambele direcții, concomitent cu „tunelul pilot", dar întotdeauna în urma acestuia, mai rămînînd din el în ziua sărbătoririi evenimentului, doar 2,7 kilometri pînă la străpungerea definitivă.

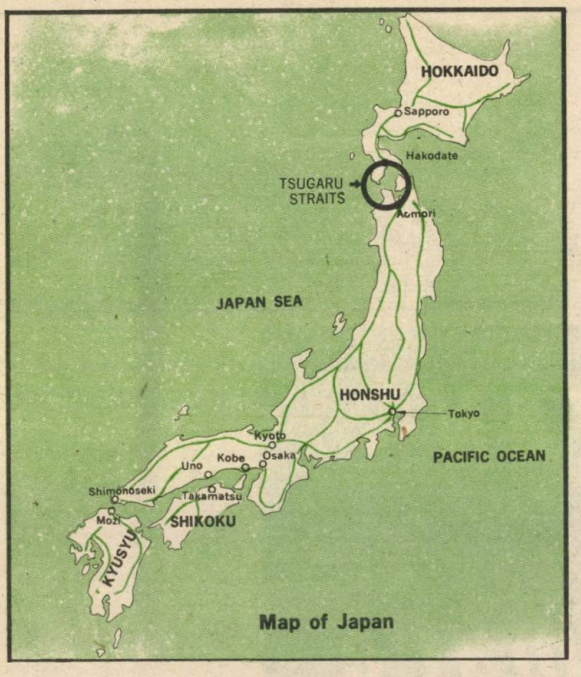

Map of Japan

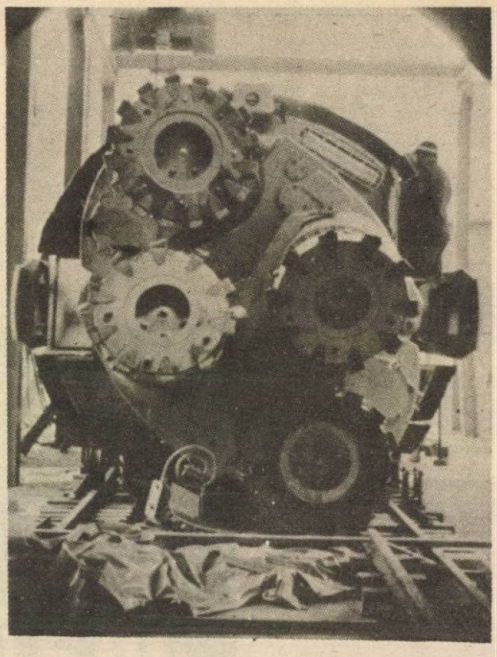

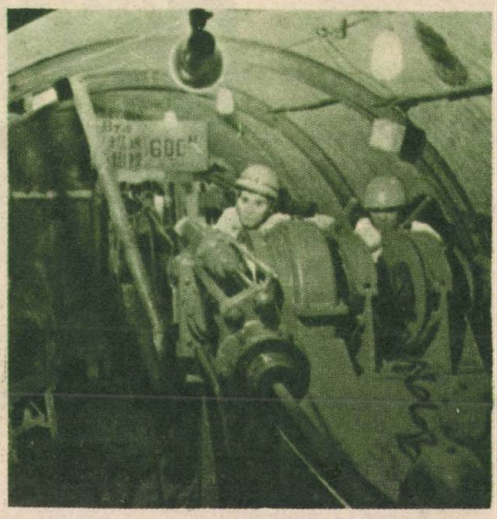

Ca să ajungi în Hokkaido (marea insulă din nord), pornind din Honshu (cea mai mare insulă a arhipelagului nipon), nu există acum altă cale decît fie să zbori cu avionul, fie să navighezi cu vaporul peste strîmtoarea Tsugaru, ambele soluții oferind, însă, dezavantajul că pe calea aerului nu se pot transporta cantități mari de mărfuri, iar cu vasul viteza este redusă. În numeroase cazuri datorită taifunurilor frecvente în această regiune, navigația devine imposibilă, întrerupîndu-se complet transportul între cele două mari insule ale arhipelagului japonez. Ne-au trebuit 4 ore și jumătate să traversăm strîmtoarea cu ferryboatul „Taisetsu Maru", într-un moment cînd apele erau liniștite, pentru că atunci cînd sînt agitate traversarea este foarte anevoioasă. S-au întîmplat și naufragii, soldate cu mii de victime omenești, între care, de tristă amintire, este cel al vasului „Taya Maru" ce transporta, în 1954, peste 1 200 de elevi aflați în excursie.

Pentru a se înlătura asemenea tragedii și pentru ca transporturile să țină pasul cu dezvoltarea economică a Hokkaido, insulă ce deține o cincime din teritoriul Japoniei, s-a hotărît construirea tunelului submarin Seikan care va lega cele două mari insule pe o „cale terestră", îndeplinindu-se, astfel, visul dintotdeauna al japonezilor de a uni cele patru mari insule — Kyushu, Honshu, Shikoku și Hokkaido. Kyushu a fost deja unită cu Honshu printr-un pod și două tuneluri de cale ferată și de autostrăzi, iar pentru conectarea insulei Shikoku de Honshu (pe care se află Tokio și aproape toate celelalte orașe mari, cu rezonanță istorică ale Japoniei) s-a realizat proiectul unui pod uriaș peste marea interioară Seto.

La sediul oficiului central din Hakodate al companiei care construiește tunelul Seikan — „Japan Railway Construction Corp" — aflăm istoria și detaliile acestei „construcții a secolului", cum o numește dl. S. Hama, vorbindu-ne despre ea. Gazda ne arată scheme, ne oferă materiale și ne dă explicații ample, în timp ce pe un ecran rulează cîteva filme în care este prezentată lupta constructorilor cu apele din străfundurile submarine, biruindu-le și conturîndu-se, așa cum aveam să ne convingem mai tîrziu, coborînd în subteran, galeriile „tunelului de probă" prin straturile geologice și pînzele de ape freatice pentru a căpăta certitudinea fiabilității construirii tunelului propriu zis.

Ideea realizării acestui tunel este veche, dar ea a fost adusă în atenția generală, cu insistență, abia în 1948. Lucrările de investigații au început în 1963, în Yoshioka, pe insula Hokkaido și în 1964, în Tappi, pe insula Honshu. Mai întîi, au fost săpate pornindu-se de pe ambele țărmuri ale strîmtorii, tuneluri de investigații sau de probă, de peste doi kilometri fiecare, la care s-a lucrat pînă în 1971, cînd probele obținute au fost suficiente pentru a se hotărî că este posibilă realizarea acestei lucrări îndrăznețe. De la această dată s-a trecut cu toate forțele la executarea, după un program bine pus la punct, a tunelului.

Constructorii au atacat mai întîi „tunelul pilot" de ghidare a traseului, dar și de încercare a straturilor prin care urma să treacă „tunelul principal". Numai văzînd ceea ce se întîmplă în subteran îți dai seama că lucrarea

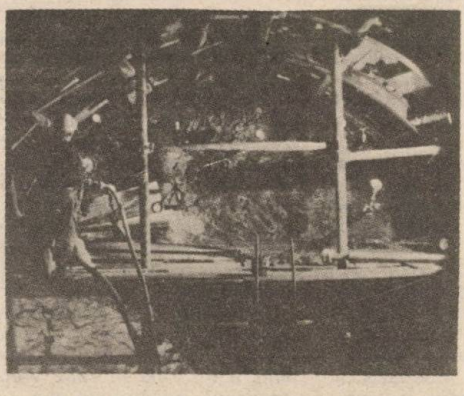

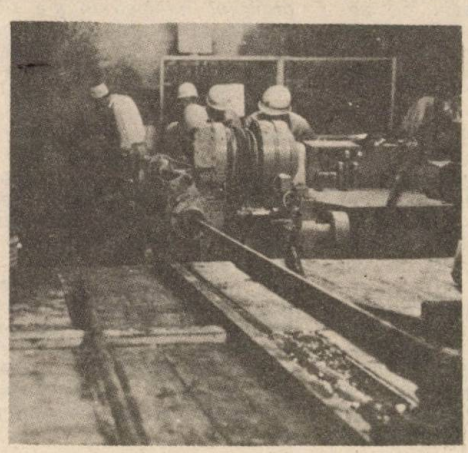

este de dificultate și complexitate tehnică deosebite. Să transporți la suprafață roca dislocată, pe distanțe de zeci de kilometri, este o problemă extrem de dificilă, nemaivorbind de săparea în stîncă, adesea de granit. Japonezii, cu ingeniozitatea lor tehnică, au găsit, însă, soluții. Pe șine de cale ferată au amplasat mașini uriașe de săpat tunele, niște mamuți cu roți dințate fixate pe partea frontală ce mușcă din rocă și înaintează încet, în timp ce balastul este injectat afară cu apă sub presiune prin tuburi groase.

Înainte, însă, ca mașina-mamut să acționeze se fac sfredeliri adînci de probă pentru a se determina rezistența rocilor și a se depista eventualele pungi sau cursuri de ape subterane care ar putea inunda tunelul și pune în pericol întreaga lucrare. Este o muncă grea — ne explică interlocutorul — plină de neprevăzut, din care va ieși cel mai lung tunel din lume, depășind cu mult tot ceea ce s-a construit pînă în prezent în acest domeniu. Pentru că lungimea totală a tunelului va fi de 54,2 km, din care 23,3 km pe sub apele strîmtorii adînci de 140 de metri. Tunelul trece pe la adîncimea de 100 de metri sub fundul apei. Este, într-adevăr, o lucrare uriașă dacă avem în vedere că cel mai lung tunel submarin este Shin Kanmom de 18,6 km, dat în exploatare cu cîțiva ani în urmă între insulele japoneze Honshu și Kyushu, cum arătam mai sus.

În termeni financiari construirea tunelului, de asemenea, nu are egal. Suma prevăzută în cazul în care lucrarea s-ar fi terminat în opt ani, așa cum se planificase, a fost de mult depășită deoarece au trecut 12 ani de la începerea construcției. Există speranța ca, după străpungerea „tunelului pilot", construirea „tunelului principal" să se apropie de sfîrșit cît mai curînd pentru a se putea trece la amenajările definitive în vederea circulației feroviare.

Cînd tunelul va fi dat în exploatare, în 1986, se va reduce enorm timpul de transbordare de pe o insulă pe alta a mărfurilor și pasagerilor. Vor dispărea complet suspendările de ferryboat-uri din cauza taifunurilor și ceței, se va face un transport absolut sigur și se va elimina timpul de încărcare și descărcare în și de pe ferryboat-uri a trenurilor, mărfurilor, autovehiculelor și pasagerilor. Timpul de străbatere a distanței dintre Tokio și Sapporo, cu trenuri rapide de tip Hikari, se reduce la 5 ore și 50 de minute, față de 17 ore și 20 de minute în cazul recurgerii la ferryboat. Avantajele economice generale vor fi extrem de mari deoarece insula Hokkaido va fi permanent racordată la pulsul accelerat al vieții industriale din marea insulă Honshu, ceea ce va impulsiona propria ei dezvoltare.

Din cauza depășirii mari a cheltuielilor de construcție (în fiecare an întreprinderea constructoare înregistrînd un deficit de circa 90 miliarde yeni, așa cum scria recent ziarul „Nihon Keizai Shinbun"), compania căilor ferate japoneze înclină, de pe acum, să nu mai folosească trenuri super-rapide de tip Hikari, care aleargă cu viteza de pînă la 250 km la oră, ci să pună în circulație, deocamdată, trenuri convenționale mai ieftine.

Cu toate dificultățile întîmpinate, tunelul submarin Seikan devine o realitate. El este o construcție unică, e primul tunel realizat pe sub fundul mării libere, în cazul respectiv strîmtoarea Tsugaru, deschisă circulației navale internaționale. Construirea lui a ridicat, spun japonezii, probleme mai complicate decît ar putea apărea în cazul construirii tunelului submarin pe sub Canalul Mînecii pentru a lega Europa continentală de Marea Britanie. Japonezii au acumulat o mare experiență în construirea de asemenea tunele submarine mai întîi pe șantierul tunelului Shin Kanmon dintre Kyushu și Honshu, apoi pe cel al tunelului Seikan și nu este exclus, e chiar de așteptat ca ei să iasă cu această experiență pe piața mondială și să-și ofere cooperarea în realizarea de astfel de proiecte în cele mai diferite zone ale lumii.

Florea Țulu

SIDA – o maladie „misterioasă"

„Mîinile sus, am SIDA!" Întîmplarea este elocventă pentru temerile stîrnite, în S.U.A., de misterioasa maladie „SIDA" (sindromul imuno-deficitar dobîndit), ale cărei prime cazuri au fost înregistrate în 1979. În luna iulie a.c., un răufăcător din New-York a reușit să jefuiască patru bănci din oraș, punînd sub ochii funcționarilor o hîrtie cu următoarea înscripție completă: „Am SIDA. Mai am de trăit circa 30 de zile. Dați-mi toate bancnotele de 20 de dolari. Am un pistol. Nu voi face rău nimănui. Cooperați". Se pare, după cum au arătat unele surse ale poliției, că teama de simpla atingere a hîrtiei întinse de răufăcător i-a determinat pe unii funcționari să se piardă cu firea și să-i execute consemnul, deși aveau la dispoziție mijloacele necesare pentru apărare. Dar nu numai atît. Tot anul acesta, în luna iunie, un canal de televiziune din San Francisco și-a propus să „demitizeze" maladia, organizînd o emisiune specială pe această temă și încercînd să demonstreze că „SIDA" nu este contagioasă. Dar, surpriză! Cînd unul dintre bolnavi a fost invitat pe platou, pentru a depune mărturie, tehniciana de serviciu, urmată de alți colegi, a refuzat să-i agațe microfonul de reverul vestei și să rămînă în același loc cu el. De ce? „Vechea teamă de necunoscut" – avea să explice, mai tîrziu, unul dintre coordonatorii programului. Directorul „Fundației pentru SIDA", Rick Crane, arăta, în cursul aceleiași emisiuni, că misterioasa maladie „dezvoltă, în rîndul publicului, sindromul clasic al leprei". „Dorim să explicăm oamenilor, a adăugat el, că nu trebuie să se teamă de contagiune și că, după toate aparențele, SIDA nu se transmite decît printr-un contact sexual sau prin transfuzii de sînge". Dar, prin atitudinea lor, tehnicienii studioului s-au arătat neîncrezători în aceste argumente, chiar înainte de a le fi ascultat. Iar invitatul bolnav a trebuit să participe la emisiune dintr-o cabină alăturată și... numai prin telefon.

Asemenea incidente, după cum relevă agenția „France Presse", s-au înmulțit simțitor în ultimii ani, ducînd, uneori, la manifestări cu totul neașteptate. Ca, de pildă, într-un spital din San José (California), unde infirmierele, chiar cu riscul concedierii, au refuzat să-l îngrijească pe un bolnav de „SIDA". Sau, la New York, unde un judecător a dispus evacuarea sălii de ședințe, iar membrii tribunalului și-au acoperit fața cu măști chirurgicale, înainte de a permite intrarea unui deținut atins de teribila maladie.

Deloc izolate sau întîmplătoare, la originea acestor reacții se află, potrivit specialiștilor, teama de noua boală, dificultățile unui diagnostic rapid și, nu în ultimă instanță, răspîndirea ei vertiginioasă în unele medii. „Psihoza" creată de „SIDA" a determinat-o pe Margaret Neckler, secretar al sănătății, să evoce problema la Denver (Colorado), în fața unei conferințe a primarilor americani. „Aceste temeri – a spus ea – sînt iraționale. E o eroare să se creadă că SIDA se poate răspîndi la ansamblul populației. Pentru enorma majoritate a americanilor, riscul de a fi victimă a acestei maladii este minim și, practic, inexistent". Totuși, secretarul sănătății a precizat că lupta împotriva „SIDA" a devenit „una dintre principalele priorități" ale departamentului său, motiv pentru care însuși bugetul destinat combaterii misterioasei maladii – de 14 milioane dolari, în prezent – ar urma să fie suplimentat cu încă 12 milioane.

Din 1979, cînd au apărut primele cazuri, „SIDA" nu a contenit să se extindă pe teritoriul american. Pînă în 1982, numărul cazurilor înregistrate s-a ridicat la 693, pentru ca, apoi, conform unui bilanț oficial, cifra să se dubleze în numai 6 luni. Pe la mijlocul anului în curs, totalul cazurilor cunoscute se ridica la aproximativ 1400. Denumită și „sindromul imuno-deficitar dobîndit", maladia – cu unele aspecte încă neelucidate – se caracterizează prin distrugerea treptată a sistemului imunologic al organismului. În ultimele luni, mai multe sute de persoane din SUA și din Europa au decedat din cauza ei. Cercetările pentru stabilirea unui diagnostic rapid și pentru punerea la punct a unui tratament adecvat continuă pe ambele maluri ale Atlanticului.

Epilog la „Bătălia Nilului“

Aboukir, 23 iunie 1983... În rada imensului port cu același nume, situat la circa 30 km vest de Alexandria, dragorul de mine francez „Vinh Long“ înaintează ușor, pe o vreme însorită, cu o viteză de numai 1,8 km/oră. La circa 7 km de coastă, în apele teritoriale egiptene, începe încă un episod interesant al luptei omului cu marea: detectarea și, eventual, aducerea la suprafață a resturilor flotei lui Napoleon Bonaparte, de sub comanda amiralului Brueys, scufundată aici, la 1 august 1798, în cursul celebrei „bătălii a Nilului“ cu flota engleză de sub conducerea amiralului Nelson. „Vinh Long“ este condus de cineastul și scafandrul francez Jacques Dumas, dar operațiunea e urmărită atent și de către prințul Louis Napoleon, ultimul strănepot al împăratului. În sala de control a vasului, pe mai multe ecrane, imagini ale fundului marin defilează una după alta. Radarul luminează pînă în adîncuri. Cînd o imagine „suspectă“ își face apariția pe ecrane, înaintarea vasului este oprită și începe un examen atent. Apoi, au loc diferite manevre, lansarea bărcilor pneumatice, scufundări și reveniri la suprafață...

După numai o zi de cercetări, bilanțul expediției începe să se dovedească fructuos. În adîncimile care le-au adăpostit atîta timp, sînt reperate primele patru ancore, în greutate de pînă la două tone, unele obiecte din ceramică și mai multe grinzi. Două zile mai tîrziu, cercetătorii și scafandrii de pe „Vinh Long“ se declară și mai satisfăcuți, odată cu descoperirea provei, tunurilor și catargului navei-amiral „Orient“ participantă la bătălia de la Aboukir.

Celebra luptă navală, de o violență deosebită, începe, astfel, să cunoască un epilog neașteptat și îndepărtat. După 185 de ani petrecuți pe fundul mării, cel puțin una dintre navele scufundate în august 1798 va fi readusă la suprafață și restaurată. De altfel, lucrările în acest sens au și început, după terminarea primei faze de explorări, la sfîrșitul lui iunie. O a doua fază similară era planuită pentru mijlocul verii, ca parte a unei operațiuni mai ample, de doi-trei ani.

Începute atît de promițător, explorările din Golful Aboukir se desfășoară în baza unui acord franco-egiptean, semnat în luna iunie la Cairo. Potrivit clauzelor lui, cele două țări vor împărți în mod egal toate obiectele ce vor fi găsite, pînă la urmă, pe locul celebrei bătălii, cu excepția celor din aur, care vor reveni Egiptului. Această ultimă prevedere e legată, se pare, de o legendă larg răspîndită, potrivit căreia, în drum spre Aboukir, flota franceză, plecată din Toulon, s-a oprit în Malta și a luat cu ea faimosul tezaur al insulei. Sceptic în această privință, conducătorul lui „Vinh Long“ a declarat: „Misiunea noastră are un caracter strict științific. Personal, nu am

auzit niciodată vorbindu-se despre tezaurul din Malta". La rîndul său, prințul Louis Bonaparte, vizibil satisfăcut de primele rezultate ale expediției, a subliniat: „Cercetările începute sînt foarte interesante din punct de vedere științific, căci ele ne arată că istoria e mereu prezentă printre noi. Cred că ele vor întări legăturile de prietenie dintre Egipt și Franța".

O istorie bogată, plină de fapte și mereu prezentă se destăinuie, desigur, în rada portului Aboukir. Din păcate, cum se întîmplă cel mai adesea, și această istorie este mărturia unui episod violent și sîngeros, nu a unei opere constructive. Căci, spre a relua un bilanț cunoscut, la Aboukir și-au pierdut viața circa 2000 de soldați francezi, inclusiv comandantul flotei, amiralul Brueys. Alți 1 500 de francezi, dintr-un total de 8000, au fost răniți, iar 3000 făcuți prizonieri. Alături de „Orient", nava-amiral, au mai fost scufundate, în cursul bătăliei, navele „Franklin" și „Wilhelm Tell". Cu un echipaj de 1000 de oameni și cu 120 de tunuri la bord, nava-amiral, a cărei readucere la suprafață pare iminentă, era considerată cea mai mare navă a timpului. Victorioasă, flota engleză, de sub conducerea amiralului Nelson, a suferit și ea pierderi importante. Așa încît, celebra „bătălie a Nilului", reactualizată prin cercetările abia începute, nu aparține exclusiv istoriei. Într-o epocă și într-un secol care pun problemele cunoscute, bilanțul luptelor de la Aboukir și tentativa recuperării resturilor unei flote-gigant îndeamnă la reflecții dintre cele mai profunde.

Două „mundialuri" față în față

În așteptarea unui nou campionat mondial de fotbal, se discută mult despre cele precedente. E, și aceasta, o formă de a menține viu interesul pentru „sportul rege", de a-i spori farmecul și popularitatea, chiar dacă problemele și implicațiile lui nu sînt totdeauna dintre cele mai roze. Iată, de pildă, costul lui „El Mundial '78", organizat de Argentina și adjudecat de echipa țării-gazdă: 520 milioane dolari! S-a constatat (dar, firește, nu prea devreme) că această sumă depășește de patru ori cheltuielile prilejuite de competiția similară din Spania, din 1982, cu celebra semifinală Franța–R.F.G. „Scandalul mundialului", cum se exprima presa argentiniană, nu a întîrziat să fie legat de numele viceamiralului în retragere Carlos Lacoste, fost, pentru scurt timp, președinte interimar al țării și devenit, apoi, vicepreședinte al Federației internaționale de fotbal amator (FIFA). Ca vicepreședinte al organismului pentru „El Mundial '78", viceamiralul Lacoste dispunea, după Juan Aleman, ministrul de finanțe din acea perioadă, de „depline puteri" pentru utilizarea fondurilor destinate organizării populare competiții. Mai mult, acest organism ar fi practicat o adevărată „risipă de bani", depășind cu circa 180 milioane dolari cheltuielile prevăzute prin buget. Întrebarea, deci, prin prisma celor constatate, este următoarea: au existat sau nu „neregularități financiare" în organizarea „El Mundialului" din Argentina? Acestei probleme, destul de delicate, încearcă să-i răspundă acum o anchetă desfășurată sub conducerea judecătorului Siro de Martini, după ce unul dintre colegii lui, Pedro Marvaiz, amenințat, se pare, cu moartea, a hotărît să se „desisteze". Numai după examinarea amănunțită a tuturor cheltuielilor prilejuite de „El Mundial '78", dosarele respective vor fi înaintate justiției, care va decide apoi dacă va trebui sau nu ca măcar unii dintre organizatori să fie inculpați. În ce-l privește pe Lacoste, încă vicepreședinte al FIFA, acesta a preferat să tacă, așteptînd, desigur, rezultatele minuțioasei anchete.

Și, pentru a mai spune cîteva lucruri și despre „mundialul" din Spania. Știați cîte persoane a cuprins dispozitivul global de securitate care a funcționat cu această ocazie? – 25 712! Cu numele de cod „Libra", acest dispozitiv a fost calificat ca „monstruos" chiar de către diferitele cercuri responsabile interesate. Peste 25 000 de membri ai forțelor de securitate au participat permanent la diferite misiuni, fiind ajutați, uneori, de un contingent de 10 000 de militari. În timpul „mundialului" din Spania, au fost interpelate 3 153 de persoane, inclusiv 177 de străini, iar 150 de suporteri au fost expulzați – nu fără motiv, firește. Dacă mai adăugăm și protejarea celor aproape 2 000 de instalații, a amenajărilor și personalităților legate de „El Mundialul" spaniol, reiese că „Libra" a avut efectiv foarte mult de lucru. Și, să nu uităm că sumele globale alocate au fost, totuși, de patru ori mai mici ca cele pentru competiția similară din Argentina...

„Vaporul din Kyrenia“

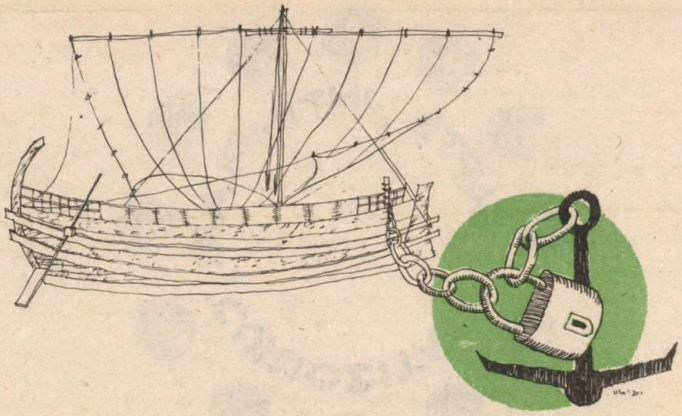

Dispus în formă de semicerc pe țărmul de nord al insulei cipriote, portul Kyrenia a oferit, în 1967, prilejul unei descoperiri senzaționale: o navă comercială de pe vremea lui Alexandru cel Mare, adică din jurul anului 300 î.e.n., de la sfîrșitul perioadei clasice grecești. Alertată de prezența unui adevărat covor de amfore în apropierea portului, o echipă americană de studii subacvatice, aflată în Cipru la invitația Departamentului pentru antichități, a început cercetările. Care, iată, s-au soldat cu rezultate imediate. Sub covorul de amfore, semnalat de un pescar, membrii echipei au descoperit, la circa 30 de metri adîncime, o navă naufragiată, bine păstrată, cunoscută acum în toată lumea sub numele de „vaporul din Kyrenia“. Din 1967 și pînă în 1974, timp de opt ani, o expediție foarte numeroasă, alcătuită din oameni de știință, tehnicieni și studenți din 12 țări, a lucrat, deosebit de intens și de atent, pentru a scoate la suprafață, a asambla și a păstra nava. Prin februarie 1974, lucrările de restaurare erau încheiate; o încăpere specială din apropierea turnului din Kyrenia de care se leagă unele episoade ale luptei de eliberare a poporului cipriot, era destinată păstrării prețioasei relicve.

Lung de 14,75 m și putînd transporta o încărcătură de 30 de tone, „vaporul din Kyrenia“ se numără printre navele cel mai bine păstrate din epoca sa. Cercetări minuțioase au permis să i se stabilească nu numai vechimea, ci și ultimul itinerar: insulele Samos – Nisyros – Rhodos, din Marea Egee, înainte de a fi fost atacat și scufundat de pirați în apropierea coastei de nord a Ciprului. Între insulele respective, vaporul, cu un echipaj de patru persoane, transporta ulei (din Rhodos), vinuri, minereu de fier etc.

Din păcate, la numai cîteva luni de la terminarea lucrărilor de restaurare, în Cipru au intervenit cunoscutele evenimente din vara lui 1974, soldate cu ocuparea zonei de nord a insulei și cu proclamarea orașului Kyrenia drept „capitală“ a „statului federat cipriot turc“, declarat unilateral. După cum afirmă „Buletinul Ciprului“, publicație editată la Nicosia, autoritățile cipriote-turcești au interzis, de atunci, atît reprezentanților Departamentului pentru antichități, cît și echipelor de arheologi străini să viziteze nava. Dar, indiferent de aceasta, aceeași publicație și agenția „France Presse“ anunțau, la sfîrșitul lui 1982, începerea unei noi operațiuni sui-generis: reconstruirea fidelă a „vaporului din Kyrenia“ la șantierele navale „Psaros“ din localitatea greacă Parama, în apropiere de Pireu. Proiectul a fost încredințat unor cercetători greci și americani, de la Institutul elen pentru arheologie maritimă și, respectiv, de la Universitatea din Texas. Interesul științific al operațiunii, care va dura doi ani, pare să fie deosebit, deoarece ea ar urma să permită unele concluzii de maximă precizie cu privire la corăbiile din antichitatea greacă și la navigabilitatea lor. Odată construită, replica „vaporului din Kyrenia“ va fi testată în mare. Cît despre original, acesta, conform unor precizări de ultimă oră, continuă să se afle în clădirea numită „Castelul din Kyrenia“, din apropierea amintitului turn al orașului.

Insulele Galapagos sub influența curentului „Niño“

Celebrul curent marin „Niño“, despre care se afirmă, uneori, că ar fi contribuit la decăderea imperiului Chimu din Peru, pune probleme speciale și pentru arhipelagul Galapagos, apărut, în urmă cu peste 5 milioane de ani, din apele Oceanului Pacific. Chiar anul acesta, după cum re-

levă specialiștii, echilibrul ecologic al arhipelagului – declarat „parc național" de către statul ecuadorian și înscris de UNESCO în patrimoniul umanității – a suferit modificări bruște și importante, sub influența curiosului fenomen din regiune.

Situat la 950 km de coastele Ecuadorului, arhipelagul Galapagos este format din 13 insule principale, din șase insule secundare și din 42 de stînci. Timp de patru luni pe an, el se află, în general, sub influența unor perturbații meteorologice evidente, provenind din convergența a două curente marine: curentul rece „Humboldt", care urcă din sudul continentului latino-american, de-a lungul țărmurilor sale, și curentul umed „Niño", care, pornit din Golful Panama, urmează coastele Columbiei și Ecuadorului, încălzind regulat masele de apă antrenate de cel dintîi. În dreptul insulelor Galapagos, efectele lui se conjugă cu cele ale altor curenți mai mici, provenind din vestul Pacificului. Dar, dacă această „fricțiune" constantă a maselor de apă calde și reci pare un lucru obișnuit în fiecare an, ea se manifestă cu o violență deosebită la intervale mai mari, de opt-zece ani, cînd temperaturile mai ridicate ale curentului „Niño" antrenează schimbări bruște ale peisajului și puternice perturbații în viața numeroaselor specii de animale din insulele Galapagos.

Se pare, cum susțin specialiștii, că sfîrșitul lui 1982 și începutul lui 1983 au coincis cu o asemenea perioadă de manifestare violentă a efectelor curentului „Niño". Intensitatea lui deosebită a făcut ravagii, nu numai în Galapagos, ci și pe continentul latino-american. Mai ales în Peru și Ecuador, ploile abundente din această perioadă au provocat inundații catastrofale soldate cu sute de victime și cu pagube materiale considerabile. În Galapagos, ploile torențiale nu au contenit din noiembrie 1982, timp de opt luni consecutiv, fiind urmate de o încălzire excepțională a apelor oceanului. De la 20–23 de grade Celsius, cît măsoară de obicei, în perioada amintită, aceasta s-a ridicat la 28–30 grade. Iar peisajul obișnuit al insulelor – aproape deșertic, cu vulcani în activitate, cu cratere erodate, cu cîmpuri milenare de lavă solidificată, cu licheni, arbuști și păduri de cactuși uriași – a început să se modifice. În locul unei ambianțe cvasiaride, a apărut o vegetație exuberantă, mai curînd tropicală, cu mușchi acoperind solul, cu ierburi înalte alături de cactuși și cu plante agățătoare înfășurate pe trunchiurile de „palo santo", o specie de arbore caracteristic arhipelagului.

Această situație a avut repercusiuni profunde și asupra faunei. „Transformarea mediului ambiant – explica unul dintre cercetătorii sosiți să studieze fenomenul – a antrenat plecarea pasageră a unor specii, modificarea repartiției diferitelor populații între insule și apariția bolilor". Bilanțul întocmit de cercetători e deosebit de încărcat. Încălzirea apelor a obligat populațiile de foci din regiune să părăsească insulele centrale, pentru a se refugia spre nord sau spre vest, în căutarea unor țărmuri mai reci. Numărul lor, apreciat anterior la circa 4 000 de exemplare, a scăzut brusc, la numai cîteva sute. Coloniile de lei de mare, numărînd aproape 40 000 de exemplare, au fost victimele unei epidemii de variolă, care le-a redus simțitor. Și nu numai atît. Multe iguane marine, în absența algelor distruse de furtuni, au murit de foame. Deranjați de insecte, apărute odată cu vegetația luxuriantă, pescărușii și-au părăsit cuiburile. În sfîrșit, pelicanii și alte păsări au trebuit să emigreze spre ape mai reci, în căutarea bancurilor de pește. Reproducerea iguanelor terestre – asemănătoare unor mici dragoni galbeni, cu coloana vertebrală acoperită de țepi – a fost, în schimb, mai bună, datorită abundenței de ierburi din insula Plazas, singura care adăpostește această specie unică în lume.

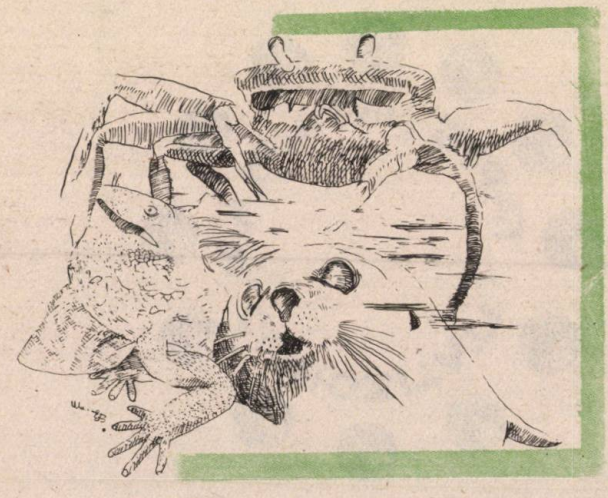

După opinia specialiștilor, arhipelagul Galapagos evocă acum momentele „genezei". Dar, cu toate perturbațiile aduse de

curentul „Niño" („Băieţelul"), el rămîne un adevărat „paradis al turismului". De altfel, se apreciază că, odată cu trecerea tulburărilor oceanografice şi climaterice, speciile deplasate se vor întoarce în mediul lor natural, iar echilibrul ecologic va fi restabilit. Arhipelagul rămîne singurul loc din lume unde pot fi admirate împreună iguane şi lei de mare, foci, enormi crabi roşii şi peşti tropicali multicolori, o mare varietate de păsări şi, mai ales, imensele ţestoase „galapagos", de la care provine şi numele insulelor din îndepărtatele ape ale Pacificului.

Alo? La telefon, spaţiile intersiderale...

Cînd, la 13 iunie, sonda spaţială americană „Pioneer 10" a devenit primul obiect fabricat de om care a depăşit limitele sistemului nostru solar, premiera astfel înregistrată nu a fost singulară. Şi mai neaşteptată, pentru unii locuitori ai S.U.A., a fost posibilitatea ca ei să stabilească, la propriul aparat, o legătură telefonică directă cu nava călătorind printre astre. Contra modestei sume de 50 de cenţi, ne asigură unele agenţii de presă, aceştia au putut asculta un mesaj transmis de la mare distanţă, direct de la bordul vehiculului spaţial. Semnalele astfel recepţionate, prelucrate electronic, se asemănau întrucîtva cu o transmisie făcută prin alfabetul Morse. Într-un mesaj explicativ înregistrat, un purtător de cuvînt al societăţii T.R.W., constructorul lui „Pioneer 10", mulţumea autorului fiecărui apel, amintindu-i că este vorba de o comunicare deosebită, efectuată la cea mai mare distanţă din istorie...

Lansată la 2 martie 1972, nava „Pioneer 10" a depăşit sistemul nostru solar după o călătorie de 11 ani şi mai bine, timp în care a parcurs o distanţă de 5,6 miliarde km. Specialiştii NASA speră ca aparatele de la bordul ei să mai funcţioneze pînă în 1984, cînd se vor epuiza sursele de combustibil nuclear, şi să se obţină, în felul acesta, noi date privind spaţiul de dincolo de limitele orbitelor planetelor cunoscute pînă în prezent. Se apreciază că „Pioneer 10" se va afla, peste 10 507 ani, în apropierea primei stele – „Steaua lui Bernard" –, iar peste 32 000 de ani va trece pe lîngă steaua „Rose 248".

Aşa cum s-a mai precizat, sonda spaţială americană poartă cu sine un mesaj al omului către alte eventuale fiinţe inteligente din Univers – o placă pe care sînt gravate siluetele unui bărbat şi unei femei, bărbatul avînd mîna ridicată în semn de salut. Ce bine ar fi dacă acelaşi mesaj, facilitat de mijloacele de comunicare ale epocii noastre, s-ar răspîndi cît mai mult şi aici, printre noi, pretutindeni pe Terra!

Cum se moare de zgomot?

Zgomotul este o sursă continuă de senzaţii neplăcute, precum şi de tulburări multiple destul de bine cunoscute azi de medicina muncii. Dar ce se întîmplă atunci cînd un subiect este supus unui zgomot extrem de intens într-o incintă închisă? La această întrebare au încercat să

răspundă mai mulţi cercetători chinezi de la două institute din Beijing. Ei au întreprins un studiu cu privire la efectul zgomotului asupra porcilor de India. Animalele de experienţă au fost supuse la zgomote foarte intense (158–171 db), cu frecvenţele cuprinse între 150 şi 8 000 Hz. În timpul experienţelor au fost înregistraţi continuu diferiţi parametri.

După o oră de expunere la zgomot extrem de intens, majoritatea animalelor au murit, ca urmare a unei stări de agitaţie şi a unor manifestări de insuficienţă respiratorie, deşi la început păreau că se adaptează repede la acest mediu neobişnuit. Autopsia a pus în evidenţă cauza morţii: hemoragii pulmonare multiple şi un edem pulmonar. Pe scurt, de zgomot se moare pentru că plămînii încetează să funcţioneze.

Rubrică realizată de I. Madoşa

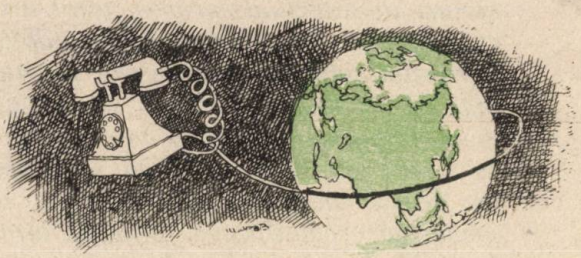

COMPLOTURILE C.I.A.

În 1975 și 1976, Camera Reprezentanților și Senatul Statelor Unite anchetează serviciile secrete americane. Rezultatele acestei anchete au fost date publicității. Trei francezi — David Antonel, Alain Jaubert și Lucien Kovalson — au reunit și prezentat rapoartele celor două Comisii — „Church" și „Rockefeller", după numele celor doi senatori care le-au prezidat — în volumul „Comploturile C.I.A. Manipulări și asasinate".

„Raportul Church", din care am prezentat, în „Lumea. Caiet de vacanță '83", episodul asasinării generalului chilian Schneider, din guvernul lui Salvador Allende, reprezintă un imens montaj de citate, însoțite de comentarii și concluzii ale membrilor Comisiei.

Am ales, de această dată, alte două capitole, în care sînt anchetate asasinatele — la care C.I.A. a participat direct — ale altor doi șefi de stat: Rafael Trujillo, președintele Republicii Dominicane, și Ngo Dinh Diem, primul ministru al Vietnamului de Sud.

Dacă motivele implicării C.I.A. în Chile au fost evidente, Statele Unite refuzînd să accepte ideea existenței regimului socialist al lui Allende, organizarea asasinării celor doi — ambii prieteni supuși ai Statelor Unite — pare, la prima vedere, lipsită de sens. Explicația stă în aceea că, la începutul anilor '60, Statele Unite au început să înțeleagă că opinia publică internă și internațională nu mai tolerează sprijinul fățiș acordat unor regimuri dictatoriale corupte, total discreditate în urma unor inimaginabile represiuni interne. Americanii nu numai că nu mai îndrăznesc să susțină două regimuri izolate și condamnate în lumea întreagă, ci decid să scape de acești dictatori incomozi, ce le amenință credibilitatea. Situația intolerabilă creată, în Republica Domini-

cană, de Rafael Trujillo și, în Vietnamul de Sud, de Ngo Dinh Diem, pare ideală pentru a demonstra, printr-o acțiune directă, că Statele Unite dezaprobă regimurile opresive.

Henric al II-lea — remarcă autorii francezi ai selecțiilor de documente — obișnuia să spună: „Cine mă va debarasa de acest om?" Nu spunea, însă, niciodată: „Asasinați-l pe acest om". În plin secol XX, guvernul Statelor Unite își propune să se debaraseze de doi dictatori. Serviciile secrete americane, C.I.A. în speță, decid, precum oamenii lui Henric al II-lea, ca cei doi să fie asasinați...

Dezvăluirile Comisiei de anchetă atrag, însă, atenția asupra unui alt aspect, și anume acela că Statele Unite, indiferent de motivele pretextate, au încălcat, prin organizarea unor asemenea acte în propriile interese, principiile de relații între state, amestecîndu-se direct în treburile interne ale altor țări — în cazul în speță regimuri aliate lor.

În textul pe care-l prezentăm în continuare, intervențiile autorilor francezi, precum și ale noastre — titluri, subtitluri, texte de prezentare sau de legătură, note, citate — sînt culese cu alt caracter de literă. Restul textului, pe alocuri prescurtat și culeș cu drepte, face parte din „Raportul Church", constituit din peste 8000 de pagini de procese verbale ale audierilor martorilor.

CONSULUL NOSTRU la SANTO DOMINGO

Statele Unite au avut întotdeauna raporturi dificile cu Santo Domingo. Au considerat, multă vreme, această insulă drept o colonie sau un protectorat. De aceea, au controlat total vămile, finanțele, administrația. Din 1916 pînă în 1924, trupele americane au ocupat insula. Un guvern militar american se instalează la Santo Domingo, capitala.

Trupele de ocupație trebuie să facă față mișcărilor de partizani care luptă împotriva invaziei străine. Pentru a stopa aceste revolte, americanii organizează o poliție națională dominicană. Au însă nevoie de oameni din țară. Un tînăr dominican se angajează în poliție în anul 1919. În 1926, devine locotenent-colonel și șef al acestei poliții. Se numește Rafael Leonidas Trujillo y Molina. Curînd, devine șeful statului major al armatei dominicane. Este în anul 1928. Are 37 de ani.

În 1930, Trujillo ajunge la putere, după falsificarea alegerilor și intimidarea sau asasinarea concurenților săi. Domnia sa va dura treizeci și unu de ani.

Santo Domingo, bogat în resurse agrare (zahăr, cacao), devine imaginea însăși a dictaturilor latino-americane: sinistră și opulentă. Trujillo preia controlul plantațiilor, aflate pînă atunci în mîinile americanilor, și le pune pe numele său. Corupție, asasinate, falimente frauduloase. Încetul cu încetul, își clădește o imensă avere, pentru sine și familia sa. Opoziția e persecutată, chiar și în exil. Tortura este instituționalizată: Ramfis Trujillo, unul din fiii săi, colecționează fotografiile opozanților torturați. Americanii îl susțin, însă, pe Trujillo.

În 1959, Batista, dictatorul cubanez, fuge. Fidel Castro vine la conducerea Cubei. În fața noilor curente revoluționare din America Latină, americanii nu mai îndrăznesc să susțină, pe față, un regim discreditat în lumea întreagă.

Trujillo încearcă să-l asasineze pe președintele Venezuelei, Betancourt. E prea mult. Statele Unite se decid să-l abandoneze pe Trujillo, cel care cerea să fie numit „Binefăcătorul" și care rebotezase capitala — Ciudad Trujillo.

Din februarie 1960, cele mai înalte instanțe ale Administrației Eisenhower au început să prepare un program secret de asistență a opozanților regimului lui Trujillo. În aprilie 1960, președintele Eisenhower aproba un plan de măsuri de urgență ce stipula, între altele, ca, în eventualitatea unei deteriorări a situației în Republica Dominicană, „...Statele Unite să intre imediat în acțiune, pentru a-l răsturna pe Trujillo, deîndată ce se va fi găsit un succesor convenabil, pregătit să ia puterea. Acest succesor urma să primească asigurarea că Statele Unite îl vor ajuta pe plan politic, economic și — dacă e necesar — militar[1]".

În același moment, Statele Unite încercau să organizeze în America Latină o opoziție la regimul lui Fidel Castro, în Cuba. Unii oameni politici latino-americani, precum președintele Betancourt al Venezuelei, insistau ca Statele Unite să ia măsuri împotriva lui Trujillo, pentru a distruge mitul potrivit căruia Statele Unite nu se opuneau decît regimurilor de stînga.

Unul din semnele prevestitoare ale căderii lui Trujillo a fost opoziția explicită a bisericii, înce-

[1] *Memorandum al secretarului de stat Herter adresat președintelui (14 aprilie 1960); o scrisoare a lui Herter către Gates, secretar al apărării, vorbea despre acordul președintelui (21 aprilie 1960).*

CONSULUL NOSTRU la SANTO DOMINGO

pind cu ianuarie 1960. Pînă atunci fidelă regimului (unul din sloganurile regimului era „Dumnezeu și Trujillo sînt credința mea"), biserica intră brusc în opoziție deschisă cu Trujillo. Citäm din „Le Monde": „La 31 ianuarie 1960, în toate bisericile țării, preoții au dat citire celui mai violent atac lansat vreodată împotriva dictatorului în interiorul frontierelor țării. Într-un stil foarte evanghelic, scrisoarea episcopală se termina cu aceste cuvinte: «Îl rugăm pe Dumnezeu ca familia Trujillo să nu aibă niciodată de suportat, cît va exista, suferințele pe care le provoacă în țară în rîndul a numeroși tați de familie, copii, mame și soții».

Cîteva luni mai tîrziu, în iunie, Trujillo cerea expulzarea Monseniorului Zanini, nunțiu apostolic, acuzat de a fi inspirat scrisoarea pastorală". (Claude Julien în „Le Monde", 5 august 1960).

Telefonul

În primăvara lui 1960, Farland, ambasadorul Statelor Unite la Santo-Domingo, contactează un grup de opozanți la regimul lui Trujillo. Acest grup era moderat, pro-american și își propunea să instaureze un regim democratic[2]. Înainte de a părăsi definitiv Republica Dominicană, în mai 1960, ambasadorul prezintă acestor opozanți pe șeful adjunct al misiunii, Henry Dearborn, lăsîndu-i să înțeleagă că pot avea încredere în el. La 16 iunie 1960, cartierul general al C.I.A. îi cere lui Dearborn, într-o telegramă, să servească drept „telefon" între opozanți și C.I.A. Cablul precizează că secretarul de stat adjunct, Rubottom, aprobă oficial această acțiune.

Dearborn își dă acordul. Cere, totuși, ca C.I.A. să confirme disidenților că Statele Unite sînt gata să acorde un ajutor „clandestin" opoziției, pentru „a intra în acțiune forțe capabile să-l răstoarne pe Trujillo", dar că americanii „nu se vor implica direct în nici o acțiune împotriva lui Trujillo, atîta vreme cît acesta din urmă va rămîne solid ancorat la putere în Republica Dominicană".

Cartierul general este de acord cu interpretarea lui Dearborn.

Documentele atestă că C.I.A. a intenționat, la un moment dat, să parașuteze arme la Santo Domingo. Ele relevă, de asemenea, că, la sfîrșitul lui iunie 1960, secretarul de stat adjunct, Roy R. Rubottom, și colonelul J.C. King, șeful Diviziunii America Latină, s-au întîlnit. Se pare că King voia să afle de la secretarul adjunct „pînă la ce punct guvernul american era gata să se implice în răsturnarea guvernului Trujillo". King i-a pus mai multe întrebări, și, în special, aceasta: „Statele Unite pot furniza cîteva pușți (sau alte arme) pentru a asigura dispariția anumitor personalități-cheie ale regimului Trujillo?" Dacă e să dăm crezare notelor lui King, răspunsul lui Rubottom a fost: „Da" (Memorandum C.I.A., 28 iunie 1960).

Pușți sterile

La 1 iulie 1960, un memorandum, — pe care trebuia să-l semneze King, dar pe care l-a sem-

[2] *Acest grup, foarte puțin coerent, cu care fuseseră stabilite contacte, este identificat, în diverse telegrame, scrisori și memorandumuri, ca „opozanți" și este termenul pe care-l folosim aici.*

Generalissimul Rafael Trujillo, împreună cu fratele său, Hector, și soția, Maria Martinez. Dictatura lui Trujillo (31 de ani) era considerată, la vremea aceea, cea mai lungă și mai represivă din întreaga Americă Latină. În momentul asasinării sale, dictatorul avea 69 de ani.

nat, în absență, adjunctul său — a fost adresat generalului Cabell, directorul C.I.A. Memorandumul raportează că un lider al opoziției (față de regimul Trujillo) a cerut ambasadorului Farland să i se furnizeze o cantitate limitată de arme care, după toate aparențele, „ar servi contra oamenilor regimului Trujillo". Memorandumul recomandă ca armele respective să fie livrate, căci căderea lui Trujillo pare inevitabilă și guvernul Statelor Unite are interesul să întrețină raporturi foarte strînse cu opoziția. „Furnizînd aceste arme, facem un pas important în această direcție" (Memorandum C.I.A., 1 iulie 1960).

Memorandumul precizează că vor fi furnizate opozanților, chiar la Santo Domingo, douăsprezece puști „sterile"[3], prevăzute, fiecare, cu o lunetă telescopică și cinci cartușe. Paragraful patru al memorandumului precizează: „Aprobarea pentru livrarea acestor arme a fost dată de secretarul de stat adjunct, Roy Rubottom, care cere ca opozanții să intre în posesia lor cît mai curînd posibil". Memorandumul șefului Diviziei America Latină a primit acordul Directorului de operațiuni, Richard Helms, și a fost aprobat de generalul Cabell. Tipul de arme (puști „sterile", cu lunetă telescopică) și faptul că trebuiau utilizate împotriva unor personalități importante ale regimului Trujillo, indică faptul că era vorba de „ținte vizate".

La 1 iulie 1960, un cablu al cartierului general al C.I.A. îl informează pe Dearborn despre o tentativă de parașutare, în teritoriu dominican, a douăsprezece puști cu lunetă telescopică.

La 14 iulie 1960, Dearborn răspunde că șefii disidenților se opun oricărei acțiuni în Republica Dominicană, atîta timp cît Organizația Statelor Americane (O.S.A.) n-a aprobat o rezoluție venezuelană în care era condamnat Trujillo. Opozanții credeau, atunci, că o luare de poziție energică a O.S.A. ar fi atras căderea lui Trujillo, fără a mai fi fost nevoie de intervenția lor. Opozanții n-au mai primit niciodată cele douăsprezece puști.

La 26 august 1960, un cablu al lui Dearborn adresat asistentului secretarului de stat adjunct, Lester Mallory, se referă la o întrevedere între un lider al opoziției și un membru al consulatului. Opozantul nu mai credea într-o tentativă de asasinat și vorbea de o invadare a țării de către Venezuela. La 1 septembrie, totuși, opozanții cereau, din nou, arme. Era vorba, de data aceasta, de două sute de puști. În cursul lunilor ce au urmat, s-a vorbit de două pînă la trei sute de puști...

Concluzia unei scrisori

În iunie 1960, o bombă explodează, la Caracas, în fața automobilului prezidențial al lui Betancourt. Președintele Venezuelei este ars grav și trei persoane sînt ucise. Colonelul Garcia, șeful securității dominicane, este demascat rapid ca organizator al atentatului. Opinia publică din America Latină este revoltată de acest act. Trujillo este condamnat de O.S.A., condamnare sprijinită de Statele Unite. De fapt, această organizație era, pe atunci, total controlată de Washington.

În vara lui 1960, în întreaga Americă Latină se înregistra o opoziție crescîndă față de regimul Trujillo. În iunie, emisari ai lui Trujillo încearca să-l asasineze pe președintele Betancourt al Venezuelei. O.S.A. adoptă un vot de cenzură contra guvernului Trujillo. Și, în august 1960, Statele Unite decid să rupă relațiile diplomatice cu Republica Dominicană și să impună un embargo comercial. Ambasada Statelor Unite la Santo Domingo își închide porțile. Aproape tot personalul american, inclusiv șeful stației C.I.A.,[4] părăsesc Republica Dominicană.

După plecarea șefului stației, cel care reprezintă de fapt C.I.A. este Dearborn. Fapt recunoscut, de altfel, atît de C.I.A., cît și de Departamentul de Stat. Chiar și după sosirea, în ianuarie 1961, a unui nou șef de stație în Republica Dominicană, Dearborn continuă să fie agentul de legătură cu opozanții.

Dearborn a ajuns la concluzia că era perfect inutil să se încerce o răsturnare a regimului, fără a decide, concomitent, asasinarea lui Trujillo. Și-a împărtășit opinia Departamentului de Stat și C.I.A.-ului. În iulie 1960, îi scrie secretarului adjunct, Rubottom, că opozanții „nu erau, pentru moment, deloc pregătiți să întreprindă o acțiune revoluționară — dacă nu-și asasinau dușmanul principal".

Comisia de anchetă n-a putut determina pînă la ce punct informațiile furnizate de Dearborn Departamentului de Stat puteau fi cunoscute la un nivel ierarhic superior. Pînă în august 1960, în interiorul Diviziei America Latină a Departamentului, numai Rutterborn, secretarul adjunct, asistentul său, Lester Mallory, și șeful personalului erau la curent cu „proiectele" lui Dearborn.

În septembrie 1960, Thomas Mann îl înlocuiește pe Roy Rubottom în postul de secretar adjunct însărcinat cu afacerile inter-americane, și șeful personalului devine însărcinat de misiune pe lîngă Mann. În toată perioada cît a fost în serviciul secretarului adjunct, acest însărcinat de misiune și-a petrecut nouăzeci la sută din timp pentru a coordona activitățile comune ale C.I.A. și Departamentului de Stat în America Latină. În acest cadru, însărcinatul de misiune se afla în relații aproape zilnice cu funcționari ai Diviziei America Latină a C.I.A.

[3] *O pușcă „sterilă" e o armă a cărei origine e imposibil de aflat, adică fără număr și nici marcă de fabricație*

[4] *Situata aproape întotdeauna în capitală, sub o acoperire diplomatica, stația este centrul rețelei C.I.A. într-o țara. Ea este condusă de către un șef de stație (desemnat prin inițialele COS: Chief of Station), asistat de un adjunct. Personalul său este format din ofițeri ai C.I.A. care au, fiecare, repartizat un sector de muncă. Aceștia sînt «ofițerii pe domenii». În anumite țări, există și «baze» în alte orașe decît capitala. Acestea depind de stație și sînt conduse de «șefii de baze». Stația are, în principiu, responsabilitatea directă a tuturor operațiunilor agenției în țara respectivă. Bineînțeles, anumite misiuni ultrasecrete, după cum vom vedea, sînt adesea efectuate peste nivelul stației. Rar se întîmplă, totuși, ca șeful ei să nu fie la curent. Stația raportează zilnic despre activitatea sa în fața biroului regional de care depinde, din cadrul Direcției Operațiilor de la Washington.*

CONSULUL NOSTRU la SANTO DOMINGO

CONSULUL NOSTRU la SANTO DOMINGO

Mann i-a cerut lui Dearborn să-şi expună vederile asupra unei lovituri împotriva lui Trujillo; într-o lungă scrisoare, Dearborn a ajuns la această concluzie: „Un ultim punct, despre care probabil n-ar trebui să vorbesc. Concret, e mai bine — atît pentru noi, cît şi pentru O.S.A. şi Republica Dominicană — ca dominicanii să-l asasineze pe Trujillo înainte de a-l lăsa să le scape. Dacă rămîne liber în exil, cu milioanele sale, îşi va consacra întreaga energie pentru a împiedica formarea unui guvern stabil în Republica Dominicană. Va acţiona pentru răsturnarea regimurilor democratice din Caraibe şi pentru înlocuirea lor cu dictaturi, încercînd să-şi asasineze duşmanii."

Otrăvire lentă

Un memorandum confidenţial al C.I.A., datat 3 octombrie 1960, se intitulează „Proiecte de răsturnare a regimului Trujillo prezentate de opoziţia dominicană şi biroul nostru la Santo Domingo". Sînt expuse o serie de planuri care „au fost puse la punct cu titlu experimental, dar care par realizabile şi la care C.I.A. poate participa, în mod secret, cu riscuri minime". Aceste proiecte cuprindeau, între altele: „livrarea de circa 300 de puşti şi pistoale, ca şi de muniţii şi grenade, într-o ascunzătoare sigură de pe coasta meridională a insulei, la aproximativ 14 mile est de Ciudad Trujillo; livrarea, în acelaşi loc, a unui detonator electronic, cu comandă la distanţă, pe care opozanţii l-ar putea utiliza pentru a elimina anumiţi agenţi-cheie ai lui Trujillo. Pentru această operaţiune ar trebui antrenaţi dominicanii, şi deci, ar trebui să introducem clandestin în insulă un tehnician competent, care să pună la punct bomba şi detonatorul". (Memorandum C.I.A., 3 octombrie 1960).

La 29 decembrie, Grupul special aprobă un vast plan de asistenţă secretă faţă de forţele anti-Trujillo. Planul — prezentat de Bissell — prevede ajutorarea, în paralel, a grupurilor de dominicani în exil şi a opozanţilor rămaşi în ţară. Se preconiza furnizarea de fonduri grupurilor de exilaţi care urmau să pună la punct o campanie de propagandă anti-Trujillo şi să reechipeze un iaht pentru anumite acţiuni paramilitare. Bissell a atras atenţia Grupului special „că planul, singur, n-ar aduce, pe termen scurt, rezultatele scontate, căci nu va reprezenta o lovitură decisivă împotriva lui Trujillo însuşi".

La 12 ianuarie 1961, Grupul special[5] se reuneşte: „Merchant a explicat că Departamentul de Stat era de părere că trebuiau furnizate opozanţilor din Santo Domingo o cantitate limitată de arme uşoare şi alt material. Potrivit lui Parrott, C.I.A. era în măsură să organizeze afacerea în deplină securitate, dar opozanţii trebuiau să se ocupe, ei înşişi, de transportul armelor în insulă. Grupul îşi dă acordul pentru proiect". (Minută a Grupului special, 12 ianuarie 1961). În cursul unei întîlniri la New York, la 10 şi 15 februarie 1961, cu reprezentanţii C.I.A., şefii disidenţilor au insistat, în cîteva rînduri, asupra faptului că „cheia succesului acestui complot era asasinarea lui Trujillo". Opozanţii cereau, între altele, din partea C.I.A.: foşti agenţi ai F.B.I. pentru a pregăti şi executa asasinarea lui Trujillo; aparate fotografice şi alte instrumente putînd servi lansării de proiectile; un produs chimic cu efect întîrziat pe care o persoană să-l frece de palme ca să i-l transmită, printr-o strîngere de mînă, lui Trujillo, (astfel, Trujillo ar fi murit prin otrăvire lentă); puşti silenţioase capabile să ucidă de la o distanţă de mai multe mile.

Printre alte metode propuse de disidenţi în timpul acestor întîlniri, figurau otrăvirea lui Trujillo prin alimente sau medicamente, precum şi o ambuscadă, urmată de un atac armat şi cu grenade asupra maşinii sale. Potrivit memorandumului din februarie al C.I.A., „ultima găselniţă" a opozanţilor era aceea de a plasa o bombă puternică pe drumul pe care se plimba seara Trujillo, făcînd-o să explodeze printr-un dispozitiv electric situat în apropiere. La 13 martie 1961, un opozant cere grenade, ce urmau a fi folosite săptămîna următoare. Cererea sosea la cartierul general al C.I.A. la 14 martie şi, a doua zi, o a doua cerere preciza că e nevoie de 50 de asemenea grenade, cinci puşti cu tir rapid şi zece rachete antitanc de 64 mm. Această nouă cerere este, şi ea, comunicată cartierului general. Nu reiese, însă, că opozanţii au şi primit aceste arme.

Trei ananasuri pentru un picnic

Documentele relevă clar că însărcinatul de misiune al Departamentului de Stat era la curent şi cu alte evenimente. Într-o scrisoare din 16 martie 1961, în care se vorbeşte de „picnic", Dearborn se plînge însărcinatului de misiune că are moralul foarte scăzut: „Membrii clubului nostru se află în starea de spirit propice pentru a face un picnic, dar le lipsesc condimentele pentru salată. Au organizat recent propriul lor picnic, care ar fi fost foarte reuşit, dacă ar fi avut toate cele necesare. Ne-au cerut cîteva sandwich-uri, nimic mai mult, iar noi refuzăm să le dăm. Săptămîna trecută, doreau trei sau patru ananasuri pentru un viitor party, dar instrucţiunile pe care le am nu-mi permit să le furnizez asemenea fructe. Am rezistat tentaţiei. Am instrucţiuni ce precizează că asezonarea salatei va fi livrată în afara terenului de picnic şi că un alt club o va asigura".

După ce a examinat această scrisoare, precum şi telegramele din 14 şi 15 martie, Dearborn crede — în depoziţia sa în faţa Comisiei de anchetă — că „ananas"-urile erau, fără îndoială, grenadele cerute şi faptul „de a livra condimentele necesare salatei în afara terenului de picnic" se referea la o

[5] *Din grupul special făceau parte, la vremea aceea: Livingstone Merchant, secretar de stat adjunct; Gordon Gray, consilier al preşedintelui pentru problemele securităţii naţionale; John N. Irwin, secretar adjunct la Apărare; Allen Dulles, director al C.I.A.*

decizie, luată la 12 ianuarie de Grupul special, în care se cerea ca armele să fie livrate în afara teritoriului Republicii Dominicane.

Într-un cablu din 26 martie 1961, stația cere de la cartierul general autorizația de a da opozanților trei carabine de calibrul 30 și de tip M1. Aceste arme fuseseră abandonate la consulat de către oamenii Marinei, cînd Statele Unite rupseseră relațiile diplomatice, în august 1960. Dearborn a declarat Comisiei că era la curent și era de acord. La 31 martie 1961, cartierul general a telegrafiat această aprobare a sa. Carabinele au fost date unuia din grupurile de acțiune, la 7 aprilie 1961. Vor fi găsite, apoi, la unul din executanți, Antonio de la Maza. Dearborn și șeful stației afirmă, amîndoi, că darul acesta n-a fost considerat altfel decît un gest simbolic, un sprijin moral acordat de Statele Unite opozanților ce încercau să-l răstoarne pe Trujillo.

Stația a sugerat, la 10 februarie 1961, cartierului general să plaseze o mitralieră de tip M3 într-o valiză. Aceeași cerere se repetă în martie, dar nu se face nimic. La 20 martie 1961, stația transmite o cerere a opozanților pentru cinci mitraliere M3 (sau arme similare). Opozanții vor ca aceste arme să fie trimise prin valiză diplomatică sau pe o cale asemănătoare. Se pare că se temeau de problemele suplimentare pe care le-ar fi creat o parașutare sau livrarea în largul mării. Stația specifică clar, în cablul trimis, că aceste arme trebuie să servească în cursul unei tentative de asasinare a lui Trujillo. Potrivit acestui plan, Trujillo urma să fie ucis în apartamentul metresei sale, și cablul adaugă: „Necesare 5 M3 sau mitraliere asemănătoare și 1500 cartușe ca arme defensive dacă atacați. De folosit armă silențioasă pentru acțiune principală".

Pentru cartierul general, momentul nu e propice pentru un asasinat. O acțiune precipitată sau prost coordonată ar fi făcut ca „simplul fapt de a se debarasa de Trujillo să antreneze mai multe probleme decît soluții".

Cartierul general este explicit: „Trebuie să încercăm să evităm orice grabă din partea opozanților, pînă ce opoziția și cartierul general vor putea să pregătească mai bine (asasinatul[6]), să ofere o soluție de schimb la regimul actual și să domine situația" (cablu C.I.A., cartierul general către stație, 24 III 1961).

Cablul adaugă: cartierul general va fi gata să dea mitralierele și cartușele opozanților, cînd vor fi în măsură să le primească, dar că, din rațiuni de securitate, nici nu se pune problema de a se folosi un mijloc de transport american. Puțin mai tîrziu, la 6 aprilie 1961, un funcționar al stației se duce la Washington pentru a consulta cartierul general. În raportul său asupra situației, el subliniază „insistența liderilor EMOTH (grupul de opoziție), care cer să li se furnizeze o cantitate limitată de arme ușoare pentru apărarea lor" (Arhivele C.I.A., 11 IV 1961).

La 7 aprilie 1961, sînt prezentate o cerere și un certificat de derogare de la regulile de folosire a valizei diplomatice. Cererea specifică faptul că în valiză vor fi transportate, cu prioritate, „patru mitraliere M3 și 240 cartușe, care vor fi puse la dispoziție unui mic grup de opozanți pentru apărarea lor".

Aprobarea

Cererea, făcută în numele șefului Diviziei America Latină, adaugă: „Am ajuns la concluzia că e de dorit să se dea acest material grupului de acțiune, cu unicul scop de a se asigura colaborarea permanentă a acestei importante mișcări. Membrii săi trebuie să aibă încredere în faptul că C.I.A. se va achita de angajamentele pe care și le-a luat față de ei. Circumstanțele fac imposibilă punerea la punct a unui sistem care să le permită recuperarea materialului prin canale clandestine normale — parașutarea sau transferul în largul mării".

Cererea de derogare a primit aprobarea lui Richard Bissell, directorul operațiunilor, la 10 aprilie 1961. În aceeași zi, Walter Elder, adjunctul directorului, semna un memorandum potrivit căruia „Dl Dulles interzice orice parașutare, fără autorizația sa, de manifeste sau arme în Republica Dominicană" (memorandum al lui Elder, 10 aprilie 1961[7]). Memorandumul lui Elder lasă impresia că Dulles ignora faptul că o parașutare de arme era deja considerată impracticabilă și că se hotărîse trimiterea lor cu valiza diplomatică. Stația dominicană primea valiza cu armele, la 19 aprilie 1961[8].

La 14 februarie 1961, înainte de trimiterea armelor, dar la o lună după autorizația generală acordată de Administrația Eisenhower, membrii Grupului special, McNamara, Gilpatric, Bowles, Bundy, Dulles și generalul Cabell s-au reunit. Procesul verbal al reuniunii indică: „Dl Dulles, ajutat de Dl Bissell, face un rezumat, pentru noii membri ai Grupului special[9], al operațiunilor întreprinse în cursul anului precedent de predecesorii lor, și enumeră planurile importante elaborate înainte de începutul lui 1960, planuri ce se intenționează a fi continuate".

În cursul discuției, a fost ridicată, între altele, o problemă: Republica Dominicană. Bundy cere să se prepare un raport „pentru uzul instanțelor superioare, asupra a ceea ce noi putem face în favoarea unui regim care i-ar succeda lui Trujillo". Această cerere, atribuită lui Bundy, lasă să se creadă că Dulles și Bissell le-au explicat noilor

---

[6] *Cablul a fost cenzurat; cuvîntul „asasinat" a fost restabilit de C.I.A.*

[7] *Elder, în mărturia sa, afirmă că această notă - expediată în timpul week-end-ului ce preceda invadarea, de către S.U.A., a Republicii Cuba (17 aprilie 1961) - avea drept scop să se evite „ca nici un avion suspect să nu fie doborît și să nu se petreacă nimic neobișnuit în Republica Dominicană, înaintea invadării Cubei".*

[8] *Autorizația de predare a armelor n-a fost dată, și ele n-au ajuns niciodată în mîinile opozanților.*

[9] *După alegerea la președinție a lui J.F. Kennedy, Grupul special este reînnoit. Își păstrează postul doar Allen Dulles, directorul general al C.I.A.*

CONSULUL NOSTRU la SANTO DOMINGO

CONSULUL NOSTRU la SANTO DOMINGO

membri problema Santo Domingo. Ceea ce rămîne obscur, în procesul verbal al reuniunii de la 14 februarie (ca, de altfel, și în al aceleia de la 12 ianuarie), este pînă la ce punct Grupul special era la curent cu metodele pe care opozanții înțelegeau să le utilizeze pentru răsturnarea regimului Trujillo. Comisia de anchetă nu știe însă daca noii membri ai Grupului special fuseseră preveniți de intenția opozanților de a-l asasina pe Trujillo. Nu știe nici dacă Grupul special a fost informat asupra poziției reprezentantului Departamentului de Stat la Santo Domingo. Acesta era de părere că răsturnarea guvernului dominican implica, în mod necesar, asasinarea lui Trujillo.

În mărturia sa, Bissell nu-și amintește detalii de la reuniunea din 14 februarie și nu știe dacă s-au discutat sau nu metodele preconizate de opozanți pentru înlăturarea lui Trujillo. Robert McNamara, unul din noii membri ai Grupului special, nu-și amintește, nici el, precis, de această discuție despre Santo Domingo. Nu-și amintește că Dulles sau Bissell au menționat planul opozanților de asasinare a lui Trujillo.

La 15 februarie 1961, secretarul de stat trimite președintelui un memorandum destinat să răspundă unei întrebări a președintelui asupra a ceea ce s-a făcut pentru a se asigura ca preluarea puterii să se facă în ordine, „dacă se producea căderea lui Trujillo": „Reprezentanții noștri la Santo Domingo au luat contact — în ciuda riscurilor și pericolelor — cu mai mulți lideri ai opoziției clandestine și C.I.A. a primit recent autorizația de a le livra arme ușoare și material de sabotaj în afara teritoriului Republicii Dominicane". Această aluzie la livrarea de arme demonstrează că Dean Rusk avea informații privind situația din Republica Dominicană și cunoștea decizia de a furniza arme mișcărilor anti-Trujillo, luată, în ianuarie 1961, de Grupul special.

În timpul acestei perioade de tranziție, Thomas Mann, secretar adjunct al afacerilor inter-americane, William Coerr, subsecretar adjunct, și însărcinatul de misiune erau, în continuare, la post. Nici un document depus în fața Comisiei de anchetă nu relevă că secretarul de stat Rusk sau subsecretarul Bowles ar fi primit informații precise asupra intenției opozanților de a-l ucide pe Trujillo. Biroul pentru afaceri inter-americane cunoștea, cu siguranță, aceste intenții. De fapt, Dean Rusk a declarat în fața Comisiei că nu fusese prevenit personal.

La 17 februarie 1961, Richard Bissell i-a trimis lui McGeorge Bundy un memorandum asupra situației din Republica Dominicană. Bundy era pe atunci consilierul președintelui Kennedy în materie de securitate internă. Această notă — cerută de Bundy pentru „instanțe superioare" — se referă la autorizația, valabilă în continuare, acordată de Grupul special pentru trimiterea de arme și material opozanților dominicani. Ea afirmă că aceștia fuseseră informați de faptul că Statele Unite erau dispuse să le furnizeze aceste arme și acest material, deîndată ce vor fi în măsură să le primească.

Documentul notează, de asemenea, că opozanții au pus la curent C.I.A. cu „planul lor de acțiune care ar putea, după părerea lor, să se pună în mișcare dacă li se furnizau arme pentru a echipa 300 de oameni, explozive și detonatoare cu comandă la distanță". Diverși martori au afirmat, totuși, că — judecat izolat — faptul de a furniza arme pentru 300 de oameni lăsa să se presupună o acțiune „fără țintă precisă" (adică o lovitură paramilitară, spre deosebire de un atentat îndreptat împotriva unei ținte precise).

În legătură cu acest memoriu, Bissell a declarat, în fața Comisiei: „E evident că, în momentul redactării acestei note pentru Dl. Bundy, știam că opozanții sperau — de multă vreme — să-l asasineze pe Trujillo. De fapt, cererea lor, care data de șapte sau opt luni, nu lăsa nici o îndoială în acest sens și, de aceea, pentru mine nu era nici o noutate".

La întrebarea de ce memorandumul nu menționează că opozanții voiau să-l asasineze pe Trujillo, Bissell răspunde: „Domnule președinte, nu pot să vă spun. Nu-mi amintesc motivele ce mă animau la vremea aceea. Nu știu dacă pentru că toată lumea era la curent și, deci, consideram inutil să insist sau — așa cum insinuați — dacă încercam să disimulez ceva. În prezent, aș fi foarte surprins să fie pentru acest din urmă motiv".

La întrebarea: „De ce rezumatul din 17 februarie 1961 nu conține nici o informație privind folosința pe care o dădeau opozanții armelor?", Bissell răspunde: „Cred că greșeala C.I.A. — dacă, bineînțeles, constituie o greșeală — a fost că nu a scris, negru pe alb, că planul opozanților prevedea o tentativă de asasinat".

Documentul redactat pentru Bundy se încheia cu ipoteza că ar putea avea loc, foarte curînd, o înfruntare violentă între Trujillo și forțele de opoziție, înfruntare „care s-ar termina fie prin lichidarea lui Trujillo și a clicii sale, fie prin dispariția forțelor de opoziție." Dată fiind această situație. exista temerea ca ziua fixată pentru livrarea armelor către opozanți să nu fie cea mai fericită. În consecință, se recomandă să se găsească o ascunzătoare pentru arme și material.

Ciorne

Deci, de la jumătatea lui februarie 1961, cele mai înalte instanțe ale noii administrații (și termenul „instanțe superioare", folosit de Bundy, lasă să se înțeleagă că e vorba de președintele Kennedy însuși) cunoșteau autorizația, valabilă în continuare, acordată de Grupul special pentru livrarea de arme și material. Această decizie, „moștenită" de la Grupul special anterior, n-a fost pusă în cauză; se poate conchide, pe bună dreptate, că noua Administrație era cel puțin de acord.

În cursul lunilor martie și aprilie 1961, la nivelul grupurilor operaționale ale C.I.A. și Departamentului de Stat, se cunosc planuri din ce în ce mai detaliate ale opozanților pentru asasinarea lui

McGeorge Bundy: un raport „pentru uzul instanțelor superioare"

Trujillo. Nu există nici o probă ce ar permite să se afirme că aceste informații au parvenit la Casa Albă sau vreunui membru al Grupului special, cu excepția lui Allen Dulles[10]. Totodată, este imposibil de dovedit că, în timpul acestei perioade, cineva din afara C.I.A. ar fi fost la curent cu livrarea de pistoale și carabine sau cu trimiterea, prin valiza diplomatică, a mitralierelor în Republica Dominicană.

După eșecul invaziei, din Golful Porcilor, în Cuba, la 17 aprilie 1961, emisarii Departamentului de Stat și ai C.I.A. au încercat să-i convingă pe opozanți să renunțe la tentativa de asasinare. Aceste reticențe erau datorate, în parte, neliniștii C.I.A. pentru perioada ulterioară și pentru vidul de putere ce ar fi rezultat după asasinarea lui Trujillo.

În cursul reuniunii Consiliului Național al Securității din 5 mai 1961, a fost discutată problema politicii Statelor Unite față de Republica Dominicană și s-a decis ca grupul de studii[11] afectat Cubei să prepare, în cel mai scurt timp, un plan de urgență, precum și planuri pe termen lung de intervenție anticomunistă, în caz de criză politică în Haiti și în Republica Dominicană. Se menționează avizul președintelui, după părerea căruia Statele Unite nu ar trebui să ia inițiativa răsturnării lui Trujillo, înainte de a ști ce guvern îi va succeda; orice acțiune împotriva lui Trujillo ar trebui, potrivit președintelui, să fie „multilaterală" (raport privind activitățile Consiliului național de Securitate, 5 mai 1961; aprobat de președinte, 16 mai 1961[12]).

La o dată ce nu se poate preciza, Dearborn este chemat la Washington pentru a participa la pregătirea acestui plan de urgență și pentru a face propuneri. Dearborn rămîne la Washington între 10 și 13 mai 1961.

Departamentul de Stat a comunicat Comisiei de ancheta două documente distincte, intitulate: „Program de acțiuni secrete în Republica Dominicană". Ambele par să fie ciorne ale documentului asupra activităților secrete descrise de Dearborn în memorandumul de la 11 mai 1961. Una din aceste ciorne recomandă ca Statele Unite să lărgească evantaiul ofertei de arme ușoare și de explozibili. A doua ciornă seamănă cu prima, dar conchide că nu este cazul să fie trimise arme opozanților din Santo Domingo. Un text de o pagină însoțea cea de-a doua ciornă. Cuprinde opt puncte numerotate, pe care însărcinatul de misiune crede că le-a scris. Între cele opt puncte: „1. Guvernul Statelor Unite nu trebuie să se preteze la un asasinat politic. 2. Prestigiul Statelor Unite nu-și poate permite luxul de a fi din nou terfelit în ochii lumii întregi. 3. Îi vom încuraja, le vom furniza arme, ne vom obliga să le livrăm aceste arme și, la sfîrșit, la ultimul act, ne vom baza oare pe trăgători locali (fără experiență)? 4. Deocamdată, nu avem nici o dovadă privind competența lor. Să ne angajăm și să ne periclităm reputația, fără a ne asigura o contrapartidă? 7. Putem noi să ne permitem de a apărea în fața lumii în postura de a transporta, prin valiza diplomatică, arme pentru executarea unui șef de stat?". Documentul evoca și o altă problemă: e posibil ca participarea Statelor Unite să fie, într-o bună zi, revelată opiniei publice?!

La 15 mai 1961, secretarul adjunct ad-interim, Coerr, i-a trimis subsecretarului Bowles un document intitulat „Programe secrete autorizate în Republica Dominicană". Acest document ia notă de deciziile Grupului special privind ajutorul secret dat opozanților dominicani și, deși nu face nici o recomandare asupra politicii viitoare, sugerează, totuși, Grupului special să reconsidere autorizațiile acordate și să anunțe toate serviciile interesate de statutul legal al acestor autorizații.

La vremea aceea, un alt document, datat 13 mai 1961, este pregătit la cererea lui Richard Go-

[10] *Se pare că, la biroul directorului CIA, au fost expediate copii ale cablurilor CIA, inclusiv cablul din 20 martie 1961, în care se află descris planul de asasinare a lui Trujillo, în apartamentul metresei sale.*

[11] *Task Force*

[12] *Președintele, înainte de a aproba, la 16 mai, raportul asupra activităților Consiliului național de Securitate, știa, de la Robert Kennedy, că anumite raporturi se refereau la faptul că Trujillo urma să fie asasinat. Richard Goodwin, de la Casa Albă, primise, și el, la 16 mai, un memorandum al CIA care menționa că opozanții dominicani, care aveau intenția să-l „neutralizeze" pe Trujillo, primiseră de la Statele Unite arme și cereau altele.*

CONSULUL NOSTRU la SANTO DOMINGO

CONSULUL NOSTRU la SANTO DOMINGO

odwin; va circula apoi în interiorul Departamentului de Stat. Intitulat „Program de acțiuni secrete în Republica Dominicană", el menționează că „C.I.A., sub supravegherea exclusivă a stației sale din Ciudad Trujillo, a primit o cantitate foarte limitată de arme și grenade. În urma cererilor presante ale liderilor opoziției pentru arme defensive, pe care le vor folosi în cursul acțiunii lor de neutralizare a lui Trujillo, le-au fost trimise, pe o cale sigură, trei revolvere de calibru 38 și trei carabine, precum și muniții. Apoi, în cîteva rînduri, aceștia au cerut arme suplimentare". Acest memorandum constituie prima probă formală că un funcționar al Casei Albe știa că se trimiseseră arme opozanților din Republica Dominicană. Pe originalul acestui memorandum, citatul de mai sus este încercuit cu creionul, iar cuvîntul „neutralizare" este subliniat. În mărturia sa, Goodwin a afirmat că el însuși a încercuit paragraful la prima lectură a memorandumului, deoarece informațiile privind livrarea de arme erau noi pentru el și i se păreau importante.

La 15 mai 1961, Bundy i-a trimis lui Goodwin un alt memorandum, care se intitulează „Situația actuală în Republica Dominicană și planuri de urgență". Există și un document explicativ în care se spune: „Rapoarte recente menționează că opozanții din Santo Domingo sînt din ce în ce mai decișI să-l elimine pe Trujillo, prin orice mijloc, și că planurile lor în acest sens sînt deja foarte avansate". Memorandumul din 15 mai subliniază importanța pe care o are pentru Statele Unite faptul de a se identifica cu forțele ce caută să-l răstoarne pe Trujillo și consideră dezirabil să li se dea ajutor. Documentul cere ca opozanții să fie preveniți de Dearborn că „dacă reușesc, din proprie inițiativă, și sub propria responsabilitate, să formeze un guvern provizoriu acceptabil, atunci ei pot fi asigurați că orice cerere rezonabilă de ajutor adresată Statelor Unite va primi imediat un răspuns favorabil".

Lui Richard Goodwin i s-a transmis o copie după cablul lui Dearborn, datat 16 mai 1961, în care acesta reclama de urgență directive de la Departamentul de Stat. La cererea expresă a lui Goodwin, Departamentul i-a răspuns lui Dearborn, la 17 mai, sfătuindu-l să nu piardă din vedere avizul președintelui, emis în cursul reuniunii din 5 mai a Consiliului național de Securitate, și anume că Statele Unite nu trebuie să ia inițiativa răsturnării lui Trujillo fără a fi sigure de guvernul ce-i va succeda (Cablu al Departamentului de Stat, 17 mai 1961).

Răspunsul lui Dearborn, la 21 mai 1961, semnalează că, de peste un an, reprezentanții Departamentului de Stat la Santo Domingo încurajează tentativele de răsturnare a lui Trujillo și că această încurajare are multiple fațete, așa cum, de altfel, știe foarte bine Departamentul de Stat. Dar să-l citâm pe Dearborn, care precizează că este „prea tîrziu, pentru a ne întreba dacă Statele Unite urmează să ia inițiativa răsturnării lui Trujillo".

Departamentul de Stat a pregătit, la 24 mai, un răspuns la ultimul cablu al lui Dearborn. Ciorna raspunsului pune în evidență opoziția dintre două obiective: „1. A fi asociat la răsturnarea regimului Trujillo și a avea apoi credit pe lîngă opoziția din Santo Domingo și pe lîngă toți liberalii din America Latină. 2. A se disocia Statele Unite de orice intervenție prea evidentă în afacerile Republicii Dominicane și, mai mult, de orice asasinat politic ce s-ar putea produce". Această ciornă a fost trimisă subsecretarului Bowles, însoțită de o notă ce preciza că Goodwin o considera „prea negativă" și că el (Goodwin) va încerca să redacteze o nouă versiune, „pe care Bundy o va putea prezenta a doua zi dimineața".

Primul paragraf al unui memorandum din 26 mai 1961 adresat de Bowles lui Bundy: „În urmă discuției noastre de ieri, de la reuniunea Grupului special privind Santo Domingo, vă trimit ciorna unei telegrame pe care dorim să i-o trimitem lui Henry Dearborn, consulul nostru general la Ciudad Trujillo, care va completa directivele pe care le va primi în legătură cu planul de urgență aprobat recent". Numai că procesul verbal al reuniunii din 25 mai 1961 a Grupului special nu menționează nicăieri vreo discuție asupra Republicii Dominicane. Dacă, așa cum sugerează memorandumul lui Bowles, s-a discutat ceva în cursul reuniunii de la 25 mai, este imposibil să se cunoască termenii discuției și nici deciziile ce au fost — dacă au fost — luate. Richard Goodwin a pregătit, el însuși, o versiune diferită a ciornei telegramei ce urma să fie trimisă lui Dearborn de către Departamentul de Stat. Potrivit mărturiei sale, intenția lui era aceea de a modifica telegrama, astfel încît să-l facă pe Dearborn să înțeleagă că Președintele Kennedy are convingerea că „noi — adică Statele Unite — nu trebuie să avansăm pe terenul acțiunilor ce ar duce la asasinarea lui Trujillo". În același timp, versiunea lui Goodwin punea problema unor noi acțiuni secrete și a furnizării de arme către opozanți. Goodwin îl sfătuia pe Dearborn să țină armele la dispoziția opozanților, așteptînd ca aceștia să le preia. Versiunea Goodwin viza un dublu obiectiv: 1. să arate dorința Statelor Unite de a rămîne în termeni buni cu opozanții care — se credea — vor rămîne la putere după asasinarea lui Trujillo; și 2. să se evite orice gest ce ar implica și mai mult Statele Unite în acest asasinat. Această dichotomie apare clar în textul telegramei: „Nu trebuie, cu nici un preț, să existe riscul ca Statele Unite să fie asociate unui asasinat politic, căci Statele Unite, **în virtutea principiilor lor politice, nu pot trece sub tăcere un asasinat.** Această ultimă preocupare trebuie să fie prioritară și trebuie să primeze" (sublinierea aparține Comisiei de anchetă). „Continuați să lăsați forțele de opoziție să creadă că Statele Unite le sprijină poziția". După părerea lui Goodwin, fraza pe care Comisia a subliniat-o a fost introdusă în cablu la cererea expresă a președintelui Kennedy.

În ce privește cele patru mitraliere ce se aflau la consulat și pe care disidenții le ceruseră în repetate rînduri, telegrama îl sfătuia pe Dearborn să spună că Statele Unite se aflau în imposibilitatea de a le da opozanților: „Spuneți-le că n-o facem, deoarece ne temem că procedura de transfer nu este sigură. În realitate, ne temem că armele nu le vor fi de nici o utilitate și am risca să fim aso-

ciați la tentativa de asasinat". Cablul, corijat de Goodwin și aprobat de președintele Kennedy, i-a fost expediat lui Dearborn la 29 mai 1961.

Asasinatul

La 30 mai 1961, seara tîrziu, Trujillo cade într-o ambuscadă și este asasinat în apropiere de San Cristobal, în Republica Dominicană. Asasinatul urmărește îndeaproape planul prezentat de opozanți reprezentanților americani la Santo Domingo, plan ce fusese comunicat la Washington Departamentului de Stat și C.I.A. (cablu al lui Dearborn către Departamentul de Stat, 30 aprilie 1961). Asasinatul a fost executat de către membri ai grupului de opozanți, cărora li se dăduseră carabinele americane. Informațiile, foarte fragmentate, pe care le posedăm, indică faptul că cel puțin una din aceste carabine se afla în mîinile grupului în momentul asasinării lui Trujillo. Ancheta relevă, totuși, că Trujillo a fost executat cu ajutorul pistoalelor și puștilor.

Șoferul lui Trujillo, comandantul Zacharias, scăpat viu din atentat, a povestit ambuscada: „Trujillo pleca, marți seara, cu automobilul, fără escortă, din capitală, la reședința sa de la San Cristobal. Mașina, care rula pe autostrada Washington, a fost, la un moment dat, depășită de două automobile, în timp ce un altul, venit de pe o șosea secundară, o urmărea. Cînd cele două mașini i-au blocat trecerea, șoferul lui Trujillo a încercat să se întoarcă, dar a fost împiedicat. Imediat, oameni înarmați au apărut la marginea șoselei și au deschis focul. Trujillo, atins de un glonte, i-a spus șoferului: «Sînt rănit, pregătește-te să ne batem» și a ridicat revolverul (pe care-l purta întotdeauna asupra lui) pentru a trage. La rîndul său, șoferul, înainte de a fi rănit, a golit încărcătoarele celor două mitraliere pe care le avea în mașină. Atins mortal, Trujillo a căzut din mașină. Agresorii au luat cadavrul și l-au băgat în portbagajul uneia din mașinile lor, unde a fost descoperit miercuri în zori. Șoferul a afirmat că mai mulți agresori au fost răniți" („AFP", 2 iunie 1961).

Unul din agresori, rănit, a fost transportat într-o clinică și găsit de poliție. Ramfis Trujillo, aflat la Paris în momentul asasinatului, s-a reîntors la 2 iunie la Santo Domingo. Moartea dictatorului n-a răpus clanul Trujillo. Represiunea a fost neîndurătoare. Complotiștii — militari, funcționari și medici — au fost rapid identificați. Toți, cu excepția a doi, au fost găsiți de poliție, torturați și executați. În zilele ce au urmat asasinatului, trei „sinucideri" au avut loc printre cei apropiați de membrii comando-ului.

După ce au primit de la Washington cablul din 29 mai, consulul Dearborn și stația au răspuns. Dearborn — potrivit mărturiei sale — nu considera că telegrama din 29 mai constituia o schimbare de politică din partea Statelor Unite în ce privește sprijinul acordat proiectelor de asasinat.

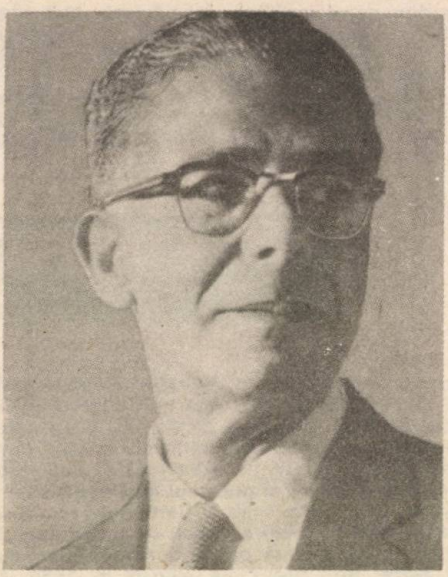

Dr. Joaquin Balaguer este ales președinte la 1 iulie 1966

Propria interpretare și-a rezumat-o astfel: „E clar că nu ne pasă dacă dominicanii îl asasinează pe Trujillo. Ceea ce ne interesa era ca noi să nu fim prinși asupra faptului; nu noi, ci dominicanii s-au ocupat de această treabă".

Șeful de stație, dimpotrivă, considera că acest cablu constituia o schimbare de politică, în special în ce privește furnizarea de arme. A crezut că telegrama din 29 mai era o luare de poziție definitivă a Statelor Unite. Avea sentimentul că guvernul dădea înapoi în raport cu politica sa anterioară de ajutorare materială a opozanților și că, de acum înainte, refuza să mai dea acest ajutor. Răspunsul său la cartierul general afirma: „Cartier general la curent grad în care guvern american deja asociat cu asasinat. Dacă vrem cel puțin șterge urmele, funcționari C.I.A. amestecați direct la preparative asasinat trebuie rechemați" (Cablu C.I.A., Stația către cartierul general, 30.V.1961).

Imediat după asasinat, toți funcționarii C.I.A. în Republica Dominicană au primit ordinul să părăsească țara și, cîteva zile mai tîrziu, consulul general Dearborn era la Washington. Departamentul de Stat a trimis, la 31 mai 1961, o telegramă stației C.I.A. la Santo Domingo, în care ordona să fie distruse toate dosarele în care era vorba de contacte cu opozanții sau de lucruri de acest gen. În schimb, cerea să fie păstrate intacte planurile de urgență și cablul din 29 mai 1961 adresat lui Dearborn.

Pe măsura trecerii timpului, Statele Unite, temătoare de o alunecare a Republicii Dominicane spre regim democratic, nu s-au putut decide să-i

CONSULUL NOSTRU la SANTO DOMINGO

abandoneze pe trujilliști. Juan Bosch, ales președinte la întoarcerea sa din exil din Venezuela, este, la rîndul său, răsturnat, în septembrie 1963, cu sprijin american. În urma unei insurecții ce a avut loc la 24 aprilie 1965 și care urmărea restabilirea Constituției din 1963 și consacrarea reîntoarcerii la putere a lui Juan Bosch, americanii intervin militar la Santo Domingo. La 27 aprilie 1965, pretextînd o intervenție pentru protejarea cetățenilor americani din Santo Domingo, „marinerii"-ii debarcă și înnăbușe insurecția. De la 40 000 în 1965, numărul soldaților scăzuse la 7 000 în 1966. Balaguer, fostul ministru de externe al lui Trujillo, este ales președinte la 1 iulie 1966.

O SINUCIDERE ACCIDENTALA

La 16 iunie 1954, la sugestia Statelor Unite, Ngô Dinh Diem formează un nou guvern în Vietnamul de Sud. Diem are 53 de ani. E un catolic integrist de la curtea mandarinală din Hue. A petrecut mai mulți ani de exil în SUA. La 21 iulie 1954, Statele Unite și guvernul lui Diem refuză să semneze declarația finală a Conferinței de la Geneva privind restabilirea păcii în Indochina, dar Statele Unite declară că nu doresc să se opună prin forță. Sînt prevăzute alegeri în 1956, sub controlul unei comisii internaționale.

Foarte curînd, Diem apare drept omul americanilor. Acordurile de cooperare se succed: 15 august 1954 — acord economic SUA — Vietnamul de Sud; 12 februarie 1955 — acord între Diem și generalul O'Daniell, prin care SUA capătă monopolul instruirii militare a trupelor sud-vietnameze. Ziua de 28 aprilie 1955 reprezintă momentul plecării din Indochina a ultimului soldat francez.

În ciuda sprijinului Statelor Unite, regimul lui Diem este izolat.

Frontul Național de Eliberare (F.N.E.) se constituie la 20 decembrie 1960, la cîteva săptămîni după alegerea lui J.F. Kennedy la președinția Statelor Unite. La 8 mai 1963, 20 000 de budiști demonstrează în jurul postului de radio Hue, pentru a protesta contra persecuțiilor la care sînt supuși. Armata trage: opt morți, între care șapte copii. Criza dintre regimul Diem, care apără cu sălbăticie privilegiile catolicilor (aceștia reprezintă doar 10 la sută din populație) și budiști este deschisă. Oligarhia pe care Diem a format-o, împreună cu cei trei frați — clanul Nhu —, nu poate stăpîni situația. La 11 iunie 1963, un preot budist, în vîrstă de 73 de ani, își dă foc, pentru a protesta împotriva persecuțiilor cărora le cad victime budiștii. Emoția opiniei publice mondiale este considerabilă.

Statele Unite, prin intermediul ambasadorului lor, fac presiuni asupra lui Diem pentru a se separa de fratele său, Ngô Dinh Nhu și de soția acestuia. În fața refuzului său obstinat, Departamentul de Stat american susține și încurajează complotul generalilor vietnamezi, condus de generalul Minh, care avea să se finalizeze cu asasinarea lui Diem și a fratelui său Nhu, la 1 noiembrie 1963.

■

Potrivit raportului Comisiei de anchetă, Departamentul de Stat și militarii joacă un rol predominant în complotul îndreptat împotriva lui Diem și Nhu, în timp ce CIA nu intervine decît într-o manieră discretă. De fapt, comisia trece sub tăcere poziția CIA față de Diem și Nhu: se pare că divergențe de poziție au apărut între Departamentul de Stat și conducerea CIA. În plină pregătire a loviturii de stat, în timp ce ambasadorul Statelor Unite, Cabot Lodge, și generalul Harkins luau contact cu generalii sud-vietnamezi, la 5 octombrie, John H. Richardson, șeful stației CIA din Saigon, era plecat. Numele său nu e citat, și plecarea sa nu e menționată de comisie.

CIA era în legătură cu Nhu. La venirea sa la putere, Diem constituise o armată de intervenție independentă de forțele armate ale regimului sud-vietnamez — „Special Force", antrenată și finanțată de CIA. Din cei 8 000 de oameni ce formau această armată, 2 000 constituiau poliția secretă din Saigon și 6 000 luptau împotriva forțelor F.N.E. Această „forță specială" era condusă de Nhu și comandată de colonelul Le Quang Trang (care va fi, și el, asasinat, la puțin timp după lovitura de stat).

La vremea aceea, constituirea de armate secrete făcea parte din politica CIA în Asia de Sud-Est. Divizia operațiilor speciale ale CIA (SOD) a creat, în anii '70, o armată secretă în Laos, organizînd triburile Meos. Această armată era opera ofițerului CIA, Lucien Conein. El va fi

Ngo Dinh Diem — izolare, în ciuda sprijinului american

cel care va negocia cu generalii lovitura de stat împotriva lui Diem.

Nhu lucra în legătură directă cu asemenea armate ce evoluau în „triunghiul de aur" al opium-ului. Pentru a finanța corupția și întreținerea poliției sale secrete, el organiza, cu colaborarea CIA, prin intermediul companiilor aeriene controlate de Agenție, precum Air America, traficul de opium cu triburile Meos din Laos. El avea, astfel, comanda „căii opium-ului", din Laos în Vietnamul de Sud. Eliminarea lui Nhu risca să antreneze perturbații în dispozitivul pe care CIA îl pusese la punct în zonele de frontiere ale Vietnamului cu China, principala resursă a triburilor Meos provenind din cultura și vinzarea de opium.

Reticențele CIA față de eliminarea lui Nhu au stat, fără îndoială, la originea deplasării șefului de stație, John Richardson.

Ofițerul CIA, Lucien Conein, specialist în probleme vietnameze de pe vremea ocupației franceze, a fost cel care a montat operațiunea de eliminare a lui Nhu. Pentru a cîștiga încrederea generalilor, care-l asimilau pe Nhu cu CIA, Lucien Conein a furnizat planurile cartierelor de la Saigon ale „armatei speciale".

Americanii nu se angajaseră încă total în Vietnam. Și, la ora cînd se petrec cele ce urmează, nimeni nu știa că Statele Unite vor suferi în Vietnam cea mai mare înfrîngere din istoria lor.

I. COMPLOTUL

Budiștii persecutați

La 8 mai 1963, la Hue, trupe sud-vietnameze deschid focul asupra budiștilor care celebrează aniversarea lui Budha. Bilanțul împușcăturilor: opt morți și patruzprezece răniți. Acest incident declanșează un val de proteste ale budiștilor vietnamezi. Regimul Diem și-a pierdut complet creditul.

La 18 mai, ambasadorul Statelor Unite, Frederick E. Nolting, îl întîlnește pe Diem pentru a-i transmite ce anume Statele Unite consideră necesar pentru a se stăvili nemulțumirea budistă și oprobriul opiniei publice: Diem trebuie, în primul rînd, să recunoască faptul că guvernul este responsabil de incidentul de la Hue. De asemenea, trebuie să dea indemnizații victimelor și să reafirme egalitatea religioasă în țară.

În iunie, Trueheart (șeful misiunii, în absența ambasadorului Nolting), îl previne pe Diem că, pe viitor, Statele Unite se vor desolidariza de orice măsură represivă la adresa budiștilor.

La puțin timp de la aceasta, Quang Duc și alți preoți budiști se sinucid, dîndu-și foc. Despre aceste sacrificii, doamna Nhu, soția lui Nhu, unul din frații lui Diem, spune că „i-ar face plăcere să facă rost de mușchi pentru fripturile sale de budiști". La 12 iunie, Trueheart îi spune lui Diem că sinuciderea lui Quang Duc a șocat opinia publică mondială, prevenindu-l pentru a doua oară că Statele Unite vor rupe cu guvernul său, dacă nu va fi soluționată problema budistă.

Pentru Lucien Conein[1], ofițer al CIA la Saigon, răzmerița budiștilor n-a fost decît catalizatorul căderii finale a guvernului Diem. Aceste evenimente au determinat Statele Unite să bată cu pumnul în masă și să facă presiuni directe asupra lui Diem, ceea ce rar au încercat s-o facă cu o țară prietenă.

La 4 iulie, generalii Minh, Don, Kim și Khiem căzuseră de acord asupra necesității unui puci. Raportul lui Conein de la vremea aceea sună astfel: „Majoritatea ofițerilor, inclusiv generalul Minh, doresc ca Diem să se retragă onorabil de pe scena politică și să se exileze. În ce-i privește pe Nhu și Can, n-a existat nici un dezacord: consideră că moartea lor, la fel ca și cea a doamnei Nhu, ar fi binevenită" (raport, 1 noiembrie 1963).

În cursul ultimei sale întrevederi cu ambasadorul Nolting, la 14 august, Diem a acceptat să facă o serie de concesii budiștilor, într-o declarație publică. Aceasta a luat forma unui interviu cu ziarista Margueritte Higgins. Afirma în interviu că politica sa față de budiști a fost întotdeauna o politică de conciliere și ridica în slăvi armonia și sprijinul guvernului.

La 21 august, puțin după miezul nopții, Nhu a ordonat trupelor ce-i erau fidele să atace pagodele de pe întreg teritoriul Vietnamului, să-i aresteze pe preoții budiști și să devasteze templele. Peste 30 de budiști au fost răniți și 1 400 arestați. Ambasada americană avea să fie luată prin surprindere și va interpreta acest atac drept o renegare pe față a promisiunilor făcute de către Diem lui Nolting. Conein crede că aceste atacuri au fost, fără îndoială, planificate să aibă loc într-un moment în care nici un ambasador american să nu fie la post în Vietnam. (Nolting plecase, cu cîteva zile înainte, iar Lodge, succesorul său, nu sosise încă).

La 24 august, Departamentul de Stat trimitea o telegramă (Deptel 243) noului ambasador la Saigon, Henry Cabot Lodge. Telegrama fusese redactată de Roger Hilsman, adjunctul secretarului de stat pentru afacerile Extremului Orient, și de subsecretarul de stat Averell Harriman. Ea fusese aprobată de președintele Kennedy. I se cerea lui Lodge să intervină pe lîngă Diem și să facă presiuni pentru ca acesta să ia „măsuri rapide și energice", pentru a repara răul făcut budiștilor. În telegramă se spunea: „În același timp, trebuie să spunem șefilor militari importanți că Statele Unite consideră drept imposibil să susțină, militar și economic, guvernul din Vietnamul de Sud, dacă măsurile citate mai sus nu sînt imediat aplicate; acestea, o recunoaștem, reclamă retragerea fraților Nhu de pe scena politică. Dorim să-i dăm lui Diem o ocazie rezonabilă să-i concedieze pe Nhu, dar dacă se încăpățînează, atunci sîntem

---

[1] *Conein declară că el îi cunoștea pe generalii implicați în puci, de ani de zile. „Pe majoritatea dintre ei i-am cunoscut înainte de al doilea război mondial. Unii aveau posturi de răspundere și puteam să le vorbesc, de la om la om, și nu numai ca reprezentant oficial".*

O SINUCIDERE ACCIDENTALA

O SINUCIDERE ACCIDENTALA

gata să acceptăm constatarea evidentă că nu-l putem susține pe Diem multă vreme. Puteți, de asemenea, să spuneți conducătorilor militari potriviți că le vom acorda un sprijin direct în perioada de interimat, cînd puterea centrală va fi căzut. Decurge din aceasta că ambasadorul și conducătorii din țară trebuie să examineze urgent toate combinațiile posibile de guvern și că trebuie să facă planuri detaliate ale modului în care putem avea în vedere înlocuirea lui Diem, în cazul în care aceasta ar fi necesară".

Un cablu din 25 august relatează concluziile unei reuniuni dintre un reprezentant al stației CIA, Lodge, Trueheart, generalul Harkins (șeful Comandamentului de asistență militară în Vietnam) și generalul Weed (șeful personalului de asistență militară): „Acceptă telegrama Deptel 243 ca pe o decizie fundamentală venind de la Washington, și vor face tot ce le stă în putință pentru a pune în practică aceste instrucțiuni", dar se îndoiesc că Diem va accepta să-și înlăture fratele.

„Reprezentantul CIA" (Station Representative) **este John H. Richardson, șeful stației din Saigon. Comisia de anchetă trece sistematic sub tăcere rolul șefului stației din Saigon în această afacere. Această tăcere nu poate fi interpretată ca o măsură de securitate necesară, căci numele șefului stației și rolul său sînt în mod clar divulgate în dosarele Pentagonului. De fapt, această tăcere relevă o divergență importantă între Departamentul de Stat și CIA în legătură cu complotul generalilor și asasinarea lui Diem și Nhu. Relațiile strînse între șeful stației, J.H. Richardson, cu Nhu erau în contradicție cu politica Departamentului de Stat de eliminare a clanului Nhu de la putere. Dosarele Pentagonului vorbesc: „Generalul Harkins a aflat că relațiile dintre Richardson și Nhu declanșaseră neîncrederea generalilor; se temeau ca Richardson să nu-i trădeze și credeau că Nhu primea subsidii din partea CIA"** („Le Dossier du Pentagone", ed. Albin Michel, pg. 203). **J.H. Richardson și-a părăsit postul de la Saigon la 5 octombrie.**

Presiuni și intimidări

În zorii zilei de 26 august, „Vocea Americii" pentru Vietnamul de Sud aruncă responsabilitatea acțiunilor din 21 august asupra lui Nhu și scoate din cauză armata[2]. În buletinele de știri, postul de radio informează că Statele Unite și-ar putea suspenda ajutorul acordat guvernului sud-vietnamez. Ceva mai tîrziu, în aceeași zi, Lodge își prezintă scrisorile de acreditare președintelui Diem. Conein și un alt ofițer al CIA fac vizite generalilor Khiem și, respectiv, Khanh. Au misiunea să le comunice conținutul telegramei „Deptel 243" și să le amintească faptul „că nu le vor putea fi de nici un ajutor la început, atunci cînd vor prelua puterea. Răspunderea va fi a lor, fie că vor cîștiga, fie că vor pierde" (directorul general al CIA către stația din Saigon, 26.VIII.1963).

La 29 august, un mesaj al Casei Albe îl autorizează pe Harkins să confirme generalilor vietnamezi că Statele Unite vor sprijini un puci, dacă acesta ar avea șanse de succes, fără să fie necesară intervenția armatei americane. **Iată o telegramă trimisă de șeful stației din Saigon directorului C.I.A., în aceeași zi: „În cursul întîlnirii cu Harkins, Trueheart, Mecklin și șeful CIA la Saigon, Lodge a decis, în această dimineață de 26 august, ca intervenția americană să rămînă invizibilă. În consecință, Harkins nu va lua nici o inițiativă pe lîngă generalii vietnamezi (Conein însărcinat să transmită indicații generalului Khiem, iar Spéra lui Khanh; dacă Khiem e de acord, Conein va vorbi cu Don)" — Extrase din telegrama adresată lui John McCone, directorul CIA, de șeful stației J.H. Richardson, la 26 august 1963** („Le Dossier du Pentagone", documentul nr. 37).

Aceste acțiuni de apropiere a conjuraților de către ofițerii CIA trebuiau să fie completate cu un demers oficial al generalului Harkins, așa cum se precizează în telegrama adresată de secretarul de stat Dean Rusk lui Cabot Lodge, la 29 august 1963: „...Ca răspuns la recomandarea dumneavoastră, generalul Harkins este autorizat, prin prezentul cablu, să repete generalilor, al căror nume îl veți preciza, conținutul mesajelor deja transmise de ofițerii CIA. El va trebui să sublinieze că guvernul Statelor Unite susține mișcarea ce vizează eliminarea fraților Nhu din guvern, dar, înainte de a ajunge la acorduri specifice cu generalii, generalul Harkins trebuie să știe care sînt persoanele implicate, resursele de care ele dispun și să cunoască, în linii mari, proiectul de puci. Guvernul american susține puciul, cu condiția ca acesta să aibă șanse de reușită și să nu prevadă nici un angajament direct al forțelor americane. Harkins va trebui să anunțe că este gata să intre în legătură cu conjurații și să supervizeze planurile lor, dar că nu va participa personal la elaborarea acestor planuri"...

Lodge a fost autorizat să suspende ajutorul american, în cazul în care i se părea necesar. Un cablu al președintelui, adresat lui Lodge, sună astfel: „Am aprobat toate mesajele pe care le-ați primit azi, și confirm că tot ceea ce vi s-a transmis are sprijinul meu total. Vom face tot posibilul pentru a vă ajuta să duceți cu bine la capăt această operațiune. Îmi rezerv dreptul de a schimba instrucțiunile precedente pînă în ultima clipă, înaintea semnalului de declanșare a operațiunii generalilor. Deși pe deplin conștient de consecințele pe care le-ar putea avea, așa cum estimați și dumneavoastră, o asemenea schimbare, știu, din experiență, că un eșec este mai dezastruos decît o indecizie aparentă. Desigur, îmi voi asuma întreaga responsabilitate a unei eventuale schimbări, așa cum îmi asum responsabilitatea operațiunii și a consecințelor ei". (Președin-

[2] *Într-un cablu adresat lui Harriman, Lodge se plîngea că informațiile date de „Vocea Americii" „au complicat problema, și așa dificilă", eliminînd „posibilitatea pe care o aveau generalii de a desăvîrși efectul de surpriză". Mai tîrziu, Lodge va avertiza că Statele Unite nu trebuiau să apară public în această afacere, căci au astfel aerul că dau „sărutul morții" prietenilor lor.*

Ambasadorul Cabot Lodge: presiuni asupra lui Diem

tele Kennedy către Lodge, telegramă din 29 VIII 1963).

Lodge îi răspunde: „1. Înțeleg perfect că aveți dreptul și responsabilitatea de a schimba, în orice moment, cursul operațiunilor. Firește, voi respecta întotdeauna acest drept. 2. Pentru a avea succes, această operațiune trebuie să fie o afacere esențialmente vietnameză. În această perspectivă, probabil că nu vă va fi posibil s-o controlați: «semnalul de plecare» poate fi dat de generalii înșiși" (Lodge către președintele Kennedy, telegramă din 30 VIII 1963).

Departamentul de Stat pare să ezite asupra angajării efective a responsabilității guvernului Statelor Unite în complotul contra lui Nhu și Diem. Astfel, cablul adresat, la 30 august 1963, de către Lodge secretarului de stat Dean Rusk precizează: „Dacă operațiunea generalilor este lansată, nu doresc să fiu obligat să-i opresc, înainte ca ei să controleze complet situația. Vor putea atunci să se debaraseze de frații Nhu și să decidă dacă vor să-l păstreze pe Diem. Am convingerea că cel mai bun mijloc de a regla această situație este de a ne încrede într-o acțiune pur vietnameză" (Citat din „Le Dossier du Pentagone", document nr. 42).

Un cablu din Saigon, datat 31 august 1963, spune: „S-a zis cu puciul, generalii nu se simțeau suficient pregătiți și nu aveau suficiente forțe la dispoziție. Nu e imposibil ca guvernul sud-vietnamez să fie la curent cu rolul Statelor Unite și să aibă multe detalii" (Cablu CIA, stația către director, 31 VIII 1963).

Depeșa „Deptel 243" și informațiile „Vocii Americii" dăduseră tonul viitoarelor relații dintre reprezentanții Statelor Unite și generali. „Grasul" Minh, care, la început, avea îndoieli în ce privește soliditatea sprijinului american, s-a arătat mai încrezător.

II. PUCIUL
Asasinatul - o opțiune?

Opoziția americană față de regimul Diem devenea din ce în ce mai vizibilă. La 8 septembrie, directorul AID[3], David Bell, declara, în cursul unui interviu televizat, că Congresul ar putea suprima ajutorul acordat Vietnamului de Sud, în cazul în care guvernul Diem nu-și schimbă orientarea.

De fapt, Departamentul de Stat îi dăduse, la 29 august, mînă liberă lui Cabot Lodge să decidă suprimarea ajutorului economic american regimului Diem și să facă, astfel, presiuni asupra lui Diem pentru a se despărți de Nhu. Lodge va renunța să folosească această armă, deoarece ea dovedea un sprijin prea explicit conjuraților. Telegrama lui Rusk către Lodge, din 29 august 1963, anticipase această atitudine: „...Sînteți împuternicit, prin prezenta telegramă, să anunțați suspendarea ajutorului economic, cînd și cum vi se va părea mai nimerit. Decizînd punerea în aplicare a acestei autorizații, va trebui să țineți seama de importanța alegerii momentului și mijloacelor prin care veți anunța acest lucru, astfel încît să fie micșorată orice aparență de legătură cu generalii, micșorîndu-se astfel și riscurile ca guvernul actual să angajeze acțiuni imprevizibile și explozive. Presupunem că, de fapt, nu veți folosi această autorizație, doar dacă aceasta nu vi se va părea esențial, și credem că un contact al lui Harkins și o colaborare mai mare din partea sa ar putea furniza generalilor asigurările dorite". (Citat din „Le Dossier du Pentagone; document nr. 40).

Cabot Lodge a propus un studiu pentru a determina modul cel mai eficace de a fi înlăturat regimul, suprimîndu-se ajutorul economic. La 12 septembrie, senatorul Church, cu asentimentul Casei Albe, a supus Senatului spre aprobare o rezoluție în care se condamna politica represivă a guvernului sud-vietnamez față de budiști, și a cerut oprirea ajutorului american, dacă nu se renunță la măsurile represive.

Spre jumătatea lui septembrie, Administrația avea în vedere două soluții pentru a trata cu Diem. Prima consta în mărirea presiunilor pentru ca Diem să se alinieze la pozițiile americane. A doua implica o cauțiune acordată politicii lui Diem recunoscîndu-se, astfel, faptul că Nhu și Diem erau inseparabili. Prima soluție a fost adoptată. Secretarul de stat al apărării, McNamara, și generalul Taylor au fost trimiși în misiune în Vietnam, pentru a vedea, la fața locului, cum stau lucrurile.

La 2 octombrie, McNamara și Taylor se întorceau la Washington și-și prezentau concluziile Consiliului național de Securitate. Raportul lor confirma că efortul militar progresa în mod favo-

[3] *A.I.D.: Agenția pentru Dezvoltare Internațională. A fost adesea folosită ca acoperire a CIA în țările lumii a treia.*

O SINUCIDERE ACCIDENTALA

O SINUCIDERE ACCIDENTALA

rabil, dar punea în gardă contra pericolelor unei efervescențe politice, sugerînd să se facă presiuni asupra lui Diem. Trebuia anunțată retragerea unor trupe americane, de ordinul a o mie de soldați, la sfîrșitul anului, încetarea oricărui ajutor militar acordat trupelor vinovate de jefuirea pagodelor și continuarea politicii lui Cabot Lodge: distanțarea de regim. Raportul se pronunța împotriva unui puci, dar sugera că ar trebui avută în vedere pregătirea unei echipe conducătoare de schimb. Aceste recomandări au fost imediat aprobate de președinte.

Ambiguitatea atitudinii anumitor oameni politici față de Nhu este ilustrată de poziția lui McNamara în timpul călătoriei sale de studiu în compania lui Taylor: „McNamara și generalul Taylor l-au întîlnit pe președintele Diem la 29 septembrie și, deși McNamara era împuternicit să ceară plecarea lui Nhu, n-a ridicat această problemă. Studiul nu precizează de ce această omisiune capitală" (Hedrick Smith, **în** „Le Dossier du Pentagone", pag. 205).

La 3 octombrie, Conein l-a contactat pe Minh, care i-a explicat că un puci a fost pus la punct și i-a cerut garanții asupra sprijinului american în caz de reușită. Unul dintre cele trei planuri de acțiune ale lui Minh prevedea asasinarea fraților lui Diem, Nhu și Can[4] (cablu CIA, Saigon către director, 5 X 1963). Stația a telegrafiat, la 5 octombrie, la cartierul general pentru a preciza că i-a transmis lui Lodge că ea (stația) „nu e total opusă planului de asasinare, în măsura în care celelalte două soluții înseamnă fie o baie de sînge la Saigon, fie o luptă prelungită" (cablu CIA, Saigon către director, 5 X 1963).

Directorul CIA răspunde: „Bineînțeles că noi nu putem încuraja, aproba sau susține asasinatul, dar, pe de altă parte, nu sîntem împuterniciți să stopăm asemenea acțiuni, în cazul în care am fi avertizați, chiar și parțial. Nu vom favoriza, desigur, asasinarea lui Diem. Credem că o luare de poziție în această afacere deschide prea ușor poarta unei critici aprofundate a atitudinii noastre generale, sprijinul nostru acordat regimului etc. De aceea, credem că cea mai bună soluție este de a ne ține deoparte de toate acestea. În orice caz, rămînem, desigur, interesați de orice informație în legătură cu planul[5].

„Simțeam că președintele era de acord"

McCone a declarat că a avut o întrevedere particulară cu președintele și procurorul general, în cursul căreia au decis că „rolul lor era acela de a aduna toate informațiile în legătură cu ceea ce se petrecea și de a le transmite autorităților competente. Controlarea evenimentelor nu intra în rolul lor". Era de părere că Statele Unite trebuiau să se țină deoparte: „Simțeam că președintele era de acord cu mine, deși avea mari rezerve în ce-l privește pe Diem și politica acestuia. Insistam să exercite toate presiunile posibile asupra lui Diem, pentru a-și schimba politica, pentru a beneficia de un sprijin în țară. Cuvintele mele exacte, îmi amintesc foarte bine, au fost: «Domnule președinte, dacă aș fi managerul unei echipe de base-ball și aș avea un singur înaintaș l-aș păstra, fie el bun sau prost». Cu alte cuvinte, voiam să-i spun că, dacă Diem era înlocuit, am fi avut nu numai un puci, ci o succesiune de puciuri și de dezordini politice în Vietnam, probabil timp de mai mulți ani, și, de altfel, așa s-a și întîmplat".

McCone afirmă că n-a discutat despre asasinat cu președintele, ci mai degrabă a vrut să știe „dacă trebuia să lăsăm cale liberă puciului sau, dimpotrivă, să ne folosim influența pentru ca acesta să nu aibă loc". A părăsit reuniunea convins că președintele era de acord cu el asupra

McCone: „Simțeam că președintele era de acord". În imagine: McCone (dreapta) împreună cu Allen Dulles

[4] *Celelalte două planuri prevedeau încercuirea Saigonului de către diverse unități militare și o confruntare directă între unitățile angajate în puci și unitățile loialiste.*

[5] *Colby era, la vremea aceea, șeful Diviziei Extremul Orient, care a redactat acest cablu pentru directorul general al CIA, McCone. La întrebarea Comisiei de anchetă: „Ați fost, într-adevăr, informat că directorul se opunea personal oricărei implicări a CIA într-o tentativă de asasinat?", Colby a răspuns: „Desigur că am fost".*

faptului că Statele Unite trebuiau să se țină deoparte. McCone telegrafia stației, la 6 octombrie: „Directorul general al CIA, McCone, cere să reveniți asupra recomandărilor făcute ambasadorului (în legătură cu planul de asasinat). Nu putem superviza acest gen de acțiune, angajîndu-ne astfel responsabilitatea" (Cablu CIA către stația Saigon, 6 X 1963).

Stația CIA la Saigon a răspuns cartierului general: „Dispoziții luate conform indicațiilor. În plus, deoarece Trueheart era, și el, prezent, cînd a fost dată prima recomandare, i s-a notificat un contraordin special al recomandării lui McCone. Ambasadorul Lodge a declarat că împărtășea opinia lui McCone".

Conein, reprezentantul oficial al CIA care a tratat direct cu generalii vietnamezi, a fost pus la curent, la 20 octombrie, de către Cabot Lodge, cu poziția lui McCone asupra posibilității de asasinat. Conein afirmă că (dar nu o spune în raportul său detaliat de la acea epocă) l-a prevenit pe Don de opoziția Statelor Unite față de asasinat. Generalul a răspuns: „Foarte bine, dacă nu vă place, să nu mai vorbim despre așta".

Statele Unite și-au accentuat presiunile pentru ca Diem să-și amelioreze politica. La 17 octombrie, generalul Richard Stillwell (șeful operațiunilor M.A.C.V.[6]), l-a informat pe secretarul de stat vietnamez Thuan despre suspendarea ajutorului american dat unităților „armatei speciale", responsabile de atacarea pagodelor, atîta timp cît ele nu vor fi transferate și plasate sub comanda J.C.S.[7]. La 27 octombrie, Lodge l-a însoțit pe Diem la Dalat, dar Diem n-a făcut, în cursul călătoriei, nici o aluzie la exigențele americane. La 28, Conein l-a întîlnit pe generalul Don. Acesta primise asigurarea, din partea lui Cabot Lodge, că ofițerul Conein ar vorbi în numele Statelor Unite. Don urma să-i comunice ambasadorului planul puciului, cu patru ore înainte ca acesta să înceapă. I-a sugerat ca Lodge să nu-și anuleze voiajul în Statele Unite, prevăzut pentru 31 octombrie. La 30 octombrie, Lodge prevenea Washingtonul că-i este imposibil să împiedice un puci controlat, în întregime, de vietnamezi. Generalul Harkins nu era de acord și a telefonat generalului Taylor, explicîndu-i opoziția sa față de puci.

Un cablu al lui McGeorge Bundy[8], adresat lui Lodge, datat 30 octombrie, exprimă punctul de vedere al Casei Albe: „Nu putem accepta neputința noastră de a amîna sau opri puciul". În aceeași zi, puțin mai tîrziu, o telegramă de la Washington îi cerea lui Lodge să intervină pe lîngă generali pentru a opri puciul, dacă erau de părere că acesta n-ar putea reuși. Instrucțiunile precizau: „Neangajare și, orice se întîmplă, cea mai strictă neutralitate".

[6] *M.A.C.V: Military Assistance Command (Comandamentul de asistență militară pentru Vietnam).*

[7] *Joints Chiefs of Staff (Comitetul șefilor de stat major)*

[8] *McGeorge Bundy era asistentul special al președintelui Kennedy pentru afacerile de securitate națională*

Ziua „Z"

Spre sfîrșitul dimineții de 1 noiembrie, primele unități care participau la puci au început să se desfășoare în jurul Saigonului. Ambasada nu fusese prevenită decît patru minute înainte de declanșarea operațiunii.

Dacă data exactă a puciului a putut fi o surpriză, iminența lui era presimțită de Cabot Lodge. Într-o telegramă adresată lui Rusk, el declara: „Sîntem angajați într-o direcție ce nu ne mai permite o dezangajare respectabilă, și anume răsturnarea regimului lui Diem. Nu mai e nici o posibilitate de întoarcere, deoarece prestigiul Statelor Unite este deja angajat în mod public. („Le Dossier du Pentagone, document nr. 39).

Un aghiotant al lui Don i-a cerut lui Conein să aducă toți banii disponibili la cartierul general al comandamentului militar. Conein a adus trei milioane de piaștri (aproximativ 42 000 de dolari) și i-a dat lui Don, pentru a-și hrăni trupele. Conein a rămas la cartierul general cea mai mare parte a puciului. La orele 13,40, generalii i-au propus lui Diem să demisioneze imediat, garantîndu-i că el și fratele său Nhu puteau părăsi țara teferi. Palatul avea să fie încercuit puțin după aceea. La 16,30, generalii difuzau la radio știrea despre lovitura de stat și cereau plecarea lui Diem și Nhu. Diem i-a telefonat lui Lodge, întrebîndu-l ce poziție au Statele Unite. Lodge i-a răspuns că, deocamdată, Statele Unite n-au nici o poziție, dar, el personal, e îngrijorat de securitatea lui Diem. **Conversația a fost înregistrată la ambasada Statelor Unite.**

Potrivit raportului lui Conein, Minh l-a avertizat pe Nhu că, dacă el și Diem nu demisionau în următoarele cinci minute, palatul va fi bombardat. Minh i-a telefonat, apoi, lui Diem. Diem a refuzat să-i vorbească. Minh a ordonat atunci bombardarea palatului. Trupele au pătruns în el, dar Diem, din nou, a refuzat să capituleze. Minh i-a oferit o a doua șansă dacă, într-o jumătate de oră, se preda, spunîndu-i că, dacă refuză, va fi „ras de pe suprafața pămîntului". Puțin înainte de căderea nopții, a avut loc un atac aerian contra clădirilor gărzii prezidențiale.

O sinucidere accidentală

În dimineața de 2 noiembrie, la orele 6,20, Diem l-a chemat pe generalul Don la cartierul general și i-a spus că se predă, cu condiția ca el și Nhu să fie conduși la aeroport. Nu mult după aceea, Diem propunea capitularea sa fără condiții și ordona gărzii prezidențiale să înceteze focul. Potrivit lui Conein, o escortă l-a așteptat pe Diem, la orele 8, în fața palatului, dar nici Diem și nici Nhu nu erau prezenți.

O SINUCIDERE ACCIDENTALA

Conein afirmă că a părăsit cartierul general al J.C.S., în timp ce vietnamezii se pregăteau să-i închidă pe Diem și Nhu. Întors acasă, a primit un telefon, în care i se spunea să se prezinte urgent la ambasadă. Acolo, i s-a spus că președintele Statelor Unite ordonase să fie regăsit Diem. Conein povestește că s-a întors la cartierul general al J.C.S. la orele 10,30 dimineața și că l-a întrebat pe generalul Minh unde se afla Diem.

După o scurtă discuție, Minh i-a spus că Nhu și Diem se aflau în spatele cartierului general, dar că s-au sinucis. Minh i-a propus lui Conein să vadă corpurile, dar acesta a refuzat, temîndu-se ca un asemenea act să nu prejudicieze interesele Statelor Unite. Detalii asupra morții lui Diem și Nhu nu se cunosc. N-a existat nici o probă asupra unei implicații, directe sau indirecte, a Statelor Unite.

„Les Dossiers du Pentagone" propun următoarea versiune asupra morții lui Nhu și Diem: „În timp ce luptele continuau în jurul palatului, președintele Diem și fratele său Nhu s-au refugiat, printr-un tunel subteran secret, la Cholon, cartierul chinezesc din Saigon. În zorii zilei de 2 noiembrie, ultimii apărători ai palatului s-au predat. În timpul nopții, președintele Diem s-a menținut în contact cu generalii, care l-au obligat să părăsească țara pe calea aerului. La orele 6,20, Diem a acceptat, dar fără să-i spună generalului Minh unde se află (...). Președintele Diem și fratele său au fost depistați de o unitate blindată, comandată de un ofițer care le era ostil de multă vreme, au fost băgați într-o mașină blindată care i-a condus la cartierul general inter-arme. La cererea lui Dean Rusk, guvernul american n-a recunoscut imediat noul regim — secretarul de stat considera că o scurtă perioadă de timp ar fi permis să se reducă aparentele responsabilități ale Statelor Unite în pregătirea puciului, iar opinia publică ar fi fost mai puțin tentată să-i considere pe generali doar simpli figuranți. Secretarul de stat dorea, de asemenea, ca ambasadorul să evite să primească o importantă delegație a generalilor, căci lumea ar fi avut atunci impresia că aceștia veniseră «să-i dea socoteală»".

Această versiune pare să corespundă cu cea dată de generali după puci. Versiune în care au introdus noțiunea nouă de „sinucidere accidentală": Moartea fostului președinte și a fratelui său a fost evocată miercuri de generalul Tran Tu Oai, noul ministru al informațiilor, care a declarat că a fost vorba de „o sinucidere accidentală" în interiorul mașinii blindate în care aceștia fuseseră urcați. „Deoarece o mare mulțime de oameni se adunase, militarii s-au temut ca cei doi să nu fie linșați dacă nu sînt îndepărtați rapid. Diem urcase primul, și un căpitan l-a împins pe Nhu în mașină, în spatele fratelui său. Nhu, după ce a protestat, s-a întors brusc și i-a smuls ofițerului pistolul. O luptă s-a angajat în acel moment". Generalul Tran Tu Oai n-a dat detalii asupra a ceea ce s-a petrecut apoi. A spus doar: „Cei doi au murit după ce Nhu i-a luat căpitanului pistolul". Răspunzînd unei întrebări, generalul a afirmat că Statele Unite n-au jucat absolut nici un rol în lovitura de stat de la Saigon (Saigon, 6 noiembrie, „Associated Press").

În momentul acela, războiul din Vietnam începea cu adevărat pentru Statele Unite.

Prezentare, traducere și adaptare de Rodica Dumitrescu

din presa de acum 50 de ani...

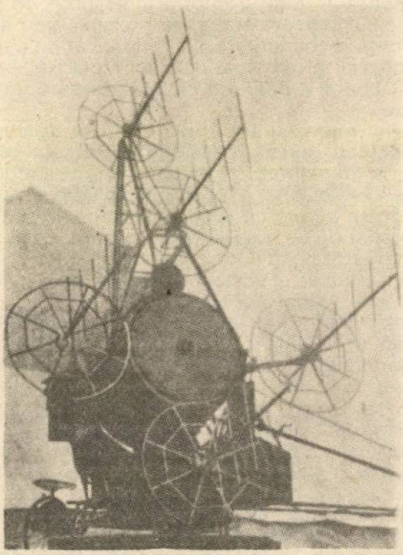

Radarul

Nici una dintre armele inventate și experimentate în anii celui de al doilea război mondial n-a atîrnat atît de greu în balanța victoriei aliaților ca radarul — de fapt nu ca armă de luptă, ci de apărare. Supremația aviatică germană a fost anihilată datorită eficienței radarului. Primele instalații — acele santinele misterioase și tăcute, cum li se spunea — au fost realizate în Anglia, în anul 1934, dar n-au putut fi operative decît din luna septembrie 1940. Specialiștii au lucrat deci șase ani pentru a pune la punct această invenție. Studiind posibilitățile de detectare a aeronavelor la mari distanțe, ei au stabilit — primii din lume — proprietatea undelor electromagnetice de a fi reflectate în ionosferă. Așa s-a născut, în laboratoarele de la National Physical, Radio-Direction-Finding, menționată în rapoartele militare cu inițialele R.D.F. și apoi cu denumirea de Radar. Cu ajutorul primelor instalații s-a realizat, în septembrie-decembrie 1934, marele lanț dintre insulele Shetland, în nordul Angliei, și pînă în sud, la Dover, ceea ce a făcut posibilă semnalarea apariției bombardierelor germane cu o oră înaintea pătrunderii lor în zona obiectivelor urmărite, atacurile prin surprindere devenind, practic, excluse.

Rubrică realizată de Ion Munteanu

DROGURI

şi gloanţe la Marsilia

Totul se petrece ca şi cum Marsilia, oraş închis, aproape secret, nu reuşeşte să se debaraseze de trecutul său. Ca şi cum, prizonier al miturilor sale, oraşul acesta nu încetează să-şi acrediteze proasta reputaţie, stereotipe care revin în maniera refrenului lui Colette Renard: „Marsilia, taci, Marsilia, strigi prea tare..." Reputaţia este, se spune, fiica repetiţiei. Şi istoria o confirmă.

În 1937, o serie de scandaluri dezvăluie omniprezenţa lumii interlope în afacerile municipale. Primarul de atunci, Henri Tasso, subsecretar de stat la marina comercială, este destituit şi înlocuit printr-un administrator capabil, prefectul Frederic Surleau, căruia îi va succeda, în timpul regimului de la Vichy, o „delegaţie specială". Va trebui să se aştepte anul 1945 pentru ca un ales să se regăsească în fruntea administraţiei municipale. Din 2 000 de agenţi comunali, 77 aveau să fie deferiţi justiţiei pentru faptul că primeau bani de la celebrii şefi de bandă, Carbone şi Spirito, sau din partea mai puţin cunoscuţilor fraţi Guerini.

O afacere a falselor facturi şi a mituirilor a adunat în închisoarea Baumettes, în vara lui 1982, un număr de 50 de funcţionari, în jurul unei alte figuri bine cunoscute a mediului corsican din Marsilia, Nick Venturi, scăpat teafăr din războiul bandelor, desfăşurat imediat după eliberare.

Marsilia, această „poartă a Orientului", a adăpostit întotdeauna o faună mai mult sau mai puţin pitorească de răufăcători. Lumea interlopă face parte, aici, din peisaj. Dar pe la sfîrşitul anilor '20 — ani etalon ai gangsterismului tip Chicago, oraş al prohibiţiei —, lumea interlopă a depăşit, la Marsilia, cadrele tradiţionale, pentru a se implanta de acum înainte în viaţa economică şi politică a oraşului. O lume ţesută din ramificaţii atît de numeroase, încît răufăcătorii au ajuns să se înrădăcineze în ea. Ne aflăm în faţa unei jumătăţi de secol de aventură politico-afaceristă, cu recorduri triste de sînge şi bani. Este vorba de cronica familiară unei metropole în care afacerile tenebroase se estompează pe măsură ce se succed unele altora, în care scandalurile izbucnesc şi se transmit ca un bumerang de la un clan la altul. Căci banditismul la Marsilia nu

are doar o culoare politică, ci o culoare a puterii.

Înverşunîndu-se să acapareze controlul asupra prostituţiei şi contrabandei, care constituiau resursele esenţiale ale „mediului" marsiliez, corsicanul Paul „Venture" Carbone, zis Tatuatul, şi italianul François Lidro Spirito, zis Panglică-Frumoasă, nu s-au limitat doar la copierea năravurilor lansate ca modă dincolo de Atlantic de Al Capone. Dîndu-şi seama, cei dintîi, de profitul care ar putea fi obţinut din sprijinul politic pentru desfăşurarea acţiunilor lor criminale, ei şi-au oferit serviciile lui Simon Sabiani, transfug din stînga marsilieză, ales consilier municipal în 1919, deputat în 1928, ajutor de primar în 1929.

La 30 martie 1934, în plină criză provocată de moartea stranie a escrocului Stavisky, un afiş ciudat acoperea zidurile oraşului: „Locuitori ai Marsiliei! Carbone şi Spirito sînt prietenii mei. Nu voi admite să li se clintească un singur fir de păr. S. Sabiani, ajutor al primarului". Cei doi gangsteri aveau să fie arestaţi de inspectorul parizian Bonny, care îi bănuia de asasinarea unui magistrat, consilierul Prince, însărcinat cu elucidarea afacerii Stavisky. Eliberaţi, ei sînt purtaţi în triumf de la gara Saint-Charles pînă la primărie. Cei doi n-au nevoie de prea multă imaginaţie pentru a se gîndi că portul marsiliez este, din punct de vedere geografic, predestinat pentru a deveni într-o zi placa turnantă a traficului mondial de droguri. Ei instalează, într-o vilă izolată din Bandol, primul laborator clandestin de heroină. Adaptîndu-şi activităţile la împrejurările momentului, ei ocolesc blocada impusă Italiei fasciste, livrînd arme rebeliunii franchiste.

Intervine dezastrul din 1940. Preocupîndu-se de „ordinea morală", regimul de la Vichy îi internează la închisoarea Sisteron. Poliţia germană îi aduce la Marsilia, înzestrîndu-i cu permise care nu numai că îi pun la adăpost de poliţia franceză, dar le deschid larg porţile pieţei negre şi ale birourilor de cumpărare naziste. În timp ce prietenul său Spirito se lasă înrolat de către sinistrul Gestapo corsican, Carbone se mulţumeşte să o întreţină cu cheltuieli mari pe amanta sa, Germaine, de la care aşteaptă un copil.

Distrugerea portului vechi, ordonată de comandamentul SS şi executată de regimul de la Vichy, între 23 ianuarie şi 19 februarie 1943, îl loveşte din plin pe Carbone. Împreună cu ai săi,

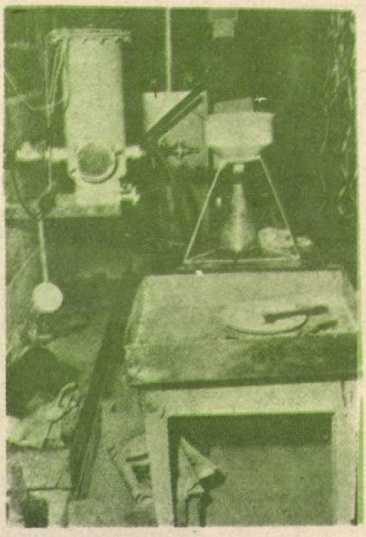

ei scapă, în ultimul moment, din operaţiunea de amplă curăţire în care a pierdut 43 de bordeluri şi 30 de localuri de noapte. A fost, aceasta, o pagină a propriei sale tinereţi, ruptă cu brutalitate. La 16 decembrie în acelaşi an, în apropiere de Lyon, Rezistenţa aruncă în aer trenul în care se afla Carbone, în drum către palatul său parizian. N-a putut supravieţui, după ce mai întîi a trebuit să i se amputeze picioarele. La funeraliile sale, în biserica Sainte-Marie-des-Batignolles, asistă ministrul Paul Marion, ambasadorul Otto Abetz, celebra artistă Mistinguette şi 3 000 de persoane.

Fugind din Marsilia în august 1944, Spirito profită de contactele sale vechi cu Mafia pentru a se stabili în Statele Unite. Extrădat abia în 1954, după ce stătuse doi ani în închisoare pentru trafic de stupefiante, el va ieşi basma curată din trei procese, după care avea să moară de cancer, în 1967, în restaurantul său de la Sausset-les-Pins.

Dar, după eliberare, alţi corsicani au preluat ştafeta în lumea interlopă din Marsilia. Aşa se face că Spirito şi Carbone au renunţat, încetul cu încetul, la controlul afacerilor legate de prostituţie, în favoarea lui Antoine Guerini şi a fratelui său Barthelemy, zis Meme. Fraţii Guerini moştenesc, aşadar, localurile de noapte părăsite de „colegii" lor colaboraţionişti. Un al treilea şef de bandă, Jo Renucci, a părăsit din vreme tabăra colaboraţionistă pentru a-şi adjudeca, la Paris, o parte din piaţa prostituţiei de la Pigalle. La parte la o răfuială între viitorul său ajutor, Antoine „Pianche" Paolini, şi un primejdios asasin miop, Ange Salicetti, pe care îl lichidează în 1950 la Porte de Pantin. Apoi se stabileşte la Tanger, port liber, devenit cap de pod al unei contrabande în plin avînt: cea cu ţigări „blonde". Aici o regăseşte pe fosta amantă a lui Carbone şi — lucru mai interesant — intră în legătură cu Lucky Luciano, marele boss al Mafiei. El recrutează tineri corsicani înclinaţi spre delincvenţă, printre care se află Nick Venturi. Venit la Paris pentru a-şi încerca norocul în umbra lui Renucci, Venturi este rănit de un glonţ la 10 iulie 1946, într-un bar din Pigalle, de către banda lui Ange Salicetti. În octombrie 1947, Renucci este arestat în flagrant delict de port de armă, împreună cu Pianche Paolini, care, trei ani mai tîrziu, îi va da pe mînă controlul asupra traficului cu ţigări.

Între timp, familia Guerini îşi consolidează poziţia la Marsilia, datorită faptului că îşi oferă concursul serviciilor secrete franceze şi americane în operaţiunile de alungare, de pe cheiuri şi din docuri, a celor care se opun livrărilor din cadrul planului Marshall. Marsilia, singurul dintre marile porturi care a rămas aproape intact după război, devine astfel un prim teren de desfăşurare a războiului rece. Un reprezentant al C.I.A. remite suma de 15 000 de dolari delegatului sindicatelor americane în Europa, Irving Brown, pentru a favoriza sciziunea centralei sindicale franceze C.G.T. şi pentru a recruta o echipă de „duri", capabilă să-i neutralizeze pe grevişti. Un comisar de poliţie, Robert Blemant, îl pune pe Brown în contact cu fraţii Guerini, care, folosind armele, se lansează asupra picheteor de grevă. O demonstraţie împotriva creşterii preţurilor este primită cu împuşcături de către clanul Guerini. Un tînăr manifestant este ucis. Meme este arestat, dar Antoine

reușește să-l elibereze după numai o zi. Dindu-și demisia din poliție, Blemant trece în tabăra infractorilor, asociindu-se clanului Guerini. El deschide un cabaret la Tanger, unde, conform unei înțelegeri cu bossul mafiot Lucky Luciano, Jo Renucci acaparează controlul traficului de țigări: pe de o parte, Jo percepe un procent la fiecare încărcătură, pe de altă parte, el încredințează echipei Paolini-Venturi primirea și redistribuirea țigărilor de contrabandă. În acest scop, el organizează o întreagă flotilă de vedete. Într-o noapte, un cargou olandez, „Combinatie", încărcat cu 2 700 de lăzi cu țigări de contrabandă, este interceptat în apropiere de capul spaniol Balinal, de către vedeta rapidă „Esme", aflată la ordinele tandemului Luciano-Renucci. După o debarcare eșuată în portul Marsiliei, cele două vase își găsesc refugiu în golful Ajaccio, unde marfa de contrabandă este depozitată în cavourile unui cimitir aflat pe șoseaua Sartene. Eliberat, echipajul lui „Combinatie" îi denunță pe cei aflați pe vasul „Esme", fără a-și imagina că această dezvăluire va declanșa cea mai singeroasă operațiune de răzbunare din cîte au fost vreodată cunoscute în mediul traficanților din Marsilia. Cuprins de neliniște, Pianche Paolini se apucă să distribuie stocul de țigări ascuns, evitîndu-i pe asociații săi. Avertizați, aceștia vor încerca să se răzbune. Pentru moment, Paolini scapă, lăsîndu-se arestat de poliție. La ieșirea din închisoare, asupra lui se trag trei rafale. Drept care trece la recrutarea de asasini. Aceștia îl vor secera, în ziua de 17 ianuarie 1955, pe omul lui Venturi în Corsica, Jean Colonna, care, după ce fusese urmărit pe străzile din Ajaccio, se adăpostise sub o mașină. La 12 martie 1955, în apropierea sediului poliției din Marsilia, Pianche este atins de trei gloanțe trase dintr-un vehicul aparținînd lui Nick. Venturi este eliberat după două săptămîni, din lipsă de probe. La 4 noiembrie, șeful bandei „Bluzele cenușii", Marius „Meu" Salvati, unul dintre ultimii fideli ai lui Paolini, își predă căpetenia dușmanilor săi. Pianche este împușcat în fața zidului unui cimitir. Trei luni mai tîrziu, se deschide procesul „Combinatie". Din 35 de inculpați, nu mai sînt în viață decît 23. Venturi încasează patru luni de închisoare. Baletul sîngelui și al morții avea să continue pînă la executarea, 16 ani mai tîrziu, a lui Meu Salvati, care ieșise să-și plimbe ciinele pe o străduță din

localitatea Panier. Nick Venturi se „reciclează" în alte afaceri. Amator de iahting și de vile luxoase, el este cunoscut ca șeful unei pretinse „cooperative de lucrări publice".

În aceeași vreme, Antoine Guerini face o călătorie la Neapole pentru a-l întîlni pe Lucky Luciano, căpetenia mafiotă, și alta la Bordeaux, pentru o misterioasă întîlnire cu reprezentantul sindicatelor americane, Irving Brown, cu prietenul său Ferri-Pisani și cu Jo Cesari, singurul „chimist" capabil să rafineze heroina în proporție de peste 95 la sută. Aceste contacte au loc, ca din întîmplare, după o deplasare la Geneva a trezorierului Mafiei americane, Meir Lansky, și după prima descoperire a unui laborator clandestin în apropiere de Marsilia, la 23 mai 1951. Este punctul de plecare al „filierei franceze", pe care o misiune senatorială americană o va denunța, două decenii mai tîrziu, punînd sub învinuire patru căpetenii corsicane: Nick Venturi (avîndu-l ca asociat pe fratele său, Jean, din Canada), Marcel Francisci, Antoine Guerini și Joseph Orsoni. „Acești oameni — va declara, în august 1971, reprezentantul lui „Narcotics Bureau" în Europa, John T. Cusack — se simt perfect acoperiți la Marsilia". Împotriva lor nu se găsesc probe. Singurul indiciu aflat în posesia poliției franceze este o întîlnire Nick Venturi — Jo Renucci, la Paris, în septembrie 1956, și prezența lui Nick în Elveția cu 20 000 de dolari, în iunie 1959, în momentul trecerii pe acolo a unui libanez, cunoscut ca exportator de stupefiante. Împotriva fraților Guerini, consacrați drept „judecători de pace" ai mediului interlop, nu se găsește nici o probă, în afară de o condamnare a lui Meme la trei ani închisoare cu suspendare, pentru că a „arbitrat" un litigiu între traficanți. Frații Guerini au investit în drog ca niște adevărați bancheri și, chiar dacă nu știu să citească, știu să numere. De unde și diferendul lor cu fostul polițist Blemant, care, amestecîndu-se în cercurile de joc pariziene, a încredințat interesele sale din Marsilia unui gangster format la școala „Bluzelor cenușii", Gaetano Zampa, zis Tany. La 5 februarie 1965, Blemant este ucis la volanul noului său

Mercedes, în apropiere de Marsilia, în baza unui „contract" de 150 000 de franci. La 23 iunie 1967, Antoine Guerini cade, la rîndul său, sub gloanțele trase de doi „îngeri ai morții", care inaugurează seria execuțiilor de pe motocicletă. Din acest moment, clanul este cuprins de nebunie. Mai ales după ce, în timpul înmormîntării lui Antoine, sînt furate bijuteriile văduvei sale. Asasinarea hoțului, un mic pungaș inconștient, precipită căderea clanului. Meme și frații săi sînt judecați la Paris și condamnați la 20 de ani. Borfași demodați din era artizanală, ei sînt, mai întîi, victimele unei redistribuiri a surselor de profit. Dinastia fiind decimată, imperiul nu mai are moștenitori. Noii afaceriști ai crimei nu mai au nevoie să forțeze respectul, căci fațada lor burgheză a devenit respectabilă. Lichidarea „filierei franceze" a drogurilor îl face pe Jo Cesari, acest „chimist" analfabet care își punea pe pereți operele lui Dante ilustrate de Dali, să se spînzure în celula sa, după o a doua arestare, în februarie 1972.

În ce-i privește pe „lupii tineri", ei se sfîșie unul pe altul, într-un interminabil război de succesiune pentru controlul traficului cu droguri, al cazinourilor și al curselor hipice aranjate. Constantin „Tintin" Tramini, fost coechipier al lui Salicetti, Venturi și Blemant, pretendent la titlul de nou „naș" al traficanților, este împușcat la ferma sa din Berre, la 27 octombrie 1972. Tany Zampa nu se impune decît după ce-i ucide pe fostul său asociat Francis Vancerberghe, zis și Belgianul, condamnat la 17 ani închisoare pentru trafic de droguri, după masacrarea a cinci dintre clienții săi, la barul Tanagra, la 31 martie 1973. La 1 februarie 1977, Tany îl asasinează pe cel de-al doilea asociat al său, Jacques Imbert, cu șapte gloanțe trase în plin. Însumînd 27 de cadavre într-un răstimp de cinci ani, răfuiala nu se terminase între ultimii doi șefi de bandă din Marsilia. Urmează alte asasinate. În seara de 3 octombrie 1978, „Bar du Telephone", sediul jucătorilor de cărți, este teatrul unui masacru fără precedent: zece jucători de cărți mitraliați de trei asasini. Cu această ocazie este depășit recordul istoric, stabilit la 14 februarie 1929 de Al Capone la Chicago, cu șapte morți. Trafic de monedă falsă sau răfuială murdară între membrii diverselor bande? În zilele de 18—19 iulie 1981, crima atinge culmea cruzimii: întreaga familie a lui Jacques Massie, comandant de poliție, este exterminată de către un comando al aceleiași bande. La 21 octombrie 1981, judecătorul Pierre Michel, dușmanul înverșunat al „filierei siciliene" a drogurilor, este asasinat în plină stradă de doi motocicliști care purtau mască pe față...

Traducere și adaptare după „L'Express"

„Poate în anul 2000"...

Două corpuri desfigurate de gloanțe, într-o seară de vară la Palermo. 3 septembrie 1982: Mafia lansează cea mai mare sfidare statului italian, asasinîndu-i pe prefectul orașului, generalul Carlo Alberto Dalla Chiesa, și soția sa, Emanuela. Din acel moment, lupta împotriva Mafiei devine prioritară pentru autorități. Un an mai tîrziu, organizația criminală continuă să ucidă: 70 de morți în primele nouă luni ale lui '83, 9 asasinate la Palermo, numai în prima jumătate a lui august. Ianuarie 1983: asasinarea procurorului general al Palermo-ului, Ciaccio Montalto. Iunie 1983: asasinarea căpitanului Mario d'Aleo, responsabil cu numeroase anchete anti-Mafia. 29 iulie '83: asasinarea judecătorului de instrucție Rocco Chinnicci, care ancheta în afacerea Dalla Chiesa. Asasinate care au un dublu obiectiv — se consideră la Roma: să decapiteze acțiunea „anti-Mafia" și să distrugă un simbol — reprezentanții statului.

În fața criminalei „mîini negre", cum este supranumită Mafia, anchetele avansează dificil, în mare măsură din cauza celebrei „omertă" (lege a tăcerii) și a fricii. Mandate de arest au fost lansate împotriva comanditarilor prezumtivi ai asasinării generalului Dalla Chiesa: familia Greco — Salvatore, alias „papa", și fratele său Miguel, poreclit „senatorul", patron al traficului de droguri —, un mafiot din Catania, Benedetto Santapaola, precum și

alți zece suspecți. „Papa" și „senatorul" figurează printre asasinii prezumtivi ai lui Rocco Chinnicci, care-i înscrisese pe o listă cu 162 de mafioți bănuiți de trafic de droguri. Dar ancheta este plină de mistere și polemici. Astfel, magistratul asasinat a lăsat să planeze îndoieli asupra zelului unor colaboratori ai săi, într-un misterios „jurnal" personal.

Înfrîngerea Mafiei va cere mult timp și multă răbdare, „poate pînă în anul 2000" — a declarat, la comemorarea unui an de la asasinarea lui Dalla Chiesa, înaltul comisar al luptei anti-Mafia, Emanuele De Francesco. Succesor al generalului Dalla Chiesa, Emanuele De Francesco a declarat, într-un interviu acordat cotidianului „Corriere della Sera", că „va trebui mult timp pentru a înfrînge Mafia. Va fi nevoie de o nouă generație, de încă 15 sau 20 de ani, pentru ca tinerii să scape de sub puterea Mafiei". Dezmembrarea Mafiei va fi posibilă — sînt de părere autoritățile — printr-o „muncă de rutină": control al bugetelor întreprinderilor, control al conturilor bancare, control al banilor suspecți. Primele rezultate ale controlării conturilor bancare, posibilă datorită legii anti-Mafia, au permis poliției fiscale să ceară ancheta-rea a 251 de averi suspecte. 558 de mafioți prezumtivi au fost denunțați pentru „asociere de răufăcători". „Dar — explică De Francesco — există întîrzieri în executarea acestor cereri, întîrzieri datorate tribunalelor, în fața cărora înaltul comisar n-are nici o putere". Respingînd tentația unor acțiuni spectaculoase contra Mafiei, De Francesco este de părere că va trebui să se procedeze „cu o viteză de croazieră deloc excesivă". Căci, „trebuie timp pentru a schimba indiferența unui oraș ca Palermo și obiceiul de a nu avea încredere în stat. În loc să țipe că vor dreptate, de ce palermitanii nu spun poliției ceea ce văd sau știu? Nu vom putea schimba această mentalitate — conchide înaltul comisar — mai devreme de anul 2000 sau 2100"...

Protecţie

De curînd, Fondul Mondial pentru Protecţia Naturii (World Wildlife Fund) a cerut ca şase specii de balene să fie incluse în lista animalelor care beneficiază de maximum de protecţie internaţională pentru a preveni dispariţia lor. Este, desigur, o iniţiativă lăudabilă, care totuşi nu ne poate face să uităm că omul, cel care luptă pentru protecţia vieţii a zeci de plante sau animale în primejdie, îşi pune zilnic propria viaţă sub semnul întrebării, datorită acumulării nesăbuite — în arsenalele lumii — de arme menite să-l distrugă, fie ele convenţionale, nucleare sau mai sofisticate încă, proaspăt descinse din scenariile de science-fiction. Dar s-au luat oare măsuri pentru maximum de protecţie internaţională a speciei umane? E drept, în acest domeniu s-ar părea că funcţionează deviza „omule, ajută-te singur". Şi totuşi?...

Nu trece o zi fără ca presa de pe diverse meridiane să înregistreze declaraţii sau acţiuni care indică cu claritate că oamenii, cei care au făcut lumea să existe aşa cum este, nu doresc să trăiască terorizaţi de posibilitatea unei îngrozitoare anihilări colective.

Cîteva exemple luate la întîmplare din bogatul calendar de acţiuni pentru pace în lume sînt suficiente.

Cu circa o lună în urmă, în 120 de oraşe din S.U.A. au fost organizate mitinguri şi marşuri sub egida unui grup multirasial care, pornind de la ideea că, zilnic, asistăm la necuvenite strădanii de a transforma plugurile, şi aşa insuficiente, în arme de război, a cerut reducerea semnificativă a cheltuielilor militare şi reorientarea fondurilor spre crearea de locuri de muncă.

În Marea Britanie, de mai multe luni sînt în curs adevărate cascade de demonstraţii pentru pace, împotriva instalării — prevăzută pentru sfîrşitul acestui an — a rachetelor Cruise la bazele militare americane din această ţară. După Greenham Common, unde principala forţă care a manifestat au fost femeile, la Upper Heyford (localitate situată la 130 km NV de Londra) zeci de manifestanţi au făcut un adevărat lanţ de trupuri ce blochează de mai multe zile intrarea giganticei baze S.U.A. unde staţionează avioane F-111 destinate transportului de arme nucleare.

În Spania, la Zaragoza, circa 20.000 de demonstranţi au făcut un lanţ de trupuri, lung de 14 km, din oraş pînă la baza militară americană învecinată, lanţ pe care l-au numit „podul păcii", cerînd desfiinţarea bazelor militare străine din ţară.

Ce-i drept, asistăm uneori şi la manifestări bizare, care par să dea apă la moară partizanilor „terorii nucleare" deghizată în chezaşă a păcii. Astfel, în luna mai, orăşelul Bradford, unul din cele circa 150 de oraşe engleze care s-au declarat în mod unilateral zone denuclearizate, a revenit asupra deciziei sale. Dar bucuria celor care nu văd cu ochi buni campania de dezarmare nucleară n-a ţinut mult, deoarece motivaţia acestei reveniri de decizie a fost clară: considerînd o astfel de decizie unilaterală ca insuficientă, consiliul municipal a declarat că singura cale realistă spre pace este dezarmarea multilaterală.

În sfîrşit, trecînd de la deziderate la măsuri efective de protecţie a omului, să trecem în revistă o opinie oficială şi profesionistă. Un recent raport al Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii (OMS), dezbătut de cele 158 de ţări membre, a fost elaborat de experţi din domeniile ştiinţei şi sănătăţii publice. El a luat în consideraţie 3 posibile scenarii: a) cazul cînd o bombă nucleară de o megatonă e detonată deasupra unei metropole, ucigînd şi rănind peste 3 milioane de oameni; b) cazul unui război nuclear limitat, purtat cu arme tactice totalizînd 20 megatone, care ar face 9 milioane de victime; c) un război nuclear total folosind o jumătate din actualele stocuri de armament nuclear, care ar răni şi ucide peste 2 miliarde de oameni.

Admiratori

În zilele lui de succes, marele scriitor francez Honoré de Balzac dădea autografe admiratorilor într-o staţiune. O bătrînică s-a apropiat de el şi i-a pus în mînă un caiet îmbrăcat în hîrtie albastră, spunîndu-i:

— Vreţi să vă aruncaţi privirea peste aceste compoziţii şi să-mi spuneţi dacă tînărul lor autor ar avea talent?

Cu indulgenţă, Balzac răsfoieşte caietul şi, după un timp, îi spune:

100+1

— Doamnă! Îmi place să fiu sincer. Cel care a făcut aceste compoziţii este, în mod evident, fără imaginaţie şi total lipsit de talent. Pregătiţi-l să devină gunoier, dacă doriţi; în nici un caz, vă rog, nu-l încurajaţi să scrie.

— Ooo... ce fascinant, spuse bătrînica rîzînd. Dacă vă veţi uita la numele de pe coperta acestui caiet, veţi afla că este chiar caietul dv. de pe vremea cînd eraţi un mic băieţel la şcoala domnului Herriot.

Inflaţie

Un senator american a remarcat, în intervenţia sa, cu prilejul discutării inflaţiei, că, în timp ce preţurile cresc, serviciile poştale nu se îmbunătăţesc, dar, în schimb, timbrele sînt de dimensiuni mai mari.

Se precizează că, în nici unul din cele trei cazuri, serviciile medicale nu ar putea face față efectelor — catastrofale — imediate, cu atît mai puțin efectelor pe termen lung care, acționînd nu numai asupra oamenilor, ci și asuptra mediului, ar produce foamete și boli.

În concluzie, raportul indică drept singur remediu al efectelor exploziilor nucleare asupra sănătății omului... prevenirea războiului atomic.

Indiferent de nivelul la care se situează (local, național sau internațional), indiferent de motivele care le generează, exemplele de mai sus demonstrează cu claritate stringența unor măsuri pentru salvgardarea unui ideal larg împărtășit — pacea — și pentru protecția unei specii — cea umană —, asupra căreia politica de înarmare aruncă o sinistră și nedorită umbră.

4 voturi pentru trecut...

Membrii Camerei Reprezentanților din Baton Rouge, statul Louisiana, au aprobat recent, cu 90 de voturi pentru și 4 contra, propunerea de anulare a unei legi considerată învechită: legea conform căreia o persoană cu a 32-a parte sînge negru... este de rasă neagră.

Trimisă spre examinare unui comitet senatorial, propunerea ar avea, odată aprobată, consecința că rasa unui copil ar fi determinată la naștere de către părinții săi. Se mai menționează însă că, învechită sau nu, legea a funcționat ca un îndreptar pentru cei nesiguri de ascendența lor rasială. Desigur, nu se poate nega nici faptul că legea dădea dreptul autorităților statale să modifice certificatul de naștere al unei persoane, în cazul cînd exista presupunerea că acesteia i-ar curge prin vine... o 32-ime de sînge negru!

Propunerea de anulare a acestei legi a fost făcută ca urmare a unui recent proces intentat de o femeie cu pielea albă (originară din sud-vestul Louisianei), care a cerut modificarea mențiunii de rasă de pe certificatul său de naștere din „neagră" în „albă". Judecătorul a refuzat această cerere, motivînd că femeia nu poate produce probe indubitabile că nu are a 32-a parte sînge negru.

Lăudabilă inițiativa Camerei Reprezentanților din Louisiana, care, scuturîndu-se de amintirea multor secole de ținere în sclavie a negrilor, le dă „libertatea" de a pătrunde printre albi... acelora care au 31 de părți de sînge alb în vine! O libertate care, după „mărturiile" statisticilor oficiale, îi scapă:

a) din capcana șomajului (în 1977, doar 71% dintre negri aveau un loc de muncă față de 85% în 1954);

b) din capcana salariilor discriminatorii (bărbații negri cîștigau în 1980 doar 70% din salariile celor albi, deși, e drept, femeile negre erau... la fel de prost plătite ca și cele albe);

c) de coșmarul căutării unui loc de muncă (la sfîrșitul acestui deceniu, un post care necesită pregătire medie va fi „vînat" în S.U.A. de 13 bărbați albi, 3 femei și 3 (!) reprezentanți ai minorității de culoare).

Nu mai comentăm ce înseamnă această libertate din „lumea tuturor posibilităților", fiindcă numai vagile ecouri redate între paranteze de mai sus evocă o realitate mult diferită de etichetele propagandistice. Nu ne mai întrebăm nici la ce folosește înscrierea rasei copilului pe certificatul de naștere; s-ar putea găsi unii care să ne răspundă cu sfruntare că... acest fapt nu are nici un scop discriminatoriu.

Putem însă să ne întrebăm nostalgia cărui veac au simțit-o cei patru care au votat împotriva anulării legii — împotriva unei schimbări care, practic, nu schimbă prea mult, dar are cel puțin meritul de a scoate din bibliotecile juriștilor unul din scandaloasele acte care consfințeau inegalitatea raselor.

Olga Gheorghe

Frînghii

Doi industriași americani, buni prieteni, au hotărît să escaladeze, într-unul din week-end-uri, un munte prăpăstios din statul lor. Cînd au ajuns spre vîrf, la cel mai periculos punct, unul dintre ei a început să tremure de frică.

— Ți-e teamă de ultimele sute de metri?, îl întrebă prietenul său.

— Nu, mă gîndeam la frînghiile pe care le folosim. Sînt făcute în fabrica mea, a fost răspunsul acestuia.

Detector

— Sînt convins că ceva nu este în regulă cu detectorul nostru de minciuni, îi spuse șefului său un tînăr criminolog zelos din New York.

— Ce te face să crezi așa ceva? îl întrebă îndulgentul șef.

— Păi, răspunse acesta, detectorul a probat astăzi de dimineață că toți liftierii de la noua clădire cu 90 de etaje de pe bulevardul nostru trebuie să fie concediați, pentru că tuturor le vine amețeală îndată ce urcă mai sus de etajul 10. Apoi, astăzi după amiază, a dovedit că fiecare muncitor de la uzina de avioane Boeing a dus acasă, cel puțin o dată pe săptămînă, un avion reactor ascuns sub haină.

bătălia
pentru
levant
W. SLAVA 83

Neașteptata descoperire a unui avion de recunoaștere

De două săptămîni, pe linia nedefinită a frontului din zona El Agheila domnea acalmia, nefiind nimic deosebit de semnalat în afara unor schimburi sporadice de focuri, în deșert, între patrulele de cercetare ale celor două părți beligerante.

Aici, la El Agheila – localitate plasată în extremitatea sudică a golfului Sirta, unde deșertul se află în cel mai apropiat punct al său față de mare, de pe întreaga lungime de 1 800 km a litoralului libian al Mediteranei – se oprise, la 9 februarie 1941, înaintarea coloanelor motorizate ale generalului Archibald Wavell, comandantul șef al trupelor britanice din Orientul Mijlociu, după ce ele fugăriseră, timp de două luni, fără întrerupere, rămășițele nefericitei armate a mareșalului italian Graziani pe care o zdrobiseră, în lupte succesive, pe parcursul acestei scurte campanii.

Atacul britanic fusese declanșat în noaptea de 7 spre 8 decembrie 1940 din dreptul lui Sidi El Barrani, localitate situată pe țărmul mediteranean, la 80 km în interiorul Egiptului, unde italienii ajunseseră, în septembrie același an, la începutul războiului din Africa, cînd în zona de frontieră nu staționau decît unități subțiri de acoperire. „Armata Nilului" comandată de Wavell, dispunînd, în momentul contraofensivei din decembrie, de 30 000 de combatanți și 225 de blindate, se afla într-o vădită inferioritate numerică față de armata mareșalului Graziani, cu un efectiv de 200 000 de oameni. Dar pregătirea militară a britanicilor se va dovedi net superioară atît în privința instruirii trupei, cît și a calității comandamentului, iar tancurile de tip Valentine, Mathilda și Crusader, cu tunuri de 37 mm pe turele mobile, vor surclasa, pur și simplu, carele de luptă ușoare M 33 și M 11 ale italienilor, armate doar cu mitraliere grele în turele fixe.

După opt zile de ofensivă, britanicii atingeau frontiera libiană, avansînd apoi, într-o lună și jumătate, peste 800 km, în adîncime, de-a lungul litoralului, cucerind rînd pe rînd porturile Tobruk, Derna, Benghazi, și măturînd din calea lor întreaga concentrare de trupe inamice. Italienii pierduseră, în acest scurt răstimp, 130 000 de oameni, 400 de tancuri, 1 200 de tunuri, în timp ce forțele britanice nu înregistraseră decît un bilanț negativ insignifiant – 2 000 de morți, răniți și dispăruți.

Marșul triumfal al „Armatei Nilului" trebuise, pînă la urmă, să ia o pauză pentru refacere și aprovizionare, liniile sale de comunicații depărtîndu-se extrem de mult de bazele din Egipt. Continuarea ofensivei generalului Wavell necesita pregătiri adecvate și, acestea odată terminate, forțele destrămate ale italienilor, ajunse la capătul puterilor, ar fi putut cu greu să mențină ce mai rămăsese din posesiunile lor de pe țărmul african al Mediteranei. În tabăra britanică, părerea dominantă era că victoria totală în Libia se contura cu tot mai multă siguranță și n-avea cum să-i scape. Dar, la 21 februarie 1941, un avion britanic de recunoaștere, efectuînd o misiune de rutină deasupra deșertului, în apropiere de El Agheila, va face o descoperire neașteptată, marcînd o etapă cu totul nouă în războiul ce se desfășura de opt luni, în Africa de Nord, între englezi și italieni.

În momentul în care pilotul tocmai vira aparatul pentru a se reîn-

toarce la baza de decolare, observatorul i-a cerut să facă încă un tur pentru a lua cîteva fotografii de la o altitudine mai joasă. Pe o pistă, folosită obișnuit de caravanele de cămile, șerpuind printre dunele de nisip, observatorul zărise, rulînd, un vehicul neobișnuit, ce nu semăna cu nici unul din mijloacele auto ale armatei italiene: un transportor de trupe cu opt roți aflat doar în dotarea Wehrmachtului hitlerist. Developarea clișeului la baza aeriană britanică va confirma, cu precizie, identitatea acestui vehicul, crucea germană de pe portiere distingîndu-se destul de clar.

Cîteva zile mai tîrziu, agenții britanici din Tripoli semnalau centralei lor de informații de la Cairo că, în portul libian, debarcase o unitate de care blindate, cam de efectivul unui regiment, aparținînd diviziei a 5-a ușoare a Wehrmachtului, ce avea să se afle, foarte curînd, în întregime, pe solul african. La scurtă vreme, vor sosi alte două divizii hitleriste Panzer, echipate cu tancuri Mark IV, dispunînd de un tun de 75 mm și un blindaj apreciabil, mult superioare tuturor mașinilor de luptă aflate în dotarea armatei britanice din nordul Africii. La 8 martie, agenția engleză de la Tripoli comunica numele comandantului noii grupări militare hitleriste botezată „Afrika Korps": generalul Erwin Rommel, în vîrstă de 50 de ani, care se remarcase pe parcursul campaniilor din Polonia și Franța în fruntea celei de a 7-a Panzerdivision. Sfîrșitul lui februarie 1941 consemna, astfel, începutul intervenției lui Hitler în Africa, Wehrmachtul fiind prezent, pentru prima oară de la declanșarea celui de al doilea război mondial, dincolo de granițele continentului european. Al III-lea Reich intra acum, direct, în bătălia pentru Levant, zonă geografică cuprinzînd bazinul răsăritean al Mării Mediterane, cunoscută, în continuare, mai mult sub denumirea englezească de Middle East (Orientul Mijlociu).

Între invazia Gibraltarului și atacul în Orient

În accepțiunea strategică generală privind desfășurarea războiului, noțiunea respectivă se referea la ansamblul geopolitic format din: Egipt, Libia, Grecia, Siria, Liban, Transiordania, Palestina, Irak, Peninsula Arabică și Iran, denumirea de Orientul Mijlociu fiind tot mai des uzitată în limbajul comunicatelor militare și al acțiunilor politico-diplomatice întreprinse de puterile beligerante în această parte a lumii.

Levantul — care interesase atît de mult Reichul Kaiserului Wilhelm al II-lea înaintea și în timpul primului război mondial, cînd cohorte întregi de spioni și ofițeri instructori germani împînziseră regiunea aflată atunci sub stăpînirea imperiului otoman — nu s-a plasat în sfera preocupărilor regimului hitlerist în primii ani de la venirea lui la putere, nefiind inclus în planurile sale politico-militare. Fusese neglijat, de asemenea, și în „Mein Kampf" a lui Hitler, biblia orientării strategico-militare a nazismului.

Primele semne de interes, în această direcție, au început să se manifeste, debil, începînd din 1936, cînd, la universitățile din Berlin, Hamburg, Gottingen, Leipzig, Bonn, Munchen, fusese înființată o rețea de „cursuri coloniale" cu un număr apreciabil de profesori specializați în probleme arabe. Mai tîrziu, guvernul hitlerist, în încercarea de a-și face prozeliți, avea să ofere burse studenților egipteni, sirieni, irakieni, palestinieni pentru a se înscrie la școlile tehnice din Darmstadt, Brunschweig, Stuttgart, și va crea o serie de asociații și cercuri de studii, în diverse orașe universitare, sub denumiri semnificative: Deutscher Orient Verein (Uniunea germană pentru Orient) sau Deutscher Kolonial Dienst (Serviciul colonial german). În același timp, geologi și arheologi germani erau cuprinși, subit, de pasiunea pentru săpături în Orient — cale comodă, uzitată, încă de la începutul secolului, de serviciile de spionaj ale diverselor puteri pentru a-și implanta agenți în zonă. Abwehr-ul amiralului Canaris va acționa astfel, din vreme, creîndu-și agenturi în punctele-cheie din Orient și lăsîndu-le în conservare pînă la momentul potrivit.

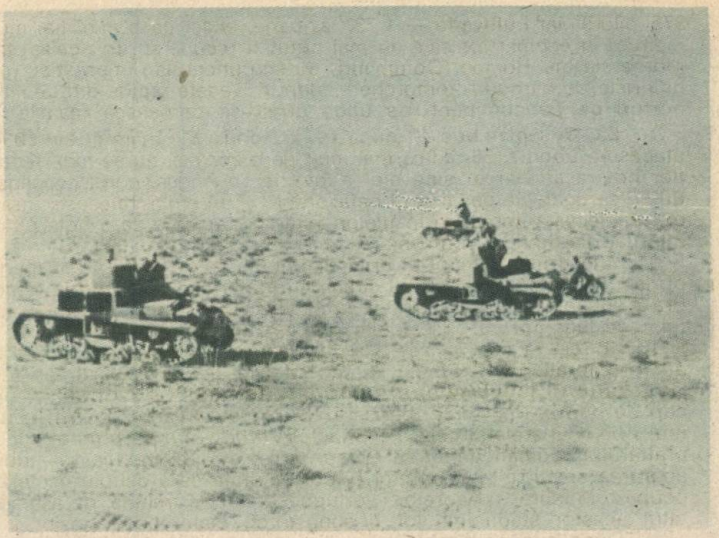

Carele de luptă italiene s-au dovedit a fi o pradă ușoară pentru tancurile britanice

Urmează, la rînd, o serie de firme și bănci germane care își instalează filiale la Cairo, Alexandria, Bagdad și Ierusalim. Cam în aceeași perioadă, Baldur von Schirach, șeful Hitlerjungend-ului, întreprinde un turneu de propagandă în Orientul Mijlociu, fiind reperat la Cairo, Damasc, Bagdad, Teheran, unde ține numeroase discursuri pe tema „asemănării dintre renașterea panarabă și deșteptarea germană". Ciracii lui Goebbels nu se lasă, nici ei, mai prejos și împînzesc bazarele Orientului cu ediții populare, în limba arabă, ale cărții „Mein Kampf" și portrete ale lui Hitler, subvenționează ziare locale, plătesc emisiuni radiofonice, creează societăți sportive și invită tineri egipteni, sirieni și libanezi să asiste la congresele de la Nürnberg ale partidului nazist.

Dificultățile britanice din Palestina sub mandat — în special în perioada 1936—1939, cînd incidentele dintre populația arabă și cea evreiască se întind, luînd proporții — facilitează pătrunderea spionilor germani, care năpădesc regiunea, încercînd să pescuiască în apă tulbure. La 15 ianuarie 1938, ziarul englez „Manchester Guardian" publica documente edificatoare descoperite, întîmplător, în Spania, de unul din trimișii săi speciali. Acestea menționau prezența unor spioni hitleriști la Ierusalim și Iaffa, cu sarcina de a distribui în Palestina broșuri antibritanice și antievreiești, subsidii și arme. Era clar că noile planuri naziste aveau în vedere slăbirea imperiului britanic în zona Canalului Suez și în Peninsula Arabică, visurile Germaniei împăratului Wilhelm de implantare în Orientul Mijlociu fiind nutrite acum, cu și mai multă asiduitate, de Reichul hitlerist, ținînd seama și de faptul că, în răstimp, mirosul petrolului țîșnind în cantități sporite, în diverse puncte ale regiunii, devenise foarte ademenitor pentru țelurile de dominație mondială ale dictatorului de la Berlin.

Declanșarea războiului în Europa, campaniile din Polonia, Norvegia, Danemarca, Belgia, Olanda, Luxemburg și Franța plasează, deocamdată, pe un loc secundar preocupările lui Hitler pentru regiunile din afara Europei. După încheierea, în vara lui 1940, a operațiunilor militare în vestul continentului, Wehrmachtul și Luftwaffe pregătesc, din ordinul lui Hitler, invazia insulelor britanice.

La 8 august 1940, Luftwaffe începea bătălia aeriană împotriva Angliei, în timp ce Wehrmachtul executa exerciții de desant pe coastele Mării Nordului și Canalului Mînecii, în ale căror porturi se adunase o adevărată Armada de debarcare, formată din mii de nave de toate mărimile. Rămînea doar ca aviația lui Goering să nimicească apărarea antiaeriană engleză, așa după cum lăudărosul mareșal promisese că o va face într-un timp extrem de scurt, pentru ca invazia să pornească. Dar leul britanic, care, în campania din Franța, s-a ales cu răni serioase, pierzînd pe plăjile de la Dunkerque un prețios material de război, dar reușind, totuși, să reîmbarce și să salveze 337 000 de oameni (225 000 englezi și 112 000 francezi), nu înțelegea să se dea bătut. Într-un timp record, se efectuează ample lucrări de apărare de-a lungul întregii coaste a insulei și, alături de trupele regulate, 1.200.000 de luptători improvizați ai lui Home Guard — înarmați cu tot ce-i posibil, de la armament obișnuit aflat în dotarea trupelor de infanterie și pînă la puști de vînătoare sau arme de muzeu — sînt gata să-i întîmpine, așa cum se cuvine, pe invadatorii hitleriști. Iar în aer avionul de vînătoare „Spitfire", cu o viteză de 585 km la oră și 8 mitraliere instalate în aripi, se dovedește superior lui „Messerschmidt-109", cu 530 km la oră și numai 4 mitraliere la bordul de atac. Introducerea în luptă a bimotorului „Messerschmidt-110" cu 2 tunuri, 4 mitraliere și aceeași viteză ca a rapidului aparat de vînătoare britanic monomotor, dar mult mai puțin manevrabil decît acesta, nu reușește să-i aducă Luftwaffei superioritatea necesară. Bilanțul celor patru faze succesive ale marii bătălii aeriene, desfășurată între 8 august și 31 octombrie, este net defavorabil aviatorilor hitleriști. Royal Air Force a pierdut, în unsprezece săptămîni, 733 de aparate (dar numai